

**ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ**

ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΔΡΑΚΑΚΗ ΕΛΕΝΗ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:ΚΑΡΑΒΙΑ ΗΛΙΑΝΝΑ

A.M.6315

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ΠΡΟΛΟΓΟΣ

- ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	3
1.1 Ορισμός –Επιστημολογικά θεμέλια και σκοπιμότητα της περιφερειακής πολιτικής.....	3
1.2 Διάκριση των περιφερειών	4
1.3 Τα μέσα της περιφερειακής πολιτικής	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα	
2.1 Το πρόβλημα και η αντιμετώπιση του.....	8
2.2 Η συζήτηση για την περιφερειακή σύγκλιση – απόκλιση στην Ελλάδα:Μια σύντομη επισκόπηση.....	8
2.3 Μέθοδοι και δείκτες μέτρησης των περιφερειακών ανισοτήτων.....	11
2.3 Τα χαρακτηριστικά του περιφερειακού προβλήματος στην Ελλάδα.....	11
2.3.1 Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ.....	11
Κεφάλαιο 3 Αναπτυξιακά προγράμματα στην Ελλάδα για την περίοδο 1960-1974.....	
3.1. Το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα 1960-1964.....	23
3.2 Σχέδιο προγράμματος Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδας '66-70.....	24
3.3 Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 1968-72.....	25
3.4 Πρόγραμμα 1973-1987.....	25
3.5 Πενταετές Πρόγραμμα 1973-1977.....	26
Κεφάλαιο 4 Αναπτυξιακά Προγράμματα στην Ελλάδα την περίοδο 1974-2000	
4.1 πρόγραμμα 1976-1980.....	27
4.2 Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως 1978-1982.....	28
4.3 Πρόγραμμα Περιφερειακής Ανάπτυξης 1981-1985.....	29
4.4 Πενταετές πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1983-1987.....	29
4.5 Προκαταρκτικά πενταετούς 1988-1992.....	31
4.6 περίοδος 1986-1993.....	31
4.7 περίοδος 1994-1999.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Πολιτικές επενδυτικών κινήτρων και περιφερειακή ανάπτυξη	
5.1 Μια σύντομη ιστορική αναδρομή.....	33
5.2 Οι αναπτυξιακοί νόμοι της περιόδου 1981-1998.....	34
5.2.1 Ο αναπτυξιακός νόμος 1262/1982.....	34
5.2.2 Οι αναπτυξιακοί νόμοι 1892/1990 2234/1994 και 2539/97.....	36
5.2.3 Ο αναπτυξιακός νόμος 2601/1998.....	39
5.3 Τα Ειδικά Αναπτυξιακά Προγράμματα του Β' ΚΠΣ.....	41
5.3.1 Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ).....	41
5.3.2 Η Κοινοτική Πρωτοβουλία ΜΜΕ (ΚΠ-ΜΜΕ).....	42
5.3.3 Τα Προγράμματα του Επιχειρησιακού Προγράμματος(ΕΠΒ) για τις ΜΜΕ.....	44
5.3.4 Οι ιδιαιτερότητες των Προγραμμάτων του Β' ΚΠΣ.....	46
5.4 Τα ειδικά χρηματοδοτικά προγράμματα του Γ' ΚΠΣ.....	47
5.4.1 Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας (ΕΠΑΝ).....	48
6. Τα Περιφερειακά Προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης της Ελλάδας.....	51
6.1 Περιφερειακά προγράμματα, περιφερειακός σχεδιασμός κι περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα.....	51
6.2 Η διαχρονική βαρύτητα του άξονα προτεραιότητας περιφερειακή ανάπτυξη στο σύνολο των ΚΠΣ.....	52
6.3 Ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας των ΠΕΠ.....	57
7. Μακροχρόνιες εξελίξεις και προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 Αναπτυξιακά προγράμματα στην Ελλάδα την περίοδο 2007-2013	
8.1 Στόχοι του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς.....	69
8.2 Η συνολική στρατηγική προσέγγιση στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ.....	69
8.3) Θεματικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής.....	75
9. Συμπεράσματα.....	86

Πρόλογος -Εισαγωγή

Η εργασία αυτή έχει ως αντικείμενο την καταγραφή και ανάλυση της πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης που υιοθετεί η Ελλάδα από το 1960 ως σήμερα.

Στα πλαίσια της εργασίας, αρχικά, περιγράφονται τα μέσα της περιφερειακής πολιτικής, ορίζεται η περιφερειακή πολιτική και γίνεται διάκριση των διαφόρων περιφερειών. Στη συνέχεια γίνεται αξιολόγηση των βασικότερων παραμέτρων που συνθέτουν το περιφερειακό πρόβλημα στην Ελλάδα. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί η περιφερειακή πολιτική παρουσιάζεται σε δυο περιόδους: από το 1960 έτος έναρξης του πρώτου πενταετούς προγράμματος ως το τέλος της επταετίας και, από το 1974 ως το 2000. Ακόμη στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφονται και αξιολογούνται οι σημαντικότερες πολιτικές οι οποίες εφαρμόστηκαν και εφαρμόζονται, μέχρι σήμερα, με επιδίωξη άμεση ή έμμεση, στην ανάπτυξη της μεταποιητικής δραστηριότητας και επιχειρηματικότητας στην ελληνική περιφέρεια. Έτσι γίνεται μια σύντομη επισκόπηση των αναπτυξιακών νόμων των πρώτων μεταπολεμικών δεκαετιών, όπως και παρουσίαση των αναπτυξιακών νόμων που εφαρμόστηκαν από την αρχή της δεκαετίας του 1980 μέχρι σήμερα. Στο ίδιο πλαίσιο παρουσιάζονται και αναλύονται τα ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα του Β' ΚΠΣ και Γ' ΚΠΣ, αναφέρονται και άλλες πολιτικές ενίσχυσης της περιφερειακής βιομηχανίας. Ακόμα στο έκτο κεφάλαιο αναλύονται τα Επιχειρησιακά Προγράμματα των ΚΠΣ, με ιδιαίτερη έμφαση στα Περιφερειακά. Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται μακροχρόνιες εξελίξεις και οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, ενώ στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς για την περίοδο 2007-2013 αναλύονται οι στόχοι, η συνολική στρατηγική προσέγγιση και οι θεματικές προτεραιότητες για τη νέα προγραμματική περίοδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 θεωρητικό πλαίσιο της περιφερειακής πολιτικής

1.1 Ορισμός –Επιστημολογικά θεμέλια και σκοπιμότητα της περιφερειακής πολιτικής

Η Περιφερειακή Επιστήμη είναι ένας νέος σχετικά κλάδος που εμφανίζεται στο τέλος της δεκαετίας του '40 και σύμφωνα με τον Miernyk (1976: 2) σκοπός της είναι: << η μελέτη των κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και συμπεριφορικών εκείνων φαινομένων, που έχουν χωρική διάσταση>>.

Η οικονομική του χώρου ορίζεται ως νέος κλάδος της οικονομικής επιστήμης που μελετά την επίδραση της διάστασης του χώρου στις οικονομικές δραστηριότητες¹.

Η οικονομική του χώρου έχει και τον εφαρμοσμένο της κλάδο, δηλαδή τον κλάδο της <<Περιφερειακής Οικονομικής Πολιτικής>>, ή απλούστερα της <<Περιφερειακής Πολιτικής>>. Χρησιμοποιείται επίσης και ο όρος <<Πολιτική Περιφερειακής Ανάπτυξης>>.

Η Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική περιλαμβάνει <<όλες τις παρεμβάσεις του κράτους που αποσκοπούν στη βελτίωση της γεωγραφικής κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων και σκοπός της είναι η οικονομική ανάπτυξη και η βελτίωση της κοινωνικής διανομής.

Ακόμα πιο κατανοητή γίνεται η έννοια της Περιφερειακής Πολιτικής εάν προσδιορισθεί ως ένα σύνολο <<ενεργειών της κεντρικής, περιφερειακής και τοπικής διοίκησης που ενσυνειδήτως έχουν σκοπό να επηρεάσουν την οικονομική κατάσταση μιας ή περισσότερων περιφερειών>>.

Για να συγκεκριμενοποιηθεί η έννοια της Περιφερειακής Οικονομικής Πολιτικής και να συνδεθεί με τον Περιφερειακό Προγραμματισμό, μπορεί να ορισθεί ως: ένα σύστημα σκοπών, μέσων και φορέων που συνδυάζονται σε ένα πρόγραμμα για να επιτύχουν την ισόρροπη μεταβολή της διαπεριφερειακής διάρθρωσης της οικονομίας.

Η Περιφερειακή Πολιτική δημιουργεί το χωροταξικό υπόβαθρο για την επίτευξη των επιδιώξεων της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής και περιλαμβάνει το σύνολο των μέτρων που εφαρμόζονται για την οικονομική ανάπτυξη όλων των περιφερειών μιας χώρας. Τα μέτρα αυτά εξασφαλίζουν την κατανομή των αγαθών της οικονομικής ανάπτυξης στο χώρο, με βάση ένα συνδυασμό κριτηρίων ισότητας, ισορροπίας και αποτελεσματικότητας. Για κάθε περιφέρεια διαμορφώνεται ειδική αναπτυξιακή πολιτική, που το περιεχόμενο της εναρμονίζεται με τη συγκεκριμένη μορφή που έχει το περιφερειακό πρόβλημα σε αυτή.

1.2 Διάκριση των περιφερειών

Η έννοια της Οικονομικής Περιφέρειας δεν ταυτίζεται με την έννοια του Οικονομικού Χώρου. Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Boudeville(1972: 24-25) ότι η Οικονομική Περιφέρεια είναι έκταση <<συνεχόμενη και γεωγραφικά προσδιορισμένη>>, ενώ ο Οικονομικός Χώρος είναι τμήμα του γεωγραφικού χώρου που κυριαρχείται από οικονομικές μεταβλητές και είναι απαραίτητος για την εξυπηρέτηση των ανθρωπίνων

¹ Κόνσολας 1974: 14

αναγκών. Τα αγροκτήματα π.χ. μιας γεωργικής επιχείρησης, που βρίσκονται σε διάφορα γεωγραφικά σημεία της χώρας, αποτελούν Οικονομικό Χώρο αλλά, αφού στερούνται του χαρακτηριστικού της συνέχειας, δεν θεωρούνται Οικονομική Περιφέρεια.

Οικονομική Περιφέρεια είναι μια δυναμική γεωγραφική ενότητα που τα όρια της επηρεάζονται από τις διαχρονικές μεταβολές των κοινών ή συμπληρωματικών χαρακτηριστικών των χωρικών μονάδων, από τις οποίες συντίθενται.

Κάθε μικρή γεωγραφική περιοχή χαρακτηρίζεται από μοναδικότητα γνωρισμάτων. Η ομοιότητα ή η ανομοιότητα που υπάρχει στα χαρακτηριστικά αυτά γνωρίσματα ανάμεσα σε περιοχές διευκολύνει την ταξινόμηση τους. Στη διαδικασία αυτή, που αποβλέπει βασικά στη σύνθεση περιφερειακών συστημάτων, αποφεύγεται ο υψηλός βαθμός μοναδικότητας και γενικότητας και επιδιώκονται ταξινομήσεις των περιφερειών ανάμεσα στα μέγιστα όρια και των δυο.

Η διάκριση των Οικονομικών Περιφερειών ή των περιφερειών γενικά, που γίνεται ευρύτατα αποδεκτή για τη συστηματική οργάνωση του χώρου και την προώθηση της θεωρίας της Περιφερειακής Ανάπτυξης και του προγραμματισμού, στηρίζεται στην αρχή της ομοιογένειας (Homogeneity principle) των φυσικών, οικονομικών κ.α. χαρακτηριστικών του χώρου, στη συνάφεια (contiguity) των σχέσεων και των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων (ροών) μεταξύ των οικιστικών (πολικών) μονάδων της ευρύτερης περιοχής (Nodality ή polarization principle) και των σκοπών που επιδιώκονται.

Το κλασσικό πρότυπο του Boudeville (1968) περιλαμβάνει τρεις τύπους περιφερειών: ομοιογενείς, πολικές και προγραμματισμού. Ομοιογενής Περιφέρεια μπορεί να θεωρηθεί το σύνολο ενοποιημένων χωρικών μονάδων, μέσα στα όρια του οποίου ελαχιστοποιούνται οι αποκλίσεις από τα προσδιοριζόμενα κοινά χαρακτηριστικά (μεταβλητές), ενώ έξω από τα όρια του μεγιστοποιούνται. Ο βαθμός ομοιογένειας είναι μικρότερος στις μεγάλες περιφέρειες και μεγαλύτερος στις μικρές. Όταν όμως ταυτισθεί η περιφέρεια με τη χώρα τότε ο βαθμός ομοιογένειας αυξάνει.

Τα αναζητούμενα κοινά και ομοιόμορφα χαρακτηριστικά των χωρικών μονάδων για τη συγκρότηση της ομοιογενούς περιφέρειας είναι φυσικά, οικονομικά και κοινωνικοπολιτικά. Τα γεωγραφικά στοιχεία είναι η μοναδικότητα ενός φυσικού πόρου, η μορφολογία του εδάφους κ.α. Από τα οικονομικά χαρακτηριστικά της ομοιογένειας επισημαίνονται το ποσοστό ανεργίας, ο βαθμός οικονομικής ανάπτυξης, η διάρθρωση των εξαγωγών της περιφέρειας, η ομοιότητα του κατά κεφαλήν εισοδήματος κ.α. Τα κοινωνικοπολιτικά χαρακτηριστικά, που χρησιμοποιούνται για τον εντοπισμό των ομοιογενών περιφερειών, είναι οι

κοινωνικές τάσεις, η πολιτική θέση των κατοίκων, η ιστορία της περιοχής, η γλώσσα, ο βαθμός αστικοποίησης.

Η <<πολική περιφέρεια>> μπορεί να ορισθεί ως σύνολο ιεραρχικά διαρθρωμένων ετερογενών χωρικών μονάδων(πόλεις, κωμοπόλεις, χωριά), που έχουν λειτουργική συνεκτικότητα και αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, με σειρά σχέσεων και ροών, και επηρεάζονται από ένα κεντρικό πόλο (αστικό, δηλαδή, κέντρο που λειτουργεί ως περιφερειακή πρωτεύουσα).

Η <<μητροπολιτική περιφέρεια>> (Metropolitan Region) είναι η πιο σημαντική μορφή της πολικής περιφέρειας. Αποτελείται από ένα αστικό κέντρο μεγάλης πληθυσμιακής πυκνότητας και πολλά μικρότερα κέντρα γύρω του. Η επιρροή του μητροπολιτικού κέντρου εκτείνεται σε ένα σύστημα ομόκεντρων κύκλων. Ο βαθμός όμως αλληλεπίδρασης και λειτουργικής αλληλεξάρτησης μειώνεται όσο αυξάνεται η απόσταση από το κέντρο. Ανάμεσα στο μητροπολιτικό κέντρο και στις δορυφόρες πόλεις που το περιβάλλουν μπορεί να υπάρχουν αγροτικές περιοχές εντατικής συνήθως εκμετάλλευσης. Αλλά και ανάμεσα στις <<μητροπολιτικές περιφέρειες>> μπορεί να περιλαμβάνονται αγροτικές εκτάσεις που ουσιαστικά διασπούν τη συνέχεια του συστήματος των πολικών περιφερειών.

Περιφέρεια Προγραμματισμού είναι τμήμα του χώρου το οποίο καθορίζεται για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων στόχων της περιφερειακής πολιτικής, που η πραγματοποίησή τους από εθνικούς ή περιφερειακούς φορείς, απαιτεί ενότητα <<διοικητικής δικαιοδοσίας>> στη διαδικασία λήψης οικονομικών αποφάσεων.

Επίσης οι περιφέρειες ταξινομούνται με βάση το ρυθμό ανάπτυξης σε συνδυασμό με το βαθμό προβληματικότητας. Για την κατάταξη των περιφερειών ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης τους, το σύστημα που προτείνεται περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες περιφερειών, που καθεμία υποδιαιρείται σε δυο υποκατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις αναπτυσσόμενες περιφέρειες που υποδιαιρείται σε περιφέρειες: ισόρροπης ανάπτυξης(υψηλός βαθμός ανάπτυξης, ικανοποιητικής ποιότητας ζωής του πληθυσμού), περιφέρειες κορεσμένες ή συμφορημένες (υπερσυγκέντρωση πληθυσμού, κορεσμός οργάνωσης στον χώρο). Η δεύτερη κατηγορία είναι οι φθίνουσες περιφέρειες με τη διάκριση σε: στάσιμες περιφέρειες(απομονωμένες περιφέρειες) και περιφέρειες διαρθρωτικής οπισθοδρόμησης. Οι αναπτυσσόμενες περιφέρειες χαρακτηρίζονται από βραδύ ρυθμό ανάπτυξης, γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης από καινοτόμες ενέργειες και μια προώθηση της ενδογενούς ανάπτυξης.

1.3 Τα μέσα της περιφερειακής πολιτικής

Παραπάνω έγινε αναφορά στις βασικές έννοιες της περιφερειακής πολιτικής και στη σκοπιμότητα της. Η Περιφερειακή Πολιτική χρησιμοποιεί και συστήματα μέτρων που μέσα σε μια ορισμένη χρονική περίοδο επιδιώκουν την πραγμάτωση συγκεκριμένων σκοπών. Τα παραδοσιακά μέσα της περιφερειακής πολιτικής διακρίνονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες: τα α) κύρια β) δευτερεύοντα, ανάλογα με τη σημασία τους για την πραγμάτωση των σκοπών της περιφερειακής πολιτικής. Μερικά από τα κύρια παραδοσιακά μέσα περιφερειακής πολιτικής είναι: α) η οικονομική και κοινωνική υποδομή β) οι επιδοτήσεις (ή επιχορηγήσεις) γ) φορολογικά κίνητρα δ) πιστωτικά κίνητρα ε) θεσμικά κίνητρα στ) έλεγχοι και αντικίνητρα, ζ) επίσης είναι και τα μέτρα περιφερειακής πολιτικής που έχουν εφαρμοσθεί ή εφαρμόζονται σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως είναι τα μέτρα αποθάρρυνσης, η αποκέντρωση δημόσιων υπηρεσιών. Μερικά από τα δευτερεύοντα παραδοσιακά μέτρα περιφερειακής πολιτικής είναι τα παρακάτω: ενθάρρυνση της συνεργασίας με τα τοπικά πανεπιστήμια, επιδοτήσεις για την κατασκευή εγκαταστάσεων καθαρισμού βιομηχανικών αποβλήτων κ.α.

Εκτός από τα παραπάνω μέτρα έχει γίνει αποδεκτό στη θεωρία και στην πράξη, ότι <<η ανάπτυξη μιας περιφέρειας μπορεί επίσης να καθοδηγηθεί σε περισσότερο αποτελεσματικές κατευθύνσεις με την παροχή στοιχείων και πληροφοριών για τη γενική ανάλυση της οικονομικής κατάστασης της περιφέρειας και των αναπτυξιακών της δυνατοτήτων και με την εκπόνηση ολοκληρωμένων αναπτυξιακών σχεδίων>> (Hoover 1971: 271)

Τα νέα μέσα της περιφερειακής πολιτικής είναι η: α) τοπική ανάπτυξη β) η Μικρομεσαία Επιχείρηση (ΜΜΕ), η οποία δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας γ) η νέα τεχνολογία δ) οι τεχνοπόλεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα

2.1 Το πρόβλημα και η αντιμετώπιση του

Το γεγονός ότι ο μισός πληθυσμός της χώρας ζει στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης και το γεγονός ότι η υπόλοιπη χώρα δεν διαθέτει σοβαρές αστικές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις, δίνει την εικόνα μιας ιδιαίτερα άνισης κατανομής των υποδομών, των υπηρεσιών και των ευκαιριών ανάπτυξης.

Ορισμένες περιοχές της χώρας αισθάνονται ότι βρίσκονται σε ένα καθεστώς εσωτερικής περιφέρειας (inner periphery), καθώς αποτελούν τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες μιας χώρας (Ελλάδα), που η ίδια αποτελεί μια από τις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της ΕΕ-15. Αυτή η υστέρηση, τόσο σε σχέση με τον εθνικό, όσο και σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, συχνά δημιουργεί μια αίσθηση εγκατάλειψης που ορισμένες φορές εκφράζεται με έντονες επικρίσεις για το <<Κράτος των Αθηνών>>, το οποίο εμφανίζεται να αδιαφορεί για την τύχη των λιγότερων ανεπτυγμένων χωρών της Ελλάδας..

Η ανυπαρξία πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης είναι σχεδόν βέβαιο ότι συμβάλλει στην αύξηση των ανισοτήτων, δεν ισχύει, όμως και το αντίστροφο. Δηλαδή, η ύπαρξη περιφερειακής πολιτικής δεν εγγυάται αυτομάτως τη μείωση των ανισοτήτων, είτε γιατί μπορεί να μην είναι η κατάλληλη, είτε γιατί μπορεί να είναι ανεπαρκής σε πόρους, είτε, τέλος, γιατί οι άλλοι οικονομικοί ή γεωγραφικοί παράγοντες που τείνουν να ενισχύουν τις ανισότητες μπορεί να είναι ισχυρότεροι.

Η συζήτηση για τις περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα, ακόμη και όταν διεξάγεται σε επιστημονικά πλαίσια και στηρίζεται σε τεκμηριωμένα στοιχεία, δεν είναι πολιτικά ουδέτερη. Η κατεύθυνση της ή τα συμπεράσματα της είναι δυνατόν, αλλά και λογικό, να επηρεάσουν την κατανομή των Εθνικών και Κοινοτικών πόρων προς τη μια ή την άλλη κατεύθυνση, αλλά και την ίδια τη δομή του κράτους και της διοίκησης στα διάφορα χωρικά επίπεδα (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό).

2.2 Η συζήτηση για την περιφερειακή σύγκλιση – απόκλιση στην Ελλάδα: Μια σύντομη επισκόπηση

Η πρόσφατη ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία περιλαμβάνει ένα σημαντικό αριθμό από άρθρα και μελέτες που επιχειρούν να διαπιστώσουν, αφενός τις τάσεις σύγκλισης ή απόκλισης των ελληνικών νομών ή περιφερειών και, αφετέρου, τους παράγοντες που έχουν διαμορφώσει το σημερινό επίπεδο ανισοτήτων.

Οι περισσότερες μελέτες χρησιμοποιούν στοιχεία από το 1970 έως το 1994, καθώς από το 1995 ο τρόπος μέτρησης του ΑΕΠ άλλαξε, και συνεπώς δημιουργείται ένα πρόβλημα συνέχειας και σύγκρισης. Τα συμπεράσματα των μελετών δεν δίνουν μια σαφή εικόνα.

Σε γενικές γραμμές θα λέγαμε ότι η βιβλιογραφία έχει χρησιμοποιήσει μια σειρά από σύγχρονες τεχνικές και μια ποικιλία στατιστικών στοιχείων, χωρίς όμως να οδηγηθεί σε ενιαίες διαπιστώσεις. Οι υφιστάμενες διαφοροποιήσεις οφείλονται είτε στη χρήση διαφορετικών τεχνικών και στατιστικών στοιχείων, είτε στην επιλογή διαφορετικών γεωγραφικών επιπέδων αναφοράς. Παρ' όλα αυτά, οι περισσότερες μελέτες εκφράζουν σε μικρό ή μεγάλο βαθμό την ανησυχία τους για τη διαφαινόμενη αύξηση των ανισοτήτων στο εγγύς μέλλον.

Το βασικό πρόβλημα των στοιχείων είναι ότι στην περίπτωση της Αττικής (και ενδεχομένως στην περίπτωση της Θεσσαλονίκης) οι μετρήσεις του κατά κεφαλήν ΑΕΠ δεν αντιπροσωπεύουν την πραγματική κατάσταση. Αν κανείς κοιτάξει το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Αττικής, θα διαπιστώσει πως παρά το γεγονός ότι ο νομός είναι κατά τεκμήριο ο πλέον ανεπτυγμένος της χώρας, δεν βρίσκεται ποτέ στην πρώτη θέση της κατάταξης, αλλά (ανάλογα το έτος σύγκρισης) στην Πέμπτη ή ακόμη και στη δέκατη θέση (Με βάση τα στοιχεία της Eurostat, η Αττική βρισκόταν το 2000 στην 5^η θέση της κατάταξης των νομών της χώρας. Στοιχεία της ΕΣΥΕ παλαιότερων ετών την εμφανίζουν σε πολύ χειρότερη θέση). Το <<παράδοξο>> αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τις τελευταίες δυο δεκαετίες η Αττική, για μια σειρά από λόγους, μεταξύ των οποίων και συγκεκριμένες πολιτικές περιορισμού του δυναμισμού της μητρόπολης, έχει εξαγάγει ένα σημαντικό τμήμα του μεταποιητικού της δυναμικού στους γειτονικούς νομούς της Βοιωτίας (και εν μέρει της Ευβοίας) προς Βορρά και της Κορινθίας προς Νότο.

Όσοι ταξιδεύουν επί του οδικού άξονα Πατρών Αθήνας Θεσσαλονίκης Ευζώνων προς Βορρά, διαπιστώνουν ότι μόλις κανείς διασχίσει τα σύνορα του νομού, συναντά στο τρίγωνο Οινόφυτα- Σχηματάρι- Χαλκίδα μια μεγάλη βιομηχανική συγκέντρωση, η οποία αποτελείται κατά κανόνα από μεγάλα εργοστάσια. Την ίδια εικόνα συναντά κανείς στους Αγίους Θεοδώρους, όταν ταξιδεύει προς Νότο και περάσει τα σύνορα της Αττικής προς το νομό Κορινθίας.

Οι επιχειρήσεις σε αυτές τις βιομηχανικές συγκεντρώσεις ανήκουν σε επιχειρηματίες που κατοικούν στην Αθήνα, έχουν συχνά την έδρα τους στην Αθήνα, απασχολούν χιλιάδες εργαζόμενους οι οποίοι μετακινούνται καθημερινά από την Αθήνα (συνήθως με λεωφορεία των επιχειρήσεων) και χρησιμοποιούν πρώτες ύλες, ενδιάμεσες εισροές και υπηρεσίες που μικρή ή ελάχιστη σχέση έχουν με την οικονομία του νομού Βοιωτίας ή του νομού Κορινθίας. Οι επιχειρήσεις είναι μεν εγκατεστημένες και

παράγουν τα προϊόντα τους σε αυτούς τους νομούς, αλλά τα εισοδήματα τα οποία δημιουργούν είτε ως επιχειρηματικά κέρδη, είτε ως αμοιβές της εργασίας και των άλλων συντελεστών παραγωγής διαφεύγουν σε μεγάλο βαθμό προς την Αττική, και συνεπώς έχουν περιορισμένη συμβολή στην τοπική ανάπτυξη.

Είναι μάλλον προφανές ότι η διάχυση ενός σημαντικού μέρους της βιομηχανικής δραστηριότητας της Αττικής εκτός των συνόρων της, αλλοιώνει σημαντικά τα στατιστικά στοιχεία του περιφερειακού εισοδήματος και ενδεχομένως να οδηγεί σε εσφαλμένες εκτιμήσεις τόσο του επιπέδου, όσο και της εξέλιξης των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ελλάδα.

Εύκολοι τρόποι εκτίμησης του τμήματος της βιομηχανικής παραγωγής των νομών Βοιωτίας και Κορινθίας που διαρρέει ως εισόδημα προς την Αττική δεν υπάρχουν. Είναι δυνατόν, όμως, να διορθώσουμε την παραδοξότητα των στατιστικών στοιχείων, τα οποία εμφανίζουν τη Βοιωτία (δηλαδή τη Θήβα και τη Λιβαδειά) ως το πλέον ανεπτυγμένο μέρος της χώρας με ένα μάλλον αυθαίρετο τρόπο, ο οποίος εκτιμά το ύψος της βιομηχανικής δραστηριότητας της Βοιωτίας και της Κορινθίας, που αποτελούν στην ουσία τμήμα του παραγωγικού συστήματος της Αττικής. Το συγκεκριμένο μέρος του βιομηχανικού ΑΕΠ αφαιρείται από τους νομούς Κορινθίας και Βοιωτίας και προστίθεται στην Αττική. Η μέθοδος αυτή στην ουσία ισοδυναμεί με μια μετατόπιση των συνόρων μεταξύ των όμορων νομών με τέτοιο τρόπο, ώστε οι περιοχές των Οινοφύτων και των Αγίων Θεοδώρων να ανήκουν στην Αττική. Το πρόβλημα αυτής της μεθόδου είναι ότι δεν είναι με ακρίβεια γνωστό τι μέρος της βιομηχανικής παραγωγής της Βοιωτίας και της Κορινθίας καλύπτουν οι δυο αυτές συγκεντρώσεις και συνεπώς η προσαρμογή γίνεται με βάση υποθέσεις.

Ένα δεύτερο πρόβλημα της βιβλιογραφίας είναι ότι συνήθως περιορίζεται σε εκτιμήσεις για την εξέλιξη των περιφερειακών ανισοτήτων στις δεκαετίες του 1970 και 1980. Οι περισσότερες μελέτες διαθέτουν στοιχεία έως το 1993 ή 1994, ενώ όσες επεκτείνονται πέρα από αυτή την περίοδο συνήθως στηρίζονται σε εκτιμήσεις, ή χρησιμοποιούν στοιχεία σε επίπεδο περιφέρειας.² Μια πρόσφατη μελέτη (Πετράκος και Rodriguez-Pose, 2003) χρησιμοποιεί στοιχεία της Eurostat από το 1981 έως το 1997 σε επίπεδο NUTS II (περιφέρειες) και NUTS III (νομοί).

Ένα τρίτο πρόβλημα αφορά τις μεθόδους ανάλυσης των περιφερειακών δεδομένων. Η υφιστάμενη βιβλιογραφία συνήθως παραβλέπει τα πληθυσμιακά μεγέθη τα οποία υποδηλώνουν ένα σαφές πρότυπο χωρικής πόλωσης και επικεντρώνει το ενδιαφέρον της κυρίως σε μετρήσεις ευημερίας και επιπέδων ανάπτυξης.

² Οι Siriopoulos και Asteriou (1998) χρησιμοποιούν εκτιμήσεις του ΚΕΠΕ για το ΑΕΠ της περιόδου 1992-1996. Οι Γιαννιάς κ.α. (2003) χρησιμοποιούν στοιχεία σε επίπεδο περιφέρειας ανά δεκαετία από το 1960 έως το 2000.

2.3 Τα χαρακτηριστικά του περιφερειακού προβλήματος στην Ελλάδα

Ο σκοπός αυτής της ενότητας είναι να καταγράψει και να αξιολογήσει τα χαρακτηριστικά του περιφερειακού προβλήματος στη χώρα μας, με τη χρήση του δείκτη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ και των δεικτών ευημερίας. Η ανάλυση γίνεται σε επίπεδο νομού και περιφέρειας, και αξιολογεί την υφιστάμενη κατάσταση όπως αυτή έχει διαμορφωθεί σήμερα.

2.3.1 Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ

Ο πίνακας¹ παρουσιάζει τα επίσημα στοιχεία της Eurostat για τους νομούς και ο πίνακας 2 για τις περιφέρειες της Ελλάδας για το έτος 2000. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν τη συμμετοχή κάθε νομού στο ΑΕΠ της χώρας και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ευρώ και σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης(ΜΑΔ).

Για λόγους σύγκρισης και αξιολόγησης, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε νομού δίνεται επίσης ως ποσοστό του κατά κεφαλήν ΑΕΠ του μέσου όρου της ΕΕ-15 και της ΕΕ-25.

Με βάση αυτά τα στοιχεία, μπορούμε να κάνουμε μια σειρά από ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις. Κατ' αρχάς, θα πρέπει να δούμε τη σχετική θέση της χώρας και των περιφερειών στο μεταβαλλόμενο τοπίο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 2000, η Ελλάδα είχε ένα κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ευρώ ίσο με το 52% της ΕΕ-15, ενώ την ίδια περίοδο τα (από το 2004) δέκα νέα μέλη της είχαν αντίστοιχο μέγεθος ίσο με το ένα τρίτον της Ελλάδας(17%). Αν οι χώρες αυτές ήταν μέλη της ΕΕ το 2000, τότε το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ-25 θα ήταν ίσο με το 82% της ΕΕ-15. καθώς ο μέσος όρος της ΕΕ-25 θα έπεφτε, η Ελλάδα θα βρισκόταν με ένα σχετικά υψηλότερο ποσοστό(63%). Το ίδιο και οι περιφέρειες της.

Εάν κανείς επαναλάβει την ίδια ανάλυση σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης, θα διαπιστώσει ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της χώρας μας ως ποσοστό της ΕΕ-15 και ΕΕ-25 είναι σαφώς υψηλότερο. Στην πρώτη περίπτωση είναι το 67% του μέσου όρου της ΕΕ-15, με τρεις περιφέρειες να έχουν ξεπεράσει το 75%, ενώ στη δεύτερη περίπτωση είναι στο 77% της ΕΕ-25, με επτά από τις δεκατρείς περιφέρειες να έχουν ξεπεράσει το 75% του μέσου όρου της ΕΕ.

Η δεύτερη παρατήρηση αφορά τα οικονομικά μεγέθη των νομών, καθώς δυο απ' αυτούς (Αττική:36,96% και Θεσσαλονίκη:11,05%) συγκεντρώνουν σχεδόν το 50% της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας της χώρας. Στη συνέχεια της κατάταξης ακολουθούν οι δορυφόροι της Αττικής και οι νομοί που φιλοξενούν σχετικά μεγάλα αστικά κέντρα της περιφέρειας.

Στο τέλος της κατάταξης βρίσκονται μικροί σε μέγεθος, αγροτικοί και νησιωτικοί νομοί, με νομαρχιακό ΑΕΠ λιγότερο από 0,5% του ΑΕΠ της χώρας. Είναι φανερό ότι

η κατανομή του ΑΕΠ παρουσιάζει μια έντονη συγκέντρωση, η οποία δεν είναι συνήθης για χώρες του μεγέθους και του επιπέδου ανάπτυξης της Ελλάδας.

Τρίτον, παρατηρούμε ότι, σε όρους ΑΕΠ, ο πλέον εύπορος νομός της χώρας είναι η Βοιωτία με κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεγαλύτερο από αυτό της ΕΕ. Δεύτερος νομός στη γενική κατάταξη είναι η Δωδεκάνησος, τρίτη ακολουθεί η Θεσσαλονίκη, μετά η Κοζάνη, και η Αττική εμφανίζεται στην πέμπτη θέση πάνω από τις Κυκλάδες. Στις αμέσως επόμενες θέσεις ακολουθούν νομοί που έχουν μεγάλα αστικά κέντρα ή αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς. Στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης βρίσκονται κυρίως νομοί της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Πελοποννήσου, της Ηπείρου και της Στερεάς Ελλάδας. Το τελευταίο αποτελεί ένα παράδοξο, καθώς η Στερεά Ελλάδα εμφανίζεται στον Πίνακα 2 δεύτερη στην κατάταξη, με κατά κεφαλήν ΑΕΠ υψηλότερο από την Αττική.

Με βάση τη συζήτηση που έχει προηγηθεί στη δεύτερη ενότητα αυτού του κεφαλαίου, είναι προφανές ότι τα στοιχεία που παρουσιάζονται στους Πίνακες 1 και 2 δεν αποδίδουν σωστά την εικόνα της οικονομικής δραστηριότητας, καθώς δεν λαμβάνουν υπόψη τους τη δορυφορική ανάπτυξη της βιομηχανίας του παραγωγικού συμπλέγματος της Αττικής. Η μεροληψία που είναι ενσωματωμένη στα στοιχεία δεν επηρεάζει ασφαλώς το σύνολο των νομών ή περιφερειών, αλλά μόνο το άνω άκρο της κατανομής. Με αυτόν τον τρόπο, όμως, επηρεάζει το εύρος και τον τύπο των ανισοτήτων, και γι' αυτό το λόγο θα πρέπει να διορθωθεί.

Στους πίνακες 3 και 4 παρουσιάζεται μια εκτίμηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ των νομών και περιφερειών της χώρας, κάτω από την υπόθεση ότι η πραγματική συμμετοχή του δευτερογενή τομέα στους νομούς Βοιωτίας και Κορινθίας δεν υπερβαίνει αυτή των όμορων νομών Φθιώτιδας και Αχαΐας, αντίστοιχα. Η υπόθεση αυτή υπονοεί ότι αν αφαιρεθεί η πλασματική αύξηση του ΑΕΠ λόγω της συγκέντρωσης αθηναϊκών επιχειρήσεων στα σύνορα των δυο νομών με την Αττική, τότε η Βοιωτία θα έχει περίπου το ίδιο ποσοστό μεταποιητικής δραστηριότητας με τη Φθιώτιδα και η Κορινθία με την Αχαΐα, κάτι που δεν φαίνεται να απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Παρατηρούμε ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Αττικής αυξάνεται ελαφρά από το επίπεδο των 17.046 ευρώ (76% της ΕΕ-15) στο επίπεδο των 17.907 ευρώ (79% της ΕΕ-15) σε ΜΑΔ. Η σχετικά μικρή αυτή αύξηση της τάξης του 5% στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Αττικής είναι αρκετή, όμως, για να τη φέρει στη δεύτερη θέση στους νομούς (από την πέμπτη θέση) και στην πρώτη θέση στις περιφέρειες (από την τρίτη θέση). Στη βελτίωση της σχετικής θέσης συνέβαλλε αποφασιστικά και ο επαναπροσδιορισμός προς τα κάτω του ΑΕΠ της Βοιωτίας και της Στερεάς σε πιο ρεαλιστικά μεγέθη.

Με βάση τη νέα εκτίμηση, η Αττική έχει το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ από όλες της περιφέρειες της χώρας, αλλά στο επίπεδο των νομών υπολείπεται της Δωδεκανήσου, η οποία βρίσκεται τώρα στην πρώτη θέση.

Η κατάταξη αυτή ταιριάζει καλύτερα με τη γενική εικόνα των νομών και περιφερειών, ή τουλάχιστον δεν έρχεται σε αντίθεση μαζί της. Στη νέα κατάταξη, η Βοιωτία βρίσκεται στην 5^η θέση, ενώ η Κορινθία καταρρακυλά στην κυριολεξία από την 9^η στην 42^η θέση.

Η κατάταξη αυτή είναι ασφαλώς πιο ρεαλιστική από αυτή των πινάκων 1 και 2, κυρίως ως προς τη θέση της Αττικής και της Βοιωτίας, αλλά εξακολουθεί να προκαλεί ερωτηματικά ως προς τη θέση της Δυτικής Μακεδονίας, η οποία εμφανίζεται με υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ από την Κεντρική Μακεδονία, λόγω προφανώς των εγκαταστάσεων της ΔΕΗ Κοζάνη.

Τίθεται συνεπώς εδώ το ερώτημα αν το ΑΕΠ αποτελεί ένα ικανοποιητικό τρόπο μέτρησης της ευημερίας και του εισοδήματος ή του επιπέδου ανάπτυξης μιας περιοχής. Το ΑΕΠ των νομών και των περιφερειών ασφαλώς μετράει τι παράγεται και που παράγεται, κάτι που είναι σημαντικό. Ακόμη και αν υποθέσουμε ότι το ΑΕΠ είναι σωστά μετρημένο και ότι η παραοικονομία είναι παρούσα σε όλους τους νομούς με τον ίδιο περίπου τρόπο, το γεγονός ότι η παραγωγή είναι κατανομημένη με ένα συγκεκριμένο τρόπο στη χώρα, δεν σημαίνει ότι και τα εισοδήματα που παράγονται είναι κατανομημένα με τον ίδιο τρόπο. Δηλαδή, διορθώνοντας το χάρτη της παραγωγής δεν σημαίνει ότι έχουμε διορθώσει επίσης και το χάρτη των εισοδημάτων. Το γεγονός ότι οι νομοί και οι περιφέρειες βρίσκονται σε σχετικά μικρή απόσταση και επικοινωνούν με δίκτυα μεταφορών τα οποία διαχρονικά βελτιώνονται, επιτρέπει σε μεγάλη πλέον κλίμακα το διαχωρισμό της παραγωγής από το εισόδημα και την κατανάλωση. Το γεγονός ότι υπάρχουν, για παράδειγμα, μερικές δεκάδες ξενοδοχεία πολυτελείας στη Ρόδο δεν σημαίνει ότι οι υπηρεσίες που παρέχουν δημιουργούν εισοδήματα αποκλειστικά ή κυρίως για τους κατοίκους του νησιού. Αν οι ιδιοκτήτες είναι εταιρίες με έδρα την Αθήνα (ή τη Γενεύη), το προσωπικό προσλαμβάνεται κυρίως μέσω των Σχολών Τουριστικών Επαγγελματιών (δηλαδή από όλη τη χώρα) και οι προμήθειες γίνονται από τα κεντρικά γραφεία της επιχείρησης, τότε η τοπική προστιθέμενη αξία αυτών των μονάδων δεν μετατρέπεται σε τοπικό εισόδημα παρά μόνο κατά ένα μικρό ποσοστό. Υπάρχουν αμφιβολίες για τον τρόπο μέτρησης, όσο και φυσικές αδυναμίες του ΑΕΠ να μετρήσει την ευημερία σε επίπεδο νομών και περιφερειών, γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιούνται παρακάτω οι δείκτες ευημερίας ως εναλλακτική μέθοδος μέτρησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Η κατανομή του ΑΕΠ και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ και σε ευρώ για τους 51 νομούς (2000): συγκρίσεις με μέσους όρους χώρας, ΕΕ-15 και ΕΕ-25

Γεωγραφική ενότητα	Ποσοστά συμμετοχής στο ΑΕΠ της χώρας	ΑΕΠ σε ευρώ			ΑΕΠ σε μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (ΜΑΔ)		
		Κατά κεφαλήν	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-15	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-25	Κατά κεφαλήν	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-15	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-25
Νομοί (NUTS III)	2000	2000	ΕΕ-15=100	ΕΕ-25=100	2000	ΕΕ-15=100	ΕΕ-25=100
Ευρωπαϊκή Ένωση -ΕΕ-15		22.577	100	122	22.576	100	115
Υποψήφιες χώρες -ΥΧ-10		3.816	17	21	8.696	39	44
Διευρυμένη Ευρ. Ένωση-ΕΕ-25		18.529	82	100	19.581	87	100
Ελλάδα		11.639	52	63	15.098	67	77
Αττική	36,96 1	13.141 5	58	71	17.046 5	76	87
Θεσσαλονίκη	11,05 2	13.644 3	60	74	17.699 3	78	90
Βοιωτία	3,01 3	23.720 1	105	128	30.769 1	136	157
Αχαΐα	2,61 4	9.903 28	44	53	12.846 28	57	66
Ηράκλειο	2,54 5	11.167 15	50	60	14.486 15	64	74
Λάρισα	2,51 6	11.232 14	50	61	14.570 14	65	74
Δωδεκάνησος	2,00 7	14.151 2	63	76	18.356 2	81	94
Εύβοια	1,96 8	10.328 22	46	56	13.397 22	59	68
Μαγνησία	1,93 9	11.778 10	52	64	15.278 10	68	78
Φθιώτιδα	1,72 10	11.273 13	50	61	14.624 13	65	75
Κοζάνη	1,72 11	13.604 4	60	73	17.647 4	78	90
Κορινθία	1,66 12	12.050 9	53	65	15.631 9	69	80
Αιτωλοακαρνανία	1,59 13	8.322 42	37	45	10.795 42	48	55
Ιωάννινα	1,40 14	9.558 30	42	52	12.399 30	55	63
Μεσσηνία	1,33 15	9.222 37	41	50	11.963 37	53	61
Χανιά	1,31 16	11.547 11	51	62	14.979 11	66	76
Σέρρες	1,27 17	7.826 44	35	42	10.152 44	45	52
Ημαθία	1,22 18	10.043 27	45	54	13.028 27	58	67
Καβάλα	1,19 19	10.545 20	47	57	13.679 20	61	70
Έβρος	1,09 20	10.257 23	45	55	13.306 23	59	68
Ηλεία	1,09 21	7.344 49	33	40	9.526 49	42	49
Πέλλα	1,09 22	9.065 38	40	49	11.759 38	52	60
Κυκλάδες	1,05 23	12.950 6	57	70	16.798 6	74	86
Τρίκαλα	1,04 24	9.232 36	41	50	11.975 36	53	61
Καρδίτσα	0,98 25	9.261 34	41	50	12.013 34	53	61
Λέσβος	0,97 26	12.297 8	55	66	15.952 8	71	81
Κέρκυρα	0,95 27	10.068 25	45	54	13.060 25	58	67
Χαλκιδική	0,94 28	10.532 21	47	57	13.662 21	61	70
Αργολίδα	0,93 29	10.859 18	48	59	14.086 18	62	72
Περία	0,88 30	8.557 41	38	46	11.100 41	49	57
Αρκαδία	0,87 31	9.375 33	42	51	12.162 33	54	62
Κιλκίς	0,74 32	11.012 16	49	59	14.284 16	63	73
Λασιθί	0,74 33	12.472 7	55	67	16.179 7	72	83
Δράμα	0,71 34	8.810 39	39	48	11.429 39	51	58
Ξάνθη	0,70 35	9.246 35	41	50	11.994 35	53	61
Λακωνία	0,68 36	8.011 43	36	43	10.392 43	46	53
Ρέθυμνο	0,66 37	10.904 17	48	59	14.144 17	63	72
Ροδόπη	0,64 38	7.702 47	34	42	9.991 47	44	51
Καστοριά	0,48 39	11.296 12	50	61	14.653 12	65	75
Φλώρινα	0,43 40	9.863 29	44	53	12.793 29	57	65
Άρτα	0,42 41	6.306 51	28	34	8.180 51	36	42
Φωκίδα	0,39 42	8.601 40	38	46	11.157 40	49	57
Πρέβεζα	0,38 43	7.480 48	33	40	9.703 48	43	50
Χίος	0,37 44	9.418 32	42	51	12.217 32	54	62
Σάμος	0,33 45	10.821 19	48	58	14.037 19	62	72
Κεφαλληνία	0,27 46	10.155 24	45	55	13.173 24	58	67
Γρεβενά	0,27 47	7.807 45	35	42	10.126 45	45	52
Ζάκυνθος	0,27 48	9.507 31	42	51	12.333 31	55	63
Θεσπρωτία	0,27 49	6.425 50	29	35	8.334 50	37	43
Ευρυτανία	0,20 50	7.738 46	34	42	10.037 46	45	51
Λευκάδα	0,17 51	10.065 26	45	54	13.056 26	58	67

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2002

ΠΙΝΑΚΑΣ2 Η κατανομή του ΑΕΠ και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ και σε ευρώ για τις 13 περιφέρειες (2000):συγκρίσεις με μέσους όρους χώρας, ΕΕ-15 και ΕΕ-25

Γεωγραφική ενότητα	Ποσοστό συμμετοχής στο ΑΕΠ της χώρας	ΑΕΠ σε ευρώ			ΑΕΠ σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης(ΜΑΔ)		
		Κατά κεφαλήν	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-15	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-25	Κατά κεφαλήν	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-15	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-25
Νομοί (NUTS II)	2000	2000	ΕΕ-15=100	ΕΕ-25=100	2000	ΕΕ-15=100	ΕΕ-25=100
Ευρωπαϊκή Ένωση-ΕΕ-15		22.577	100	122	22.576	100	115
Υποψήφιες χώρες –ΥΧ-10		3.816	17	21	8.696	39	44
Διευρυμένη Ευρ. Ένωση-ΕΕ-25		18.529	82	100	19.581	87	100
Ελλάδα		11.639	52	63	15.098	67	77
Αττική	36,96 1	13.141 3	58	71	17.046 3	76	87
Κεντρική Μακεδονία	17,18 2	11.671 5	52	63	15.139 5	67	77
Στερεά Ελλάδα	7,28 3	13.471 2	60	73	17.474 2	77	89
Θεσσαλία	6,46 4	10.663 8	47	58	13.832 8	61	71
Πελοπόννησος	5,48 5	10.029 9	44	54	13.010 9	58	66
Δυτική Ελλάδα	5,29 6	8.772 12	39	47	11.379 12	50	58
Κρήτη	5,25 7	11.395 6	51	61	14.781 6	66	75
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	4,34 8	9.444 11	42	51	12.250 11	54	63
Νότιο Αιγαίο	3,05 9	13.714 1	61	74	17.790 1	79	91
Δυτική Μακεδονία	2,91 10	11.738 4	52	63	15.226 4	67	78
Ήπειρος	2,47 11	8.075 13	36	44	10.474 13	46	53
Βόρειο Αιγαίο	1,67 12	11.226 7	50	61	14.563 7	65	74
Ιόνια Νησιά	1,67 13	9.988 10	44	54	12.956 10	57	66

Πηγή:New Cronos, Eurostat

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ των νομών (2000):εναλλακτική μέθοδος με διόρθωση των στοιχείων της Αττικής

Γεωγραφική ενότητα	Ποσοστό συμμετοχής στο ΑΕΠ της χώρας	ΑΕΠ σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης		
		Κατά κεφαλήν	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-15	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-25
Νομοί (NUTS III)	2000	2000	ΕΕ-15=100	ΕΕ-25=100
Ευρωπαϊκή Ένωση –ΕΕ-15		22.576	100	115
Υποψήφιες χώρες-ΥΧ-10		8.696	39	44
Διευρυμένη Ευρ. Ένωση-ΕΕ-25		19.581	87	100
Ελλάδα		15.098	67	77
Δωδεκάνησος	2,00 6	18.356 1	81	94
Αττική	38,83 1	17.907 2	79	91
Θεσσαλονίκη	11,05 2	17.699 3	78	90
Κοζάνη	1,72 10	17.647 4	78	90
Βοιωτία	1,66 11	16.938 5	75	87
Κυκλάδες	1,05 23	16.798 6	74	86
Λασιθί	0,74 33	16.179 7	72	83
Λέσβος	0,97 26	15.952 8	71	81
Μαγνησία	1,93 8	15.278 9	68	78
Χανιά	1,31 15	14.979 10	66	76
Καστοριά	0,48 39	14.653 11	65	75
Φθιώτιδα	1,72 9	14.624 12	65	75
Λάρισα	2,51 5	14.570 13	65	74
Ηράκλειο	2,54 4	14.486 14	64	74
Κιλκίς	0,74 32	14.284 15	63	73
Ρέθυμνο	0,66 37	14.144 16	63	72
Αργολίδα	0,93 29	14.086 17	62	72
Σάμος	0,33 45	14.037 18	62	72
Καβάλα	1,19 18	13.679 19	61	70
Χαλκιδική	0,94 28	13.662 20	61	70
Εύβοια	1,96 7	13.397 21	59	68
Έβρος	1,09 20	13.306 22	59	68
Κεφαλληνία	0,27 46	13.173 23	58	67
Κέρκυρα	0,95 27	13.060 24	58	67
Λευκάδα	0,17 51	13.056 25	58	67
Ημαθία	1,22 17	13.028 26	58	67
Αχαΐα	2,61 3	12.846 27	57	66
Φλώρινα	0,43 40	12.793 28	57	65
Ιωάννινα	1,40 13	12.399 29	55	63
Ζάκυνθος	0,27 48	12.333 30	55	63
Χίος	0,37 44	12.217 31	54	62
Αρκαδία	0,87 31	12.162 32	54	62
Καρδίτσα	0,98 25	12.013 33	53	61
Ξάνθη	0,70 35	11.994 34	53	61
Τρίκαλα	1,04 24	11.975 35	53	61
Μεσσηνία	1,33 14	11.963 36	53	61
Πέλλα	1,09 22	11.759 37	52	60
Δράμα	0,71 34	11.429 38	51	58
Φοκίδα	0,39 42	11.157 39	49	57
Περία	0,88 30	11.100 40	49	57
Αιτωλοακαρνανία	1,59 12	10.795 41	48	55
Κορινθία	1,15 19	10.785 42	48	55
Λακωνία	0,68 36	10.392 43	46	53
Σέρρες	1,27 16	10.152 44	45	52
Γρεβενά	0,27 47	10.126 45	45	52
Ευρυτανία	0,20 50	10.037 46	44	51
Ροδόπη	0,64 38	9.991 47	44	51
Πρέβεζα	0,38 43	9.703 48	43	50
Ηλεία	1,09 21	9.526 49	42	49
Θεσπρωτία	0,27 49	8.334 50	37	43
Άρτα	0,42 41	8.180 51	36	42

Πηγή:New Cronos, Eurostat 2002

**ΠΙΝΑΚΑΣ 4Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε ΜΑΔ των περιφερειών
(2000):εναλλακτική μέθοδος με διόρθωση των στοιχείων της Αττικής**

Γεωγραφική Ενότητα	Ποσοστό συμμετοχής στο ΑΕΠ της χώρας	ΑΕΠ σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης(ΜΑΔ)		
		Κατά κεφαλήν	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-15	Ποσοστό του μ.ο. της ΕΕ-25
Περιφέρειες (NUTS II)	2000	2000	ΕΕ-15=100	ΕΕ-25=100
Ευρωπαϊκή Ένωση –ΕΕ-15		22.576	100	115
Υποψήφιος χώρες-ΥΧ-10		8.696	39	44
Διευρυμένη Ευρ. Ένωση –ΕΕ-25		19.581	87	100
Ελλάδα		15.098	67	77
Αττική	38,83 1	17.907 1	79	91
Νότιο Αιγαίο	3,05 9	17.790 2	79	91
Δυτική Μακεδονία	2,91 10	15.226 3	67	78
Κεντρική Μακεδονία	17,18 2	15.139 4	67	77
Κρήτη	5,25 6	14.781 5	65	75
Βόρειο Αιγαίο	1,67 12	14.563 6	65	74
Στερεά Ελλάδα	5,92 4	14.227 7	63	73
Θεσσαλία	6,46 3	13.832 8	61	71
Ιόνια Νησιά	1,67 13	12.956 9	57	66
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	4,34 8	12.250 10	54	63
Πελοπόννησος	4,96 7	11.786 11	52	60
Δυτική Ελλάδα	5,29 5	11.379 12	50	58
Ήπειρος	2,47 11	10.474 13	46	53

Πηγή:New Cronos, Eurostat 2002

2.3.2 Δείκτες ευημερίας

Οι πίνακες 5 και 6 παρουσιάζουν σε επίπεδο νομού και περιφέρειας μια σειρά από συμπληρωματικούς δείκτες, οι οποίοι μετρούν το επίπεδο εισοδήματος ή γενικότερα το επίπεδο ευημερίας, όπως το δηλωθέν εισόδημα, οι καταθέσεις ανά κάτοικο, η κατανάλωση ηλεκτρικού ρεύματος για οικιακή χρήση ανά 100 κατοίκους, ο αριθμός των ΙΧ αυτοκινήτων ανά 100 κατοίκους και οι τηλεφωνικές συνδέσεις ανά 100 κατοίκους.

Το δηλωθέν εισόδημα ανά κάτοικο είναι αυτό που προκύπτει από τις φορολογικές δηλώσεις των κατοίκων. Η επέκταση και βελτίωση των μηχανισμών ελέγχου και αντιμετώπισης της φοροδιαφυγής έχουν κάνει τα τελευταία τα τελευταία χρόνια πιο αξιόπιστες τις δηλώσεις εισοδήματος. Παρότι εξακολουθεί να υπάρχει σημαντική φοροδιαφυγή στην οικονομία, εκτιμάται ότι τα στοιχεία της πρώτης στήλης μπορούν να αποτελέσουν τη βάση αξιολόγησης των ανισοτήτων. Η φοροδιαφυγή, η οποία δεν καταγράφεται από το δηλωθέν εισόδημα, δεν καταγράφεται ούτε από το ΑΕΠ. Με αυτή την έννοια, οι δυο δείκτες δεν διαφοροποιούνται, δηλαδή έχουν και οι δυο το ίδιο πρόβλημα.

Με βάση αυτά τα στοιχεία, παρατηρούμε ότι η Αττική διαθέτει ως νομός το μεγαλύτερο εισόδημα, το οποίο είναι 31% μεγαλύτερο από το εισόδημα της δεύτερης στην τάξη Θεσσαλονίκης, 40% μεγαλύτερο από το μέσο όρο της χώρας, 89% μεγαλύτερο από το μεσαίο (25^ο) στην κατάταξη νομό (Λευκάδα) και σχεδόν τετραπλάσιο σε σχέση με το εισόδημα του τελευταίου νομού στην κατάταξη που είναι η Ευρυτανία. Είναι ενδιαφέρον ότι μόνον η Αττική και η Θεσσαλονίκη βρίσκονται πάνω, ενώ όλοι οι άλλοι νομοί βρίσκονται κάτω από το μέσο όρο της χώρας. Στο πάνω άκρο της κατανομής, εκτός από τα δυο μητροπολιτικά κέντρα, βρίσκονται κατά κανόνα νομοί που είτε φιλοξενούν μεγάλα αστικά κέντρα της περιφέρειας, είτε αποτελούν σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς, είτε έχουν καταφέρει να συνδυάσουν τον τουρισμό με κάποιο ειδικό πλεονέκτημα το οποίο έχουν αξιοποιήσει. Στο κάτω άκρο της κατανομής βρίσκονται κυρίως φτωχοί νομοί της Πελοποννήσου, της Στερεάς, της Ηπείρου, της Δυτικής Μακεδονίας και της Θράκης. Η κατάταξη αυτή αναπαράγεται και στο επίπεδο της περιφέρειας, με την Αττική, το Νότιο Αιγαίο και την Κεντρική Μακεδονία στις πρώτες τρεις θέσεις και την Ήπειρο, τη Δυτική Ελλάδα και την Πελοπόννησο στις τρεις τελευταίες.

Ο δείκτης των καταθέσεων ανά κάτοικο ακολουθεί μια κάπως διαφορετική κατανομή αφού στις πρώτες θέσεις βρίσκονται κατά σειρά οι Κυκλάδες, η Αττική, η Κεφαλληνία, η Λέσβος, η Χίος, η Σάμος, η Δωδεκάνησος και η Λευκάδα. Η Θεσσαλονίκη βρίσκεται στη δέκατη θέση. Ενώ οι νομοί που φιλοξενούν τα μεγάλα αστικά κέντρα της περιφέρειας (Πάτρα, Ηράκλειο, Λάρισα, Βόλο) βρίσκονται μετά την 20^η θέση. Είναι

προφανές ότι η τουριστική ταυτότητα των νησιωτικών νομών, τόσο του Αιγαίου όσο και του Ιονίου, συμβάλλει στις υψηλές αποταμιεύσεις ανά κάτοικο. Η εικόνα αυτή αναπαράγεται και στο επίπεδο των περιφερειών, όπου το Νότιο Αιγαίο, το Βόρειο Αιγαίο και τα Ιόνια νησιά κατέχουν τις επόμενες μετά την Αττική θέσεις.

Ο δείκτης της οικιακής χρήσης ηλεκτρικού ρεύματος ανά 100 κατοίκους είναι ένας φυσικός δείκτης, ο οποίος μετρά έμμεσα το εισόδημα μιας περιοχής. Η υπόθεση εδώ είναι ότι νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα θα έχουν μεγαλύτερες κατοικίες και περισσότερες ηλεκτρικές συσκευές, συνεπώς θα καταναλώνουν περισσότερο ρεύμα. Η κατάταξη των νομών δεν παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, καθώς η Αττική και η Θεσσαλονίκη καταλαμβάνουν τις δυο πρώτες θέσεις και οι νησιωτικοί νομοί τις αμέσως επόμενες. Στο επίπεδο της περιφέρειας, η Αττική, το Νότιο Αιγαίο και η Κεντρική Μακεδονία καταλαμβάνουν τις τρεις πρώτες θέσεις, ενώ η Στερεά, η Δυτική Ελλάδα και η Ήπειρος τις τρεις τελευταίες.

Αντίστοιχα είναι η κατάσταση και στο δείκτη που μετρά την οικονομική ευημερία με τον αριθμό των ΙΧ αυτοκινήτων ανά 100 κατοίκους. Αν εξαιρέσουμε τις Κυκλάδες, όπου το αυτοκίνητο είτε είναι περιορισμένο είτε δύσχρηστο ως μέσο και συνεπώς ακατάλληλο ως δείκτης, η κατάταξη των νομών δεν παρουσιάζει ιδιομορφίες. Η Αττική έρχεται πάλι πρώτη με 51% περισσότερα αυτοκίνητα από το μέσο όρο της χώρας και σχεδόν δεκαπλάσιο αριθμό από τον τελευταίο στην κατάταξη νομό, που είναι η Ευρυτανία. Στην κατάταξη των περιφερειών, δεύτερη μετά την Αττική είναι η Κρήτη και μετά η Κεντρική Μακεδονία, ενώ στις τελευταίες θέσεις είναι η Δυτική Ελλάδα, η Στερεά και η Πελοπόννησος.

Στην τελευταία στήλη των Πινάκων 5 και 6 παρουσιάζονται οι τηλεφωνικές συνδέσεις ανά 100 κατοίκους. Παρατηρούμε ότι εδώ τις πρώτες 10 θέσεις καταλαμβάνουν, εκτός από την Αττική (4^η) και τη Θεσσαλονίκη (10^η), νησιωτικοί νομοί οι οποίοι φαίνεται να έχουν καλύτερη τηλεφωνική κάλυψη από τους άλλους νομούς της χώρας. Αυτό οφείλεται ενδεχομένως στον τουριστικό τους χαρακτήρα και σε μια προσπάθεια αντιμετώπισης από το κράτος της φυσικής απομόνωσης των νησιών, με ενίσχυση των συνδέσεων. Στο επίπεδο των περιφερειών, στις τρεις πρώτες θέσεις βρίσκονται η Αττική, το Νότιο και το Βόρειο Αιγαίο, ενώ στις τρεις τελευταίες η Δυτική Μακεδονία, η Δυτική Ελλάδα και η Στερεά Ελλάδα.

Συνολικά, θα λέγαμε ότι οι Πίνακες 5 και 6 επιβεβαιώνουν την ανάλυση που προηγήθηκε και τεκμηριώνουν την ηγετική θέση της Αττικής στην κατάταξη των νομών και των περιφερειών της χώρας. Χρησιμοποιώντας πέντε φυσικούς ή οικονομικούς δείκτες ευημερίας, διαπιστώσαμε ότι στο επίπεδο των περιφερειών η Αττική βρίσκεται κατά μέσο όρο περίπου 30-35% πάνω από το μέσο όρο της χώρας και στις περισσότερες περιπτώσεις αρκετά πάνω από τη δεύτερη περιφέρεια. Το

Νότιο Αιγαίο έρχεται δεύτερο στην κατάταξη σε τέσσερις από τους πέντε δείκτες, ενώ η Κεντρική Μακεδονία έρχεται τρίτη σε τρεις από τους πέντε δείκτες. Η Στερεά Ελλάδα, την οποία οι ελληνικές και ευρωπαϊκές στατιστικές εμφανίζουν ως πρώτη την κατάταξη του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, εδώ βρίσκεται συστηματικά στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι όσες αναλύσεις της περιφερειακής διάρθρωσης της χώρας έχουν στηριχθεί αποκλειστικά στο περιφερειακό ή νομαρχιακό ΑΕΠ, διατρέχουν τον κίνδυνο να υποτιμούν το μέγεθος ή να αλλοιώνουν τον τύπο των ανισοτήτων

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 Δείκτες εισοδήματος και ευημερίας στους νομούς της χώρας

Γεωγραφική ενότητα	Δηλωθέν εισόδημα ανά κάτοικο σε ευρώ	Αποταμιευτικές καταθέσεις ανά κάτοικο σε ευρώ	Οικιακή χρήση ηλεκτρικού ρεύματος ανά 100 κατοίκους (σε MWh)	Επιβατικά αυτοκίνητα ΙΧ ανά 100 κατοίκους	Κύριες τηλεφωνικές συνδέσεις ανά 100 κατοίκους
Νομοί (NUTS III)	2001	2000	1997	2001	2001
Ελλάδα	4.969	5.068	117	31	54
Αττική	6.950 1	6.770 2	152 1	48 1	66 4
Θεσσαλονίκη	5.295 2	5.088 10	144 2	34 2	55 10
Χίος	4.651 3	5.798 5	126 4	32 3	62 7
Κοζάνη	4.626 4	3.841 31	107 15	25 12	43 34
Κυκλάδες	4.595 5	6.837 1	137 3	14 42	84 1
Μαγνησία	4.430 6	4.205 20	99 24	24 14	50 17
Αχαΐα	4.363 7	3.868 30	103 16	22 19	47 24
Δωδεκάνησος	4.355 8	5.579 7	116 8	28 6	55 11
Καβάλα	4.273 9	4.639 14	110 11	25 11	50 16
Εύβοια	4.170 10	3.774 34	102 17	18 29	46 25
Χανιά	4.121 11	4.478 16	107 14	27 9	52 14
Ιωάννινα	4.116 12	4.212 19	82 18	22 18	45 28
Ηράκλειο	4.094 13	3.822 32	96 26	30 5	49 18
Λάρισα	4.069 14	3.888 29	95 27	24 15	43 33
Κέρκυρα	3.972 15	4.635 15	111 10	30 4	53 13
Λασιθί	3.971 16	4.947 12	100 23	24 13	54 12
Βοιωτία	3.935 17	3.616 36	76 42	15 39	35 50
Κεφαλληνία	3.931 18	6.364 3	119 7	20 22	69 3
Έβρος	3.927 19	3.891 27	97 25	23 17	48 20
Σάμος	3.919 20	5.761 6	123 5	19 27	70 2
Δράμα	3.881 21	3.898 26	93 29	25 10	44 32
Ξάνθη	3.702 22	3.180 44	87 31	22 20	39 44
Ημαθία	3.686 23	3.343 38	102 19	23 16	40 40
Ζάκυνθος	3.680 24	4.830 13	107 13	27 8	57 9
Λευκάδα	3.674 25	5.461 8	102 18	14 43	63 6
Λέσβος	3.628 26	6.227 4	102 20	18 30	59 8
Κορινθία	3.588 27	4.048 23	101 21	16 38	49 19
Φλώρινα	3.582 28	3.629 35	85 33	16 36	38 45
Φθιώτιδα	3.572 29	3.593 37	82 36	17 33	42 36
Ρέθυμνο	3.499 30	3.775 33	83 35	22 21	50 15
Αρκαδία	3.495 31	5.366 9	74 44	12 48	44 31
Αργολίδα	3.476 32	4.072 22	101 22	19 24	47 21
Πρέβεζα	3.473 33	4.046 34	72 46	17 32	47 23
Καστοριά	3.390 34	4.256 18	108 12	28 7	46 26
Τρίκαλα	3.358 35	3.285 41	84 34	20 23	44 30
Μεσσηνία	3.244 36	4.089 21	80 40	14 44	47 22
Θεσπρωτία	3.237 37	4.393 17	71 49	16 37	41 38
Περία	3.230 38	3.219 43	94 28	19 26	45 29
Κιλίκις	3.229 39	3.040 48	88 30	19 28	42 35
Αιτωλοακαρνανία	3.203 40	3.952 25	73 45	13 45	39 43
Ροδόπη	3.170 41	3.168 45	75 43	17 31	37 48
Πέλλα	3.158 42	3.103 46	85 42	16 35	37 47
Καρδίτσα	3.107 43	2.952 49	82 37	15 40	40 41
Σέρρες	3.090 44	3.889 28	78 41	17 34	41 39
Άρτα	3.084 45	3.297 40	69 51	19 25	38 46
Χαλκιδική	2.965 46	3.225 42	114 9	13 47	65 5
Γρεβενά	2.959 47	3.301 39	119 6	13 46	39 42
Λακωνία	2.768 48	4.958 11	81 39	15 41	46 27
Φωκίδα	2.486 49	3.074 47	70 50	10 49	42 37
Ηλεία	2.380 50	2.722 50	72 47	10 50	37 49
Ευρυτανία	1.751 51	2.675 51	72 48	5 51	33 51

Πηγή: Allmedia, 2002

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 Δείκτες εισοδήματος και ευημερίας στις περιφέρειες της χώρας

Γεωγραφική ενότητα	Δηλωθέν εισόδημα ανά κάτοικο σε ευρώ	Αποταμιευτικές καταθέσεις ανά κάτοικο σε ευρώ	Οικιακή χρήση ηλεκτρικού ρεύματος ανά 100 κατοίκους (σε MWh)	Επιβατικά αυτοκίνητα ΙΧ ανά 100 κατοίκους	Κύριες τηλεφωνικές συνδέσεις ανά 100 κατοίκους
Περιφέρειες (NUTS II)	2001	2000	1997	2001	2001
Ελλάδα	4.969	5.068	117	31	54
Αττική	6.950 1	6.770 1	152 1	48 1	66 1
Νότιο Αιγαίο	4.444 2	6.047 2	124 2	23 5	65 2
Κεντρική Μακεδονία	4.395 3	4.338 6	121 3	27 3	50 6
Δυτική Μακεδονία	4.008 4	3.808 10	105 6	22 7	42 11
Κρήτη	4.004 5	4.122 7	97 7	27 2	51 5
Βόρειο Αιγαίο	3.955 6	6.017 3	112 4	21 9	62 3
Ιόνια Νησιά	3.879 7	5.079 4	111 5	26 4	57 4
Θεσσαλία	3.873 8	3.704 11	92 9	21 8	45 8
Ανατολική Μακεδονία Θράκη	3.827 9	3.820 9	94 8	22 6	44 9
Στερεά Ελλάδα	3.680 10	3.572 13	86 11	16 12	41 13
Ήπειρος	3.666 11	4.006 8	76 13	20 10	43 10
Δυτική Ελλάδα	3.494 12	3.594 12	86 12	16 11	42 12
Πελοπόννησος	3.332 13	4.416 5	88 10	15 13	47 7

Πηγή: Allmedia, 2002

Κεφάλαιο 3 Αναπτυξιακά προγράμματα στην Ελλάδα για την περίοδο 1960-1974

Κατά τη δεκαετία του 1960 το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν εμφανίζει σταθερή ανοδική πορεία, όπως και το κατά κεφαλήν εισόδημα. Συγχρόνως αρχίζει μια εκβιομηχάνιση. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την έκδοση πενταετών προγραμμάτων οικονομικής ανάπτυξης – το πρώτο καταρτίστηκε το 1960 και αφορά την περίοδο 60-64.

3.1. Το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα 1960-1964

Βασικές επιδιώξεις της Οικονομικής Πολιτικής της περιόδου αυτής είναι η αύξηση της παραγωγικότητας, η μεταβολή στην διάρθρωση της παραγωγής και της κατανάλωσης και η επιτάχυνση του ρυθμού Οικονομικής Αναπτύξεως – δηλαδή σκοποί που αφορούν την ανόρθωση της οικονομίας ως συνόλου. Ωστόσο η εμφανής πλέον παρουσίαση των περιφερειακών προβλημάτων έχει κινήσει το ενδιαφέρον των αρμοδίων, έτσι από το πρώτο κιάλας πρόγραμμα εκφράζεται η ανάγκη κρατικής παρέμβασης για τον περιορισμό των διαφορών μεταξύ κέντρου και περιφέρειας.

Η θεωρία που διέπει και επιδρά στην χάραξη της περιφερειακής πολιτικής της περιόδου αυτής είναι η θεωρία των πόλων έλξεως. Επιδιώκεται, δηλαδή η δημιουργία “δυναμικών πόλων αναπτύξεως” εξοπλισμένων με την απαραίτητη υποδομή, ικανών να δημιουργήσουν εξωτερικές οικονομίες που ελπίζεται να αντισταθμίσουν την ελκτική δύναμη του κέντρου.

Στο ίδιο διάστημα καθιερώνεται η αρχή της κατανομής των δημόσιων επενδύσεων(μέσο ασκήσεως περιφερειακής πολιτικής) μεταξύ των περιφερειών με βάση τις ανάγκες τους ενώ η χώρα διαιρείται σε πέντε περιφέρειες προγράμματος με σκοπό την κατάρτιση μακροχρόνιων σχεδίων εναρμονισμένων μεταξύ τους και με το εθνικό πρόγραμμα, ιδρύονται βιομηχανικές ζώνες, κεντρική επιτροπή Περιφερειακής Ανάπτυξης καθώς και οι τρεις πρώτες Υπηρεσίες Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ιωάννινα, Πάτρα, Ηράκλειο). Ο σημαντικότερος σταθμός στην εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής είναι πάντως η νομοθεσία περί κινήτρων βιομηχανικής ανάπτυξης που εμφανίζεται προς το τέλος της περιόδου αυτής, με την θεσμοθέτηση μιας σειράς νόμων που είχαν σαν στόχο την διαφοροποιημένη ενίσχυση ανάλογα με τις επιδιώξεις για ανάπτυξη των διάφορων περιοχών της χώρας.

Το πρώτο ουσιαστικά αναπτυξιακό πρόγραμμα δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 1960. Το κατά κεφαλήν εισόδημα παρουσιάζει σταθερή άνοδο (6,1% ετησίως μεταξύ των ετών 1955-59), όπως επίσης το προϊόν όλων των τομέων της οικονομίας. Ταυτόχρονα όμως η απόσταση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας διευρύνεται, π.χ. το

1961 η πυκνότητα των κατοίκων σε επίπεδο χώρας είναι 63,6 κάτοικοι ανά ΚΜ² ενώ στην περιοχή πρωτευούσης φθάνει τους 4.328,8 ανά ΚΜ².

Εξίσου δυσανάλογη είναι η συμμετοχή της περιοχής της πρωτεύουσας στην οικονομική δραστηριότητα, ενώ το κατά κεφαλήν εισόδημα των Αθηναίων πολλαπλάσιο από αυτό των κατοίκων της επαρχίας(Το 1962 για τον νομό Αττικής είναι 18.801 δρχ., ενώ για την υπόλοιπη Στερεά 9.215, την Κρήτη 7.038 κλπ.)

Στο πενταετές πρόγραμμα του 1960 διαπιστώνεται και περιγράφεται η περ. ανισορροπία και συγχρόνως περιγράφονται οι επιθυμητές κατευθύνσεις της περιφερειακής ανάπτυξης. Οι σκοποί της αποκέντρωσης και της προστασίας του περιβάλλοντος δεν αναφέρονται καθόλου στο πρόγραμμα αυτό ενώ ο σκοπός της ισότητας έμμεσα μόνον επιδιώκεται σαν αποτέλεσμα της αναπτυξιακής πολιτικής που προτείνεται.

Ο μόνος από τους σκοπούς της περιφερειακής πολιτικής που υιοθετείται από το πρώτο πρόγραμμα, είναι η ανάπτυξη των περιφερειών. Η περιφερειακή ανάπτυξη επιδιώκεται σαν υποβοηθητική της συνολικής, και οι προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή σταματούν στο σημείο όπου κρίνεται ότι θα επέφεραν, καθυστέρηση στην συνολική αναπτυξιακή πολιτική.

Δεν αναφέρεται ωστόσο κανένα μέτρο που θα είχε σαν αποτέλεσμα την προσέλκυση των επενδυτών στην περιφέρεια.

3.2 Σχέδιο προγράμματος Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 1966-70

Το δεύτερο πρόγραμμα καταρτίστηκε τον Δεκέμβριο του 1965 και αφορά την περίοδο 1966-70.

Κατά την περίοδο δημοσίευσης του προγράμματος το ΑΕΠ της χώρας αυξάνεται σταθερά όπως επίσης και το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα (888 δολάρια το 1965 έναντι 582 το 1960 – σταθερές τιμές 1970- ΕΣΥΕ).

Η διάρθρωση όμως (του κατά κεφαλήν εισοδήματος) κατά περιφέρειες παρουσιάζει μεγάλες διαφορές π.χ. περιοχή Πρωτευούσης 27.049 δρχ. Ιόνιοι νήσοι 12.991, Ήπειρος 10.993 κ.λ.π. πίνακας 3).

Ο κύριος σκοπός του προγράμματος είναι η αύξηση της παραγωγικότητας και η μεταβολή στην διάρθρωση της παραγωγής και κατανάλωσης. Παρ' όλα αυτά, για πρώτη φορά υιοθετούνται οι βασικοί περιφερειακοί σκοποί, οι οποίοι εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι σήμερα εμπλουτισμένοι βέβαια με πιο λεπτομερειακούς στόχους.

Οι σκοποί αυτοί είναι:

- 1) η ανάπτυξη των περιφερειών, που εξειδικεύεται σαν εκμετάλλευση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων κάθε περιοχής.

- 2) Η πληθυσμιακή αποκέντρωση, που συγκεκριμενοποιείται σαν έλεγχος της διαρροής του πληθυσμού από περιοχές που έχουν αναπτυξιακές δυνατότητες.
- 3) Τέλος καθιερώνεται σαν βασικός σκοπός της Περιφερειακής Πολιτικής η εξίσωση του επιπέδου διαβίωσης μεταξύ των κατοίκων όλων των χωρικών μονάδων του κράτους.

Η στρατηγική που επιλέγεται δεν υποβοηθεί ιδιαίτερα τους πιο πάνω σκοπούς. Συγκεκριμένα επιλέγεται: ο εξοπλισμός των περιφερειακών αστικών κέντρων με την κατάλληλη υποδομή ώστε να είναι σε θέση να προσελκύσουν την βιομηχανία- όμως η επέμβαση του κράτους θα είναι 'ουδέτερη' δηλαδή παρ' ότι επιδιώκεται η απομάκρυνση της βιομηχανίας από το κέντρο η χωροθέτηση της επιχείρησης αφήνεται στην κρίση του επενδυτή.

3.3 Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 1968-72

Δυο χρόνια μετά την έκδοση του β' προγράμματος η στρατιωτική κυβέρνηση που εν τω μεταξύ κατέλαβε την εξουσία, εξέδωσε το δικό της Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης. Στο διάστημα της διετίας αυτής δεν υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στην Ελληνική Οικονομία, ούτε στις περιφερειακές ανισότητες. Η άμβλυνση των ανισοτήτων αυτών εξακολουθεί να μην είναι ο κύριος σκοπός του προγράμματος, που είναι η επιτάχυνση του ρυθμού Οικονομικής Ανάπτυξης και η πραγματοποίηση διαρθρωτικών μεταβολών στην παραγωγή, τις επενδύσεις και το ισοζύγιο πληρωμών.

Το πρόγραμμα υιοθετεί τις απόψεις του προηγούμενου στον τομέα της περιφερειακής πολιτικής, εισάγει όμως και ένα νέο στοιχείο στρατηγικής. Συγκεκριμένα υιοθετεί πάλι τις θεωρίες για δημιουργία δυναμικών πόλων ανάπτυξης στις περιοχές όπου διαφαίνονται αναπτυξιακές τάσεις αλλά παράλληλα επιδιώκεται η εγκατάλειψη των περιοχών που δεν έχουν παραγωγικούς πόρους. Το νέο στοιχείο στρατηγικής είναι η επιλογή για καθολική ανάπτυξη των κλάδων στις περιφερειακές οικονομίες με έμφαση πάντα στον επιλεγόμενο τομέα. Επιδιώκεται δηλαδή η δημιουργία συμπληρωματικότητας στην ανάπτυξη κάθε Περιφερειακής Οικονομίας.

3.4 Πρόγραμμα 1973-1987

Στο τέλος της πενταετίας στην οποία αναφέρεται το τρίτο πρόγραμμα, δηλ. το 1972 η Στρατιωτική κυβέρνηση παρουσίασε ένα πρόγραμμα Μακροχρόνιας Ανάπτυξης της Ελλάδας.

Η Περιφερειακή Ανάπτυξη εμφανίζεται σ' αυτό με διπλή μορφή κάτω από τους τίτλους "Περιφερειακή Ανάπτυξη" και "χωροταξιακή διάρθρωση δραστηριοτήτων".

Εμφανίζεται δηλαδή, για πρώτη φορά η έννοια του χωροταξικού σχεδιασμού σαν "αποφασιστικός συντελεστής δια την αποτελεσματική κατανομή των δραστηριοτήτων εν τω χώρω και δια την προστασίαν και αξιοποίησιν του Ελληνικού Περιβάλλοντος".

Συγκεκριμένα ο σκοπός της Ανάπτυξης εκφράζεται σαν αύξηση της αποτελεσματικότητας της οικονομικής λειτουργίας, της Αποκέντρωσης, σαν ορθολογική κατανομή δραστηριοτήτων και πληθυσμού των περιφερειών και της Ισότητας, καθώς και σαν δικαιότερη συμμετοχή του πληθυσμού των περιφερειών στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Τέλος στον σκοπό της Προστασίας του Περιβάλλοντος δίνεται μεγάλη έμφαση και παρουσιάζεται, σαν διάσωση του φυσικού – ιστορικού περιβάλλοντος και σαν συντήρηση και ανάπτυξη των πολιτιστικών στοιχείων και των κοινωνικών αξιών των περιφερειών.

Η στρατηγική που επιλέγεται είναι η εφαρμογή της θεωρίας των πόλων ανάπτυξης, με επιθυμητό πρότυπο την ολιγοπολική ανάπτυξη των αστικών κέντρων.

Προτείνεται δηλαδή ένας πόλος για κάθε περιφέρεια προγραμματισμού, με παράλληλη αναδιάρθρωση ενός δικτύου αγροτικών οικισμών.

Οι περιφέρειες της χώρας διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες, περιφέρειες "ταχείας αναπτύξεως και υψηλής πληθυσμιακής συγκεντρώσεως" "αυξημένων δυνατοτήτων αναπτύξεως" και πολιτικής έντονου αναπτύξεως". Συγχρόνως παρουσιάζεται η χωροταξική πολιτική τομέων, σύμφωνα με την οποία, η χώρα θα χωριστεί σε ζώνες μέσα στα όρια των οποίων θα εφαρμοστεί η πολιτική που προβλέπεται για κάθε κλάδο δραστηριότητας. (Ζώνες κινήτρων για την βιομηχανία, διαφορετική γεωργική πολιτική για κάθε ζώνη κ.λ.π.). Η υπ αριθ. 45/10-9-73 πράξις του Υπουργικού Συμβουλίου που ακολούθησε όρισε την δημιουργία βιομηχανικών Ζωνών στην Καλαμάτα, Τρίπολη, Πρέβεζα, Μεσολόγγι, Ιωάννινα, Ηγουμενίτσα, Δράμα, Ξάνθη και Αλεξανδρούπολη.

3.5 Πενταετές Πρόγραμμα 1973-1977

Ένα χρόνο μετά την έκδοση του παραπάνω δεκαπενταετούς προγράμματος εκδόθηκε ένα πενταετές πρόγραμμα που αναφερόταν στην περίοδο 1973-1977. Η περιφερειακή ανάπτυξη και η χωροταξία εμφανίζονται σε αυτό. Το πρόγραμμα αυτό, όπως και το δεκαπενταετές, προσέκρουσε στην πτώση της Χούντας και ουδέποτε εφαρμόστηκε.

Κεφάλαιο 4 Αναπτυξιακά Προγράμματα στην Ελλάδα την περίοδο 1974-2000

4.1 πρόγραμμα 1976-1980

Την έναρξη της τελευταίας και πιο εξελιγμένης περιόδου της Ελληνικής Περιφερειακής Πολιτικής οριοθετεί το πενταετές πρόγραμμα που εκδόθηκε 2 χρόνια μετά την μεταπολίτευση δηλαδή το 1976 και αναφερόταν στην περίοδο 1976-1980.

Την περίοδο αυτή δίνεται έμφαση στην παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη των παραμεθόριων περιοχών, καθιερώνεται η ενίσχυση των επιχειρήσεων, ανάλογα με τον κλάδο στον οποίο ανήκουν, χρησιμοποιούνται ευρύτερα τα πιστωτικά κίνητρα και ενισχύονται τα ειδικά προγράμματα (π.χ. για το νομό Έβρου) και τα προγράμματα υποδομής (π.χ. Βιομηχανικές περιοχές, αεροδρόμια κτλ.).

Κατά την περίοδο που προηγήθηκε η ετήσια μεταβολή του κατά κεφαλή ΑΕΠ έφθασε στο 5,5%. Η αύξηση όμως αυτή δεν κατανέμεται ισόρροπα σε όλο τον Ελληνικό χώρο επιδεινώνοντας έτσι το περιφερειακό πρόβλημα. Συγχρόνως εξακολουθεί η εσωτερική μετανάστευση προς την Αθήνα η οποία αυξάνει τον πληθυσμό της με ρυθμό πολύ ανώτερο από όλη τη χώρα (Πίνακας 7):

Πίνακας 7

Μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού του ΑΕΠ και του κατά κεφαλή ΑΕΠ. 1965-75 (σταθερές τιμές 1965-75)

Περιφέρειες	Πληθυσμός	ΑΕΠ	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ
Αττικής και Νήσων	2,1	7,4	5,3
Κεντρικής και Δυτ. Μακεδονίας	0,9	6,1	4,8
Πελοποννήσου και Δυτ. Στερεάς	- 0,8	4,0	4,8
Κεντρικής Ελλάδας	- 0,4	3,7	6,1
Κρήτης	- 0,3	3,4	3,7
Ηπείρου	- 0,1	4,7	6,3
Αν. Μακεδονίας και Θράκης	0,6	6,1	5,5
Σύνολο χώρας	0,6	6,1	5,5

Πηγή: ΠΟΑ 1976-80

Τον Ιούνιο του 1977 εγκρίθηκαν από την βουλή τα προκαταρκτικά του πενταετούς προγράμματος 1976-80. Στο πρόγραμμα αυτό έχουν υιοθετηθεί δύο βασικές αρχές στρατηγικής: 1) επιλέγεται η πληθυσμιακή συγκέντρωση στα περιφερειακά αστικά κέντρα και 2) η χωροταξιακή κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων αφού ληφθούν υπ' όψιν οι οικονομικοί και κοινωνικοί πόροι.

Ακόμη για πρώτη φορά χαράζεται κάποια στρατηγική για τον περιορισμό των ανισοτήτων και την επίτευξη του σκοπού της ισότητας. Η επιδίωξη της συνολικής

εισοδηματικής ισότητας δεν πρέπει να αποβεί εις βάρος της συνολικής οικονομικής ανόδου.

4.2 Πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Αναπτύξεως 1978-1982

Το πρόγραμμα του 1978 όπως και το προηγούμενο κυκλοφορεί με την μορφή των προκαταρκτικών, που εγκρίθηκαν από την Βουλή τον Απρίλιο του 1979.

Το 1980, αρχίζει η σύνδεση της προσπάθειας της ελληνικής περιφερειακής πολιτικής με την περιφερειακή πολιτική της ΕΟΚ, με κορύφωση την ψήφιση του νόμου 1116/81, που κύριο χαρακτηριστικό του είναι η εντατικοποίηση των παρεμβάσεων με την καθιέρωση των επιδοτήσεων κεφαλαίου με περιφερειακή κλιμάκωση, την εκπόνηση του πρώτου ειδικού Προγράμματος Περιφερειακής Ανάπτυξης 1981-1985 και την είσπραξη των πρώτων ενισχύσεων από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και των πρώτων δανείων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων.

Ωστόσο εμφανές είναι το πρόβλημα της πόλωσης στην χωροταξιακή κατανομή του πληθυσμού και των οικονομικών δραστηριοτήτων που εξακολουθεί να υφίσταται π.χ. το 1980 το ακαθάριστο κατά κεφαλή περιφ. προϊόν για το νομό Αττικής είναι 173.947 δρχ. ενώ για τη Θράκη είναι 105.812 δρχ. Έχει πάντως παρουσιαστεί κάποια κάμψη στο ρυθμό αύξησης του πληθυσμού της Αθήνας (η περιφέρεια πρωτεύουσας αύξησε τον πληθυσμό της κατά 37,1% μεταξύ 1961-71, μα ο ρυθμός αυτός έπεσε στο 19,2% μεταξύ 1971-81) Πίνακας 8.

Πίνακας 8

	Πραγματικός Πληθυσμός			Απόλυτη αύξηση μεταξύ		Αύξηση% μεταξύ	
	1961	1971	1981	1961-71	1971-81	1961-71	1971-81
Σύνολο Ελλάδας	8.388.553	8.768.641	9.740.417	380.088	971.776	4,5	11,1
Περ.Πρωτεύουσας	1.852.709	2.540.241	3.027.331	687.532	487.090	37,1	19,2

Πηγή: ΕΣΥΕ

Όσον αφορά τη στρατηγική, υιοθετείται πάλι η πολιτική της συγκέντρωσης της προσπάθειας σε έναν περιορισμένο αριθμό αστικών κέντρων που επιλέγονται σαν πόλοι ανάπτυξης. Παράλληλα με την ανάπτυξη των πόλων ανάπτυξης επιδιώκεται και ο συνδυασμός της ανάπτυξης του αγροτικού χώρου με την βιομηχανική ανάπτυξη και την διατήρηση συμπληρωματικών δραστηριοτήτων όπως η βιοτεχνία ο μη ξενοδοχειακός τουρισμός κ.λ.π. Η προώθηση της Περιφερειακής Πολιτικής στηρίζεται κυρίως στα κίνητρα Περιφερειακής Αναπτύξεως.

4.3 Πρόγραμμα Περιφερειακής Ανάπτυξης 1981-1985

Το 1981, με αφορμή την ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ, κυκλοφόρησε το πρώτο αποκλειστικά Περιφερειακό Ελληνικό Πρόγραμμα.

Η αιτία που προκάλεσε την έκδοση του, ήταν η δυνατότητα για χρηματοδότηση έργων από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία (και κυρίως το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης).

Πρέπει στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι ο κανονισμός του ΕΤΠΑ προέβλεπε ότι το ταμείο μπορεί να χρηματοδοτήσει επενδύσεις που υπάγονται στα πλαίσια ενός Εθνικού Προγράμματος Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Σκοπός της ανάπτυξης ορίζεται σαν γρήγορη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου στις φτωχότερες περιοχές. Στον τομέα της κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων στον χώρο υιοθετείται πολιτική αποθάρρυνσης της βιομηχανικής εγκατάστασης στην Αθήνα και επιδίωξη της διασποράς της στις περιφέρειες μέσω των κινήτρων βιομηχανικής εγκατάστασης.

Ο σκοπός της Ισότητας εξειδικεύεται κυρίως στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας.

Δύο βασικές στρατηγικές επιλογές διατυπώνονται στο πρόγραμμα αυτό. Σύμφωνα με την πρώτη η μεταβίβαση πόρων από το εθνικό σύνολο και από την ΕΟΚ προς τις προβληματικές περιφέρειες θα υποβοηθήσει την ανάπτυξη τους μόνον όμως για περιορισμένο χρονικό διάστημα, γιατί σε μακροχρόνια βάση η ανάπτυξη τους, πρέπει να είναι αυτοδύναμη.

Η δεύτερη επιλογή αφορά την έκταση της διασποράς των δραστηριοτήτων στο χώρο. Πιστεύεται ότι η μεγάλη έκταση της διασποράς των οικονομικών δραστηριοτήτων δεν είναι αποτελεσματική και έτσι επιλέγεται ένας περιορισμένος αριθμός περιφερειακών αστικών κέντρων

4.4 Πενταετές πρόγραμμα Οικονομικής και Κοινωνικής Ανάπτυξης 1983-1987

Μετά την κυβερνητική αλλαγή του 1981 η νέα κυβέρνηση παρουσίασε το δικό της πενταετές πρόγραμμα, που κυκλοφόρησε με την μορφή των προκαταρκτικών το 1983 και με την οριστική του μορφή το Νοέμβριο του 1984.

Την περίοδο αυτή έγινε η ψήφιση του νόμου 1262/82, ο οποίος ενισχύει τις αποκεντρωτικές διαδικασίες. Η περίοδος κατά την οποία κυκλοφόρησε το πρόγραμμα, χαρακτηρίζεται από την πτωτική τάση του ΑΕΠ που ήταν αποτέλεσμα της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης του 1979. Έτσι οι ποσοστιαίες μεταβολές του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές για την περίοδο αυτή είναι:

1979: 3,6%, 1980: 1,9%, 1981: - 0,2% και 1982: 0,2%³

Το πρόγραμμα αυτό καθιερώνει τις αρχές του δημοκρατικού προγραμματισμού και επισημαίνει τα προβλήματα και τις δυνατότητες ανάπτυξης όλων των νομών της χώρας.

Οι επιδιώξεις της οικονομικής πολιτικής εξειδικεύονται σε μείωση της ανεργίας, αποδυνάμωση του πληθωρισμού και άνοδο του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής του Ελληνικού λαού. Η πραγματοποίησή τους προβλέπεται να βασισθεί στον διευρυμένο αναπτυξιακό ρόλο του δημόσιου τομέα, στην ιδιωτική πρωτοβουλία, για την οποία θα ισχύουν σημαντικά κίνητρα, και στην ενίσχυση των συνεταιρισμών και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια η αποκέντρωση και η Περιφερειακή Ανάπτυξη αναφέρονται σαν "θεμελιακοί στόχοι συνυφασμένοι με τους στόχους του δημοκρατικού προγραμματισμού και του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού".

Η Περιφερειακή Πολιτική παρουσιάζεται στα προκαταρκτικά στο κεφάλαιο με τίτλο "Περιφερειακή και Χωροταξική Πολιτική" ενώ στην οριστική μορφή του προγράμματος δεν υπάρχει αντίστοιχο κεφάλαιο και η κυβερνητική πολιτική στο θέμα αυτό, συνάγεται αφενός μεν από την πολιτική των επιμέρους τομέων, αφετέρου δε από την αναλυτική παρουσίαση των εννέα περιφερειών.

Η επιλεγείσα στρατηγική, στον τομέα της βιομηχανίας είναι πάλι η δημιουργία πόλων βιομηχανικής ανάπτυξης, στον τομέα της Γεωργίας η δημιουργία ανταγωνιστικών παραγωγικών μονάδων και ανάπτυξη αγροτικής βιομηχανίας και βιοτεχνίας, ενώ στον τουρισμό επιδιώκεται η δημιουργία συνθηκών διεθνούς ανταγωνιστικότητας.

Άλλοι τομείς από τους οποίους συνάγεται η Περιφερειακή Πολιτική που έχει επιλεγεί, είναι ο σχεδιασμός του συστήματος μεταφορών, το πρόγραμμα χρήσεων γης και το σύστημα οικισμών.

Στον τομέα των μεταφορών έμφαση δίνεται στις διαπεριφερειακές συνδέσεις, με πρώτη επιλογή, την σύνδεση Ανατολικής και Δυτικής Ελλάδας. Μέσω του σχεδιασμού των μεταφορικών αξόνων επιδιώκεται η δημιουργία πολυκεντρικού συστήματος σε αντίθεση με την υπάρχουσα κατεύθυνση των αστικών αξόνων προς την πρωτεύουσα.⁴

Με το πρόγραμμα χρήσεων γης, για μεν τις αστικές περιοχές, επιδιώκεται η βελτίωση των υποβαθμισμένων περιοχών, για δε τον αγροτικό χώρο βασικός στόχος είναι ο σχεδιασμός των βασικών ζωνών με γνώμονα την διασφάλιση της οικολογικής ισορροπίας και τον έλεγχο της αναπτυξιακής διαδικασίας.

³ Πηγή: ΚΕΔΕ, 1986. Οι δημόσιες επιχειρήσεις στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, Αθήνα σ. 109.

⁴ Κριτική της θέσεως αυτής, βλέπε: Γιώτη Παπαδάκη ο, 1988. Τάσεις Συγκέντρωσης και διάχυσης της Ανάπτυξης στον Ελληνικό χώρο, Τεχνικά Χρονικά, Τόμος 8, Τεύχος 3, σ. 215.

Η πολιτική του συστήματος οικισμών, τέλος, έχει σαν κεντρικό κορμό της την ενίσχυση των μεσαίων κέντρων ενώ παράλληλα επιδιώκεται ο έλεγχος της ανάπτυξης των μεγάλων περιφερειακών αστικών κέντρων προς τα οποία κατευθύνονται οι βιομηχανικές δραστηριότητες.

4.5 Προκαταρκτικά πενταετούς 1988-1992

Στα προκαταρκτικά του προγράμματος πενταετούς ανάπτυξης που κυκλοφόρησαν το Μάιο του 1988 αναφέρεται σαν βασική προτεραιότητα η αποτελεσματική προετοιμασία της Ελληνικής Οικονομίας για τις συνθήκες της ενιαίας Ευρωπαϊκής αγοράς και σαν δεύτερος κύριος σκοπός, η εξασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης.

Αναφορικά με την περιφερειακή διάρθρωση, έμφαση δίνεται στον σκοπό της Αποκέντρωσης, με επίκεντρο την προώθηση των τριών βαθμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τον Δημοκρατικό Προγραμματισμό.

Για την πραγματοποίηση του Δημοκρατικού προγραμματισμού προβλέπεται να εφαρμοσθούν ολοκληρωμένα Αναπτυξιακά Προγράμματα σε επίπεδο Νομού, σε πρώτη φάση, και σε επίπεδο περιφέρειας στην συνέχεια.

Το πενταετές πρόγραμμα 1988-92 δεν εφαρμόστηκε λόγω των κυβερνητικών μεταβολών της περιόδου εκείνης.

4.6 περίοδος 1986-1993

Η περίοδος 1986-1993 χαρακτηρίζεται από περιφερειακή πολιτική διασποράς μικρών υποδομών. Μια εκ των υστέρων εκτίμηση του κυρίου στόχου, κατά την περίοδο αυτή είναι η μείωση της υστέρησης των αγροτικών περιοχών της χώρας όσον αφορά βασικές υποδομές διευκόλυνσης της διαβίωσης και στήριξης της οικονομικής δραστηριότητας. Η οδυνηρή εμπειρία της ταχείας αστικοποίησης της δεκαετίας του '70 και η αλλαγή των καταναλωτικών προτύπων της υπαίθρου, λόγω της αύξησης του γεωργικού εισοδήματος μέσω της ΚΑΠ, αποτέλεσαν πειστικά αίτια για την εφαρμογή αυτής της πολιτικής. Ο στόχος αυτός, όμως, δεν περιελάμβανε διαστάσεις που αφορούν την παραγωγικότητα, την ποιότητα ή την αειφορία, αλλά κυρίως αφορούσε την ποσοτική επέκταση σε ορισμένους τομείς των δημόσιων επενδύσεων (όπως οι μεταφορές) και των ιδιωτικών επενδύσεων (όπως οι νέες ξενοδοχειακές μονάδες). Οδήγησε, επίσης σε κρίσιμη καθυστέρηση την έναρξη των μεγάλων έργων υποδομής που ήταν προ πολλού απαραίτητα για τη χώρα.

4.7 περίοδος 1994-1999

Την περίοδο 1994-1999 χωρίς να εγκαταλείπεται ο στόχος μιας πιο ισόρροπης κατανομής της βασικής υποδομής για την ενίσχυση των λιγότερο αναπτυγμένων

περιοχών, αποκτά ιδιαίτερο βάρος ο στόχος της συνολικής οικονομικής ανάπτυξης μέσω μεγάλων έργων εθνικής ή και υπερεθνικής εμβέλειας. Η προετοιμασία της χώρας για την ΟΝΕ, η αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και η υπέρβαση των εμποδίων που προκαλεί η γεωφυσική δομή του εθνικού χώρου κυριαρχούν στις επιλογές των μεγάλων έργων. Η περαιτέρω ανάπτυξη των προβληματικών περιοχών κρίνεται πλέον ως άμεσα συνδεδεμένη με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας, συνολικά. Γίνεται, επίσης, ορατή η επιστροφή της προσοχής στα αστικά κέντρα, ιδιαίτερα στην Αθήνα, όπου η υστέρηση της κοινωνικής υποδομής και η ταχεία επιδείνωση των κυκλοφοριακών και περιβαλλοντικών συνθηκών απαιτούσαν άμεσες παρεμβάσεις. Παράλληλα, η εντεινόμενη ανεργία εισάγει τις πολιτικές απασχόλησης στις περιφερειακές προτεραιότητες. Σταδιακά, σημαίνουσα βαρύτητα αποκτά κατά την περίοδο αυτή και η ενίσχυση της εξωστρέφειας και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, με έμφαση σε θέματα ποιότητας και οργανωτικού εκσυγχρονισμού. Τέλος, είναι σαφές ότι οι πόροι του Ταμείου Συνοχής δίνουν ιδιαίτερη ώθηση στην προστασία του περιβάλλοντος ειδικά στον τομέα υδρεύσεως και αποχετεύσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Πολιτικές επενδυτικών κινήτρων και περιφερειακή ανάπτυξη

5.1 Μια σύντομη ιστορική αναδρομή

Ο Ν. 4171/ 1961, θεωρείται σημαντικός για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, θέσπιζε διαφόρων ειδών σημαντικά προνόμια και διευκολύνσεις για την πραγματοποίηση αποκλειστικά μεγάλων επενδύσεων. Ο νόμος αυτός συνέβαλε στη δημιουργία της βασικής βιομηχανικής υποδομής της χώρας, αφού όλες οι βιομηχανικές μονάδες έχουν απολαύσει τα κίνητρα του.

Ακολούθησε στη συνέχεια μια σειρά από νομοθετήματα της δικτατορίας, όπως 147/1967, 148/1967, 1087/1971, 1312/1972, 1297/1972, τα οποία κινήθηκαν σχεδόν μέσα στα ίδια πλαίσια. Παρότι σε ορισμένα από αυτά έγινε η προσπάθεια να ληφθεί υπόψη και το περιφερειακό κριτήριο, εντούτοις η προσπάθεια αποδείχθηκε ανεπαρκής, με αποτέλεσμα την υπερσυγκέντρωση βιομηχανικών μονάδων στην Αττική. Πάντως, το Ν.Δ. 1312/1972 εισήγαγε δυο σημαντικές καινοτομίες: Το θεσμό των επιχορηγήσεων στη στοιχειώδη μορφή τους και την καθιέρωση της αρχής της ελάχιστης ίδιας συμμετοχής του επενδυτή στις επενδυτικές δαπάνες.

Στη μεταπολίτευση θεσπίστηκε ο νόμος Ν. 289/1976, ο οποίος παρείχε κίνητρα για την ανάπτυξη των παραμεθόριων περιοχών της Θράκης και των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου. Τα κίνητρα που προέβλεπε, ήταν αφορολόγητες εκπτώσεις, επιδότηση επιτοκίου και επιχορήγηση του κόστους κατασκευής των κτιριακών εγκαταστάσεων.

Το 1978 θεσπίστηκε ο Ν. 849/ 1978, που ήταν η πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια ,για δημιουργία ενός συστήματος επενδυτικών κινήτρων με περιφερειακή διάρθρωση. Ειδικότερα, κατένειμε την Επικράτεια σε πέντε περιοχές (Α, Β, Γ, Δ, Ε), αφορούσε κυρίως τη βιομηχανία και τη βιοτεχνία, ενώ ορισμένα κίνητρα του απευθύνονταν στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις, παρέχοντας άτοκη ενίσχυση, επιδότηση επιτοκίου και αφορολόγητες εκπτώσεις. Επίσης, με το νόμο αυτό έγινε προσπάθεια να ενισχυθούν έντονα ειδικές επενδύσεις για το περιβάλλον, την έρευνα και την εξοικονόμηση ενέργειας.

Το 1981 διαπιστώθηκε πως στους προηγούμενους νόμους ίσχυαν πολλές διατάξεις ασύνδετες και άσχετες μεταξύ τους, με αποτέλεσμα τη θέσπιση του Ν. 1116/1981, ο οποίος κατήργησε όλους τους προηγούμενους αναπτυξιακούς νόμους. Το νομοθέτημα αυτό αποτέλεσε το πρώτο ολοκληρωμένο σύστημα επενδυτικών κινήτρων περιφερειακής ανάπτυξης. Παρείχε επίσης κίνητρα για μετεγκατάσταση από τα δυο μεγάλα αστικά κέντρα και απαγόρευε την παροχή κινήτρων σε υπερκορεσμένες περιοχές, όπως η Αττική. Καθιέρωσε τις επιχορηγήσεις ως το

σημαντικότερο επενδυτικό κίνητρο, το πρώτο τολμηρό, όπως λέγεται, βήμα της Πολιτείας για την προσέλκυση επενδύσεων. Με το νόμο αυτό ετίθετο ουσιαστικά πλέον, το θέμα της περιφερειακής ανάπτυξης, στόχος που μέχρι τότε περνούσε σε δεύτερη μοίρα. Ο Ν. 1116/81 στάθηκε, όμως, ιδιαίτερα <<άτυχος >>, καθώς λίγους μήνες μετά την ισχύ του καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από το Ν. 1262/1982, ο οποίος εφαρμόστηκε για μία δεκαετία με αρκετή επιτυχία.

5.2 Οι αναπτυξιακοί νόμοι της περιόδου 1981-1998

Οι κατά καιρούς εφαρμοζόμενοι αναπτυξιακοί νόμοι που παρέχουν οικονομικά και φορολογικά κίνητρα, υπήρξαν τα βασικά <<εργαλεία>> του κράτους ενίσχυσης τόσο των βιομηχανικών επενδύσεων, όσο και της περιφερειακής ανάπτυξης. Για την εξυπηρέτηση του πρώτου στόχου, οι αναπτυξιακοί αυτοί νόμοι θεσπίζουν άμεσες οικονομικές επιχορηγήσεις και φορολογικές ελαφρύνσεις και εκπτώσεις, ώστε να προσελκυστεί το κεφάλαιο και να υλοποιηθεί επενδυτικά σχέδια. Για την εξυπηρέτηση του δεύτερου στόχου, οι νόμοι χωρίζουν την ελληνική επικράτεια σε ευρείες γεωγραφικές ζώνες κινήτρων, και ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξης τους, θεσπίζουν αντίστοιχα ποσοστά επιχορηγήσεων και ελαφρύνσεων, ώστε να κατευθυνθούν οι επενδύσεις, κατά το δυνατόν, στις περισσότερο αναπτυξιακά προβληματικές περιοχές της χώρας.

5.2.1 Ο αναπτυξιακός νόμος 1262/1982

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '80, εφαρμόστηκε ο αναπτυξιακός νόμος 1262/1982 ο οποίος είχε μια δεκαετή επιτυχή σταδιοδρομία. Ο νόμος αυτός διαίρεσε τη χώρα σε τέσσερις ζώνες κινήτρων (Πίνακας 9) και καθιέρωσε ως απαραίτητη προϋπόθεση την ίδια συμμετοχή για την υπαγωγή των επενδύσεων στις ευεργετικές του διατάξεις.

Παράλληλα, προώθησε την οργάνωση εξειδικευμένων υπηρεσιών αξιολόγησης στο κέντρο και στις περιφέρειες. Για την εποχή του, ο νόμος θεωρήθηκε ως αρκετά καινοτόμος, και ο ρόλος του ως καθοριστικός στη διευκόλυνση των επενδυτών να αντιμετωπίσουν το άμεσο πρόβλημα εξεύρεσης επενδυτικών κεφαλαίων. Απολογιστικά, όμως προκύπτει και από τα στοιχεία του Πίνακα 10, ο Ν.1262/1982 εισέφερε σημαντικούς πόρους για την ανάπτυξη του μεταποιητικού έργου και την κινητοποίηση επενδυτικών κεφαλαίων.

Βεβαίως, όπως φαίνεται το μέσο ύψος επένδυσης κινήθηκε σε σχετικά χαμηλά επίπεδα, περίπου 60 εκατ. δρχ., στοιχείο που υποδηλώνει ότι ένα μεγάλο μέρος των επενδυτικών σχεδίων αφορούσε επενδύσεις έντασης εργασίας, παρά έντασης τεχνολογίας. Αυτό προκύπτει και από τη σχέση του συνολικού ύψους επενδύσεων

προς το σύνολο των νέων θέσεων απασχόλησης, η οποία δεν ξεπερνάει τα 6 εκατ. δρχ. Οι εξηγήσεις για την κατάσταση αυτή έχουν σχέση, κυρίως, με το ισχύον επιχειρηματικό κλίμα κατά τη δεκαετία του '80, του οποίου η ρευστότητα, η αντιφατικότητα και η ασάφεια ως προς τις προθέσεις και τις επιδιώξεις συνετέλεσαν στην αδράνεια του μεγάλου επενδυτικού κεφαλαίου, με αποτέλεσμα η χώρα να στερηθεί με γάλων επενδυτικών σχεδίων.

Ορισμένες από τις μεγαλύτερες αδυναμίες, που χαρακτήρισαν το Ν. 1262/1982, κατά την εφαρμογή του, ήταν η αδυναμία άμεσης παρακολούθησης των υλοποιούμενων σχεδίων, ο χαμηλός ρυθμός εκταμίευσης των πόρων καθώς και η έλλειψη προαπαιτήσης εκθέσεων βιωσιμότητας των εγκρινόμενων επενδυτικών σχεδίων.

Πίνακας 9

Τα κίνητρα του Ν. 1262/1982

Ζώνες Κινήτρων	Επιχορήγηση	Επιδότηση Επιτοκίου Δανεισμού	Αφορολόγητες Εκπτώσεις		Αυξημένες αποσβέσεις		
			Ποσοστό αφορολόγητης έκπτωσης	Ποσοστό ετήσιων κερδών που μπορεί να φθάσει η αφορολόγητη έκπτωση	Α' βάρδια	Β' βάρδια	Γ' βάρδια
	A' Ομάδα κινήτρων		B' Ομάδα κινήτρων		Ενιαίο κίνητρο για την A' και B' Ομάδα		
A'	0	0	0	0	0	20%	40%
B'	10-25%	10-25%	40%	60%	20%	40%	80%
Γ'	15-40%	15-40%	55%	75%	35%	70%	120%
Δ'	20-50%	20-50%	70%	90%	50%	100%	150%

Πίνακας 10

Συγκεντρωτικά αποτελέσματα εγκεκριμένων επενδύσεων του Ν. 1262/1982 (από 16.6.1982 μέχρι 23.11.91) σε εκατ. δρχ.

	Σύνολο
Τομέας	Δευτερογενής
Αριθμός επενδύσεων(N)	9.967
Ύψος επενδύσεων(I)	611.675
Επιχορηγήσεις	208.706
Επιχορηγήσεις ως ποσοστό των επενδύσεων	34%
Εκτιμώμενη επιδότηση επιτοκίου	37.331
Δάνειο επιδοτούμενο	220.690
Δάνειο επιδοτούμενο ως ποσοστό των επενδύσεων	36%
Ίδια κεφάλαια	196.380
Ίδια κεφάλαια ως ποσοστό των επενδύσεων	32%
Νέες θέσεις (E)	101.807
Μέσο μέγεθος επένδυσης(I/N)	61,3
Μέση επενδυτική δαπάνη ανά θέση εργασίας(I/E)	6,0
Μέσος αριθμός νέων θέσεων εργασίας ανά επένδυση(E/N)	10,2

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία επενδύσεων του ΥΠΕΘΟ.

5.2.2 Οι αναπτυξιακοί νόμοι 1892/1990 2234/1994 και 2539/97

Το 1990, ο αναπτυξιακός νόμος 1262/1982 καταργήθηκε και τη θέση του πήρε ένα νέο νομοθέτημα, ο νόμος 1892/1990, ο οποίος το 1994 βελτιώθηκε και συμπληρώθηκε από το νόμο 2234/1994. Ο νόμος αυτός εισήγαγε σημαντικές αλλαγές, επί τα βελτίω, σε σχέση με τον προηγούμενο. Συνοπτικά, μεταξύ των άλλων:

- Θέσπισε την υποβολή των επενδυτικών προγραμμάτων σε δυο περιόδους μέσα στο έτος και την ομαδική έγκριση των επενδύσεων σε δυο περιόδους, βάσει προγραμματισμού των κονδυλίων επιχορηγήσεων
- Κατάργησε το ελάχιστο και το μέγιστο ποσοστό επιχορήγησης κατά περιοχή και το αντικατέστησε με συγκεκριμένο ποσοστό επιχορήγησης.
- Αύξησε τα ελάχιστα όρια της ίδιας συμμετοχής (40% για τη Β' Ζώνη, 35% για τη Γ', 25% για τη Δ' και 15% για τη Θράκη), με στόχο την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των επενδυτικών σχεδίων.
- Θέσπισε το ελάχιστο όριο επένδυσης (60 εκατ. δρχ. για τις ατομικές) για να είναι δυνατή η υπαγωγή στα κίνητρα επιχορήγησης – επιδότησης

- Εισηγήγε υψηλότερα ποσοστά επιχορήγησης για ειδικές επενδύσεις και για ολοκληρωμένα επιχειρηματικά σχέδια, ανεξαρτήτως τόπου εγκατάστασης, επέβαλε την υλοποίηση των νέων επενδύσεων στις Βιομηχανικές Περιοχές της ΕΤΒΑ, και
- Θεσμοθέτησε, για πρώτη φορά, τον έλεγχο της έναρξης της παραγωγικής λειτουργίας της επένδυσης, με ανώτερο όριο το έτος από την ολοκλήρωση της υλοποίησης της.

Γενικά, το καθεστώς αυτό, με δεδομένο και το περιορισμένο μέγεθος των διατιθέμενων πόρων, υπήρξε αρκετά φειδωλό σε σχέση με τον προηγούμενο νόμο (Πίνακας 11), αλλά θεωρείται ότι βελτίωσε τις επενδυτικές ισορροπίες, τόσο ως προς την ποιότητα και τη βιωσιμότητα των σχεδίων, όσο και ως προς το μέγεθος τους.

Πίνακας 11 Τα κίνητρα του Ν. 1892/1990.

Ζώνες κινήτρων	Επιχορήγηση	Επιδότηση επιτοκίου δανεισμού	Αφορολόγητες εκπτώσεις		Αυξημένες αποσβέσεις		
			Ποσοστό αφορολόγητης έκπτωσης	Ποσοστό ετήσιων κερδών που μπορεί να φθάσει η αφορολόγητη έκπτωση	Α' βάρδια	Β' βάρδια	Γ' βάρδια
	Α' Ομάδα κινήτρων		Β' Ομάδα κινήτρων		Ενιαίο κίνητρο για την Α' και Β' Ομάδα		
Α'	0	0	0	0	0	20%	40%
Β'	15%	15%	60%	60%	20%	40%	80%
Γ'	25%	25%	75%	75%	35%	70%	120%
Δ'	35%	35%	90%	90%	50%	100%	150%
Θράκη	45%	45%	100%	100%	50%	100%	150%

Στον Πίνακα 12, παρατίθενται απολογιστικά στοιχεία σχετικά με τις εγκεκριμένες επενδύσεις στο συγκεκριμένο αναπτυξιακό καθεστώς. Σύμφωνα με αυτά, προκύπτει ότι το μέσο ύψος επένδυσης διαμορφώνεται πλέον σε αρκετά υψηλό επίπεδο, στα 300/500 περίπου εκατ. δρχ. Αντίστοιχα, η σχέση του συνολικού ύψους των επενδύσεων προς το σύνολο των νέων θέσεων απασχόλησης τετραπλασιάζεται σε σχέση με την αντίστοιχη του Ν.1262/1982, και φτάνει στα 26/34 εκατ. δρχ. περίπου. Η εικόνα αυτή πείθει ότι τα σχέδια, είτε δημιουργίας νέων μονάδων είτε εκσυγχρονισμού, αφορούσαν περισσότερο επενδύσεις εντάσεως τεχνολογίας και κεφαλαίου παρά σε επενδύσεις εντάσεως εργασίας.

Επίσης, η ίδια συμμετοχή των επιχειρηματικών φορέων φαίνεται να ενισχύεται σημαντικά, φτάνοντας το 42% περίπου, έναντι του 32% που έφτανε με το Ν. 1262/1982. Φαίνεται, δηλαδή, ότι παρουσιάζεται μια βελτιωμένη επενδυτική εικόνα, η οποία προκύπτει όχι μόνον από την εξορθολογικοποίηση του καθεστώτος των επενδυτικών κινήτρων, αλλά και από τις διάφορες προσπάθειες που έχουν συντελεστεί, μέσα στη δεκαετία του '90, για βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και την αποκατάσταση βασικών κανόνων λειτουργίας της αγοράς. Η αντίδραση των κλάδων στο αναπτυξιακό αυτό καθεστώς

υπήρξε ποικίλη και ανάλογη προς το δυναμισμό και τα επιχειρηματικά μεγέθη, που διακρίνουν τον καθένα ξεχωριστά.

Μεγάλη προσέλευση επιχειρήσεων παρατηρείται συνήθως σε κλάδους, στους οποίους συγκεντρώνεται η παραδοσιακή παραγωγική εξειδίκευση. Γενικά, η κλαδική σύνθεση των ολοκληρωμένων επενδύσεων εμφανίζει σημαντική συγκέντρωση. Είναι χαρακτηριστικό ότι πέντε κλάδοι συγκεντρώνουν περισσότερο από το 51% των συνολικών επενδύσεων. Ειδικότερα, πρόκειται για τους κλάδους των Τροφίμων (20%), της Κλωστοϋφαντουργίας(9%), των Προϊόντων Μετάλλου (8%), των Πλαστικών (7%) και των Εκτυπώσεων (7%).

Πίνακας 12 Συγκεντρωτικά αποτελέσματα εγκεκριμένων επενδύσεων του Ν. 1892/1990 και Ν.2234/1994 (από 1.1.1991 μέχρι 31.12.98)σε χιλ. ευρώ

	Σύνολο
Τομέας	Όλοι οι τομείς
Αριθμός επενδύσεων(N)	3.087
Ύψος επενδύσεων (I)	5.058.332,54
Επιχορηγήσεις	1.869.866,47
Επιχορηγήσεις ως ποσοστό των επενδύσεων	36,96%
Εκτιμώμενη επίδοτηση επιτοκίου	
Δάνειο επιδοτούμενο	898.783
Δάνειο επιδοτούμενο ως ποσοστό των επενδύσεων	17,76%
Ίδια κεφάλαια	2.136.006
Ίδια κεφάλαια ως ποσοστό των επενδύσεων	42,22
Νέες θέσεις (E)	49.752
Μέσο μέγεθος επένδυσης (I/N)	1.638,60
Μέση επενδυτική δαπάνη ανά θέση εργασίας(I/E)	101,67
Μέσος αριθμός νέων θέσεων εργασίας ανά επένδυση (E/N)	16,1

Πηγή: Επεξεργασία από στοιχεία επενδύσεων του ΥΠΕΘΟ.

Τέλος, ο Νόμος Καποδίστρια ή Σχέδιο Καποδίστρια είναι η συνηθισμένη ονομασία του νόμου (2539/97) του Ελληνικού Κράτους, που δημοσιεύτηκε το 1997 και σύμφωνα με τον οποίο έγινε συνένωση κοινοτήτων σε μεγαλύτερους δήμους με σκοπό τη βελτιστοποίηση της δημόσιας διοίκησης στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης. Νέος όρος που εισήγαγε ο Νόμος Καποδίστρια είναι τα Δημοτικά Διαμερίσματα (οι παλαιές κοινότητες). Ο νόμος αυτός πήρε το όνομα του από τον Ιωάννη Καποδίστρια πρώτο κυβερνήτη της Ελλάδας μετά την απελευθέρωση της από τους Οθωμανούς

5.2.3 Ο αναπτυξιακός νόμος 2601/1998

Ο αναπτυξιακός νόμος 2601/1998 διαχωρίζει τους επιλέξιμους επενδυτικούς φορείς σε δυο ομάδες. Στους νέους επενδυτικούς φορείς, στους οποίους ανήκουν όλες οι επιχειρήσεις που έχουν χρόνο λειτουργίας όχι μεγαλύτερο των πέντε ετών. Στους παλαιούς φορείς, στους οποίους ανήκουν οι επιχειρήσεις με χρόνο λειτουργίας πέντε ετών και άνω. Οι παρεχόμενες ενισχύσεις κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες, οι οποίες είναι:

- α. Οι άμεσες οικονομικές επιχορηγήσεις.
- β. Η επιδότηση του επιτοκίου των τόκων του επενδυτικού δανείου.
- γ. Η επιδότηση της χρηματοδοτικής μίσθωσης, και ειδικότερα τμήματος των καταβαλλόμενων δόσεων.
- δ. Η φορολογική απαλλαγή από την καταβολή φόρου εισοδήματος καθορισμένου ποσοστού από τα μη διανεμόμενα κέρδη της πρώτης δεκαετίας από την πραγματοποίηση της επένδυσης, με το σχηματισμό ισόποσου αφορολόγητου αποθεματικού.

Σε γενικές γραμμές, ο αναπτυξιακός νόμος 2601/1998, σε σχέση με τους προηγούμενους, επιχειρεί μια σημαντική τομή στις επιχορηγήσεις και μεταφέρει το βάρος της ανάπτυξης στις ίδιες τις επιχειρήσεις. Δημιουργεί σοβαρές προοπτικές για την ανάπτυξη δικτύων μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ενώ εισάγει, με ελκυστικούς όρους, την υπόθεση της ευελιξίας στην παραγωγική διαδικασία. Με τις εισαγόμενες διαδικασίες αξιολόγησης και παρακολούθησης της υλοποίησης του επενδυτικού σχεδίου, καθώς και με την καθιέρωση ενιαίας ελάχιστης τιμής ίδιας συμμετοχής στο 40% της επένδυσης επιτυγχάνει, σε μεγάλο βαθμό, να διασφαλίσει αφενός, τη δημόσια δαπάνη, παράλληλα, όμως, και την έγκαιρη υλοποίηση του σχεδίου και απορρόφηση της επιχορήγησης. Τέλος, ο νόμος παρουσιάζει μια αξιολογη συγκρότηση, ώστε ο κάθε επενδυτής, με σαφή τρόπο να αντιλαμβάνεται τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά του.

5.2.4 Ο Αναπτυξιακός Νόμος 3299/2004

Στον αναπτυξιακό νόμο υπάγονται επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους πιο κάτω τομείς:

- πρωτογενή (π.χ. θερμοκήπια, κτηνοτροφικές μονάδες, επιχειρήσεις ιχθυοκαλλιέργειας, κ.α.).
- δευτερογενή (π.χ. μεταποιητικές επιχειρήσεις, ενέργεια, κ.α.).
- τριτογενή:
 - τουρισμός(ξενοδοχειακές μονάδες, συνεδριακά κέντρα, μαρίνες, θεματικά πάρκα, γήπεδα γκολφ, αξιοποίηση ιαματικών πηγών, κέντρα

- θαλασσοθεραπείας, κέντρα προπονητικού-αθλητικού τουρισμού, κέντρα τουρισμού υγείας, κ.α.).
- λοιπές υπηρεσίες(π.χ. εργαστήρια εφαρμοσμένης βιομηχανικής έρευνας, εμπορευματικά κέντρα, ανάπτυξη λογισμικού, υπηρεσίες εφοδιαστικής αλυσίδας, διαμετακομιστικά κέντρα κ.α.).

Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου, η Επικράτεια διαιρείται σε τέσσερις (4) περιοχές ως εξής:

• **ΠΕΡΙΟΧΗ Δ'**: Η περιοχή Δ' διαιρείται στις υποπεριοχές Δ1, Δ2 και Δ3 ως εξής:

Δ1: Περιλαμβάνει την παραμεθόριο ζώνη του ηπειρωτικού τμήματος της Διοικητικής Περιφέρειας της Κεντρικής και Δυτικής Μακεδονίας σε απόσταση 20 χλμ από τα σύνορα, στην οποία εντάσσονται και οι δήμοι ή οι κοινότητες των οποίων τα διοικητικά όρια τέμνονται από την ζώνη αυτή, το Νομό Δωδεκανήσου πλην της περιοχής που καθορίζεται από την Υπουργική απόφαση του γενικού πολεοδομικού σχεδίου της πόλης Ρόδου, τα νησιά της Διοικητικής Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ιονίων Νήσων, Στερεάς Ελλάδος, Αττικής, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης, με πληθυσμό μέχρι 3.100 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 1991.

Δ2: Περιλαμβάνει την παραμεθόριο ζώνη του ηπειρωτικού τμήματος της Διοικητικής Περιφέρειας Ηπείρου σε απόσταση 20 χλμ από τα σύνορα στην οποία εντάσσονται και οι δήμοι και οι Κοινότητες των οποίων τα διοικητικά όρια τέμνονται από τη ζώνη αυτή, τις Β.Ε.Π.Ε της Διοικητικής Περιφέρειας Ηπείρου, τα νησιά της Διοικητικής Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, και τα νησιά της Διοικητικής Περιφέρειας Ηπείρου, Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου με πληθυσμό μέχρι 3.100 κατοίκους σύμφωνα με την απογραφή του 1991.

Δ3: Περιλαμβάνει τους Νομούς της Διοικητικής Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

• **ΠΕΡΙΟΧΗ Γ'**: Περιλαμβάνει τη Ζώνη Λαυρεωτικής του Νομού Αττικής, όπως αυτή καθορίστηκε με την 37349/5.11.1991 (ΦΕΚ 950 Β') κοινή απόφαση των Υπουργών Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών καθώς και τις περιφέρειες, τους νομούς ή τα τμήματα νομών της Επικράτειας που δεν εντάσσονται στις περιοχές Δ', Β' και Α'.

• **ΠΕΡΙΟΧΗ Β'**: Περιλαμβάνει τις Βιομηχανικές Επιχειρηματικές Περιοχές (Β.Ε.ΠΕ), την Επαρχία Λαγκαδά και το τμήμα δυτικά του ποταμού Αξιού του Νομού Θεσσαλονίκης και την επαρχία Τροιζηνίας του Νομού Αττικής.

• **ΠΕΡΙΟΧΗ Α'**: Περιλαμβάνει τους Νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης, πλην των τμημάτων τους που εντάσσονται στις λοιπές περιοχές.

5.3 Τα Ειδικά Αναπτυξιακά Προγράμματα του Β' ΚΠΣ

Το Β' ΚΠΣ αποτέλεσε για την ελληνική οικονομία, έναν ισχυρό <<αναπτυξιακό πνεύμονα>> , δεδομένου ότι διέθεσε σημαντικούς πόρους για την ενίσχυση του εκσυγχρονισμού της. Για τη μεταποιητική δραστηριότητα, το Β' ΚΠΣ χρηματοδότησε μια σειρά προγραμμάτων και δράσεων, που απέβλεπαν, αφενός, στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών επιχειρήσεων όλων των μεγεθών, και, αφετέρου, στον εκσυγχρονισμό και την επέκταση των δραστηριοτήτων τους.

Οι βασικές χρηματοδοτικές <<γραμμές>> των προγραμμάτων αυτών ήταν τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) των 13 Περιφερειών της χώρας, η Κοινοτική Πρωτοβουλία ΜΜΕ (ΚΠ-ΜΜΕ) και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Βιομηχανίας (ΕΠΒ) του Υπουργείου Ανάπτυξης. Μέσα από τις <<γραμμές >> αυτές αναδείχθηκε ένας σημαντικός αριθμός αξιόλογων προγραμμάτων, Υποπρογραμμάτων και Μέτρων, το περιεχόμενο των οποίων χαρακτηριζόταν από πρωτοτυπία, ευελιξία και ένα νεωτεριστικό καθεστώς διαχείρισης. Μεταξύ των πλέον αξιόλογων Προγραμμάτων αυτής της κατηγορίας μπορεί να αναφερθούν τα εξής:

5.3.1 Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)

Τα Προγράμματα αυτά απευθύνονταν σε καθεμία από τις 13 περιφέρειες της χώρας και περιλάμβαναν δράσεις που αποσκοπούσαν στη βελτίωση των επιχειρηματικών και παραγωγικών διαδικασιών των ΜΜΕ, στην υιοθέτηση και χρήση προηγμένων συστημάτων και καινοτομιών παραγωγής, στη διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων και στη βελτίωση της υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων.

Οι βασικές ενέργειες που χρηματοδοτούσε το ΠΕΠ είναι η προμήθεια τεχνολογικού και παραγωγικού εξοπλισμού για τη βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας, και τη μείωση του κόστους ανά μονάδα προϊόντος και τη βελτίωση της ποιότητας του, η προμήθεια αυτοματοποιημένων συστημάτων μεταφοράς προϊόντων και πρώτων υλών στους χώρους παραγωγής και αποθήκευσης, η προμήθεια αυτόματων συστημάτων ποιοτικού ελέγχου των παραγόμενων προϊόντων καθώς και εξοπλισμού για τη βελτίωση συνθηκών υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων.

Οι προτάσεις, που υποβλήθηκαν στα πλαίσια του ΠΕΠ, έφθασαν τις 1.404, συνολικού προϋπολογισμού 74,5 δισ. δρχ., και από αυτές εγκρίθηκαν οι 644 με συνολικό προϋπολογισμό 34,5 δισ. δρχ. και ύψος επιχορήγησης 17,25 δισ. δρχ.

5.3.2 Η Κοινοτική Πρωτοβουλία ΜΜΕ (ΚΠ-ΜΜΕ)

Η πρωτοβουλία ΜΜΕ αποτελεί μια περιφερειακή και πολυκλαδική Πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που στοχεύει στην ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων τόσο στον τομέα της μεταποίησης, όσο και του τομέα των υπηρεσιών, μέσω της δημιουργίας των απαραίτητων προϋποθέσεων για την προσαρμογή τους στις νέες συνθήκες που επικρατούν στην ενιαία αγορά, καθώς και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους σε διεθνή κλίμακα.

Στα πλαίσια της ΚΠ-ΜΜΕ, τα σημαντικότερα Υποπρογράμματα, συνοδευόμενα από εξειδικευμένα μέτρα τα οποία χρηματοδοτήθηκαν, μπορούν να ταξινομηθούν σε δυο ομάδες. Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει τα Υποπρογράμματα-Μέτρα 1.2, 2.1, 2.2, 3.2, 3.3 και 4.2 και χρηματοδοτεί μεμονωμένες ή συνεργαζόμενες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες επιδιώκουν τη βελτίωση των επιχειρηματικών, οικονομικών και παραγωγικών τους διαδικασιών, τη βελτίωση του σχεδιασμού προϊόντων τους, την ορθολογικοποίηση των μεθόδων παραγωγής και την υιοθέτηση και χρήση προηγμένων συστημάτων και καινοτομιών στην παραγωγή τους, τη διασφάλιση της ποιότητας των προϊόντων τους, τη δημιουργία δικτύων εμπορίας και διάθεσης/διανομής προϊόντων, την διευκόλυνση της πρόσβασης τους σε νέες αγορές. Δικαίωμα συμμετοχής στο Πρόγραμμα αυτό είχαν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις όλων των κλάδων, μεμονωμένες ή συνεργαζόμενες, υπό την προϋπόθεση ότι λειτουργούν για τρία τουλάχιστον χρόνια, ο μέσος ετήσιος κύκλος είναι 70 εκατ. δρχ. κατ'ελάχιστον και μέχρι 6 δισ. δρχ., και απασχολούν το πολύ μέχρι 250 άτομα. Δαπάνες που είναι επιλέξιμες στα πλαίσια του Προγράμματος, είναι οι αμοιβές συμβούλων, οι αμοιβές και δαπάνες κατάρτισης, οι δαπάνες προμήθειας εξοπλισμού (κυρίως υπολογιστών και εξοπλισμού εργαστηρίων ποιοτικού ελέγχου), και λογισμικού. Το περιεχόμενο αυτής της ομάδας Υποπρογραμμάτων είναι πρωτοποριακό και ασυνήθιστο για την πραγματικότητα των ελληνικών αναπτυξιακών νόμων. Στα πλαίσια του προγράμματος αυτού, υποβλήθηκαν 1.950 προτάσεις συνολικού προϋπολογισμού 146 δισ. δρχ., εκ των οποίων εγκρίθηκαν οι 771, προϋπολογισμού 40,4 δισ. δρχ. και 20,2 δισ. δρχ. δημόσιας επιχορήγησης.

Η δεύτερη ομάδα σημαντικών παρεμβάσεων της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας περιλαμβάνεται στο Υποπρόγραμμα- Μέτρο 1.1 και, για πρώτη φορά στα χρονικά αναπτυξιακού προγράμματος, χρηματοδοτεί κοινές ενέργειες ανάπτυξης συνεργαζόμενων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στα πλαίσια υφιστάμενων δικτύων⁵

⁵ Δίκτυο επιχειρήσεων (network) είναι ένας γενικός όρος, που δηλώνει μακροχρόνιους στενούς δεσμούς (όχι απαραίτητα θεσμοθετημένους) μεταξύ των μελών του, με στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Η δημιουργία ενός δικτύου ωφελεί τα μέλη του, αλλά δεν εμπεριέχει αυτόματα την κρίσιμη μάζα που θα δημιουργήσει εξωτερικές οικονομίες. (Τεύχος Πρόσκλησης εκδήλωσης

και συσπειρώσεων επιχειρήσεων⁶. Η καινοτομία του θεσμού είναι ότι διαμόρφωσαν ένα ευρύ φάσμα χρηματοδοτούμενων ενεργειών, οι οποίες είναι επιλέξιμες να συμπεριληφθούν στα σχέδια δράσης τους. Τέτοιες ενέργειες μπορούν να είναι η σύναψη επιχειρηματικών και εμπορικών συνεργασιών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, η μελέτη, εφαρμογή και πιστοποίηση συστήματος διασφάλισης ποιότητας (ISO 9000), η χρήση νέων προηγμένων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και νέων τεχνολογιών. Δικαίωμα συμμετοχής στο δίκτυο, το οποίο το οποίο θα πρέπει να συντίθεται από πέντε το λιγότερο μέλη, έχουν λειτουργούσες για μία τουλάχιστον τριετία μεταποιητικές επιχειρήσεις, καθώς και παροχής υπηρεσιών και εμπορίου, με απασχόληση από 1 έως 250 άτομα και μέσο κύκλο εργασιών τριετίας από 70 εκατ. δρχ. έως 6 δις. δρχ.

Με βάση το περιεχόμενο των εγκεκριμένων προτάσεων και τις σχέσεις μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στις δικτυώσεις, οι περισσότερες από τις εμφανισθείσες μορφές συνεργασίας αφορούν μάλλον επιχειρηματικές συσπειρώσεις (clusters) παρά επιχειρηματικά δίκτυα (network). Ωστόσο, όποιο και αν είναι το περιεχόμενο των σχέσεων, το γεγονός ότι οι ελληνικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις ανταποκρίθηκαν ιδιαίτερα θετικά στις προδιαγραφές αυτού του πρωτότυπου προγράμματος, δείχνει ότι μεταξύ των επιχειρήσεων έχει ωριμάσει η αντίληψη της συνεργασίας με μονιμότερο χαρακτήρα, ώστε να αποκτήσουν περισσότερα και σταθερότερα ερείσματα παρουσίας τους στην αγορά, επιτυγχάνοντας οικονομίες κλίμακας (economies of scales)⁷, οικονομίες φάσματος (economies of scope)⁸ και εξωτερικές οικονομίες (external economies).⁹

ενδιαφέροντος ΚΠ-ΜΜΕ, Υποπρ. 1-Μέτρο, 1997). Βλέπε επίσης, Camagni,, 1991, Morgan, 1997, Hotz-Hart, 2000).

⁶ Συσπειρώσεις επιχειρήσεων (clusters) είναι η συνύπαρξη μεγάλου αριθμού οριζόντια και κάθετα διασυνδεδεμένων επιχειρήσεων, ορισμένες από τις οποίες βρίσκονται μεταξύ τους σε στενή, αλλά όχι απαραίτητα σταθερή διασύνδεση, σε ευρύτερους γεωγραφικούς χώρους. Η συνύπαρξη τους αποτελεί την κρίσιμη εκείνη μάζα που δημιουργεί συνέργειες και εξωτερικές οικονομίες. Οι συσπειρώσεις δεν δημιουργούνται με πρωτοβουλία των μελών τους, αλλά ωριμάζουν με την πάροδο του χρόνου (Τεύχος Πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος ΚΠ-ΜΜΕ, Υποπρ. 1- Μέτρο 1, 1997).

⁷ Οικονομίες κλίμακας είναι ο όρος που αποδίδει τη μείωση του κόστους ανά μονάδα παραγωγής, που συντελείται με την αύξηση της παραγωγής (Τεύχος Πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος ΚΠ-ΜΜΕ, Υποπρ. 1- Μέτρο 1, 1997).

⁸ Οικονομίες φάσματος είναι το όφελος που προκύπτει από τη φθηνότερη παραγωγή δυο αγαθών ταυτόχρονα, αντί χωριστά, επωφελομένοι από τα κοινά στοιχεία παραγωγής (Τεύχος Πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος ΚΠ-ΜΜΕ, Υποπρ. 1-Μέτρο 1, 1997)

⁹ Εξωτερικές οικονομίες είναι το όφελος που προκύπτει για μια επιχείρηση από τη μείωση του κόστους λειτουργίας της, όφελος, όμως που δεν προέρχεται από δική της δραστηριότητα, αλλά από βελτιωμένη απόδοση, εκτός της δικής της λειτουργίας. Τυπικές περιπτώσεις εξωτερικών οικονομιών είναι η μείωση του κόστους πρώτων υλών λόγω ανακατατάξεων στον κλάδο προμηθευτών, η βελτίωση της παραγωγικότητας του εργατικού δυναμικού, λόγω επιπέδου σπουδών ή ειδίκευσης κ.λπ. (Τεύχος Πρόσκλησης εκδήλωσης ενδιαφέροντος ΚΠ-ΜΜΕ, Υποπρ. 1-Μέτρο 1, 1997)

5.3.3 Τα Προγράμματα του Επιχειρησιακού Προγράμματος(ΕΠΒ) για τις ΜΜΕ

Από τους πόρους, που διαχειρίζεται το Υπουργείο Ανάπτυξης, μέσω του ΕΠΒ, αρκετοί από αυτούς κατευθύνονται σε συγκεκριμένα προγράμματα, τα οποία αποβλέπουν στην οικονομική ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με σκοπό των εκσυγχρονισμό τους και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας τους στην αγορά.

Ως τα σημαντικότερα από τα προγράμματα αυτά θα μπορούσαν να αναφερθούν τα

Μέτρα 1.2, 1.3, και 1.4 του Υποπρογράμματος 1 και τα Μέτρα 1 και 2 του Υποπρογράμματος 4.

Υποπρόγραμμα 1 Μέτρο 1.2

Ουσιαστικά το μέτρο δημιουργεί χώρο για την εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στο θέμα της οργάνωσης και λειτουργίας των ΒΙ.ΠΕ., με την ενθάρρυνση της δημιουργίας αυτόδιαχειριστικών σχημάτων και χρηματοδοτεί τον εμπλουτισμό των Περιοχών αυτών με υποδομές σύγχρονες, όπως συστήματα τηλεματικής επικοινωνίας των επιχειρήσεων με διεθνή δίκτυα, δίκτυα παροχής τεχνικών συμβούλων, <<θερμοκοιτίδες>> επιχειρήσεων κ.λπ.

Υποπρόγραμμα 1 Μέτρο 1.3

Στην προκειμένη περίπτωση, η παρέμβαση αυτή προσδίδει νέες διαστάσεις στην ασκούμενη βιομηχανική πολιτική, δεδομένου ότι διευρύνει τα όρια της ελληνικής περιφέρειας έξω από τα εθνικά σύνορα και την προεκτείνει στις αγορές της βαλκανικής.

Υποπρόγραμμα 1. Μέτρο 1.4 Ανασυγκρότηση φθινουσών βιομηχανικών περιοχών

Το Μέτρο αυτό έρχεται να ενισχύσει, με πρόσθετες παρεμβάσεις, τα αυξημένα επενδυτικά κίνητρα που παρέχει το ισχύον καθεστώς στις φθίνουσες περιοχές. Ειδικότερα, επιδιώκει την αύξηση της κινητικότητας του δυναμικού των περιοχών αυτών για την προσέλκυση νέων επενδυτών.

Το Μέτρο εφαρμόστηκε σε μια σειρά νομούς, οι οποίοι είτε στο σύνολο τους ή ορισμένες περιοχές στο εσωτερικό τους παρουσίασαν φαινόμενα αποβιομηχάνισης. Ως φθίνουσες περιοχές, το πρόγραμμα θεώρησε τη Χαλκιδική, το Λαύριο, την Κερατέα, τη Σύρο, την Αχαΐα, τη Βοιωτία, τη Δράμα, τον Έβρο, την Εύβοια, την Ημαθία, την Καστοριά, το Κιλκίς, την Κοζάνη, τη Λάρισα, τη Μαγνησία, τη Λέσβο, τη Μεσσηνία, την Ξάνθη, την Πέλλα, τη Ροδόπη, τη Σάμο, τη Φλώρινα και τη Χίο.

Η αποδοχή του προγράμματος μεταξύ των μικρομεσαίων επιχειρήσεων ήταν μεγάλο γεγονός, που αποδεικνύεται από το μεγάλο αριθμό των κατατεθέντων Επιχειρηματικών Σχεδίων, τα οποία ανήλθαν στα 317, συνολικού προϋπολογισμού 88,7 δισ. δρχ. Ωστόσο, εξ αυτών εγκρίθηκαν τα 136, προϋπολογισμού 23,2 δισ. δρχ. και δημόσιας επιχορήγησης 11,6 δισ. δρχ.

Υποπρόγραμμα 4, Μέτρα 4.1 και 4.2

Το Υποπρόγραμμα 4 περιέχει Μέτρα και Δράσεις, οι οποίες διοχετεύουν πόρους στις μικρομεσαίες και χειροτεχνικές επιχειρήσεις, αλλά και σε δικτυώσεις, καθώς και σε υποδομές και θεσμούς που συνεισφέρουν με τη λειτουργία τους στην ενίσχυση του επιχειρηματικού έργου.

Το μέτρο 4.1 περιλαμβάνει τέσσερις Δράσεις, και όλες τους αναφέρονται είτε στη δημιουργία ενός ευνοϊκού χρηματοδοτικού περιβάλλοντος για την λειτουργία των ΜΜΕ, είτε στην απευθείας οικονομική ενίσχυση των ίδιων των επιχειρήσεων. Οι Δράσεις αφορούν την ενίσχυση των εταιριών Αμοιβαίων Εγγυήσεων και Εταιριών Κεφαλαίου Επιχειρηματικών Συμμετοχών, στην ενίσχυση των Πιστωτικών Συνεταιρισμών και στην ενίσχυση του επιτοκίου δανείων που έχουν λάβει οι μικρομεσαίες μεταποιητικές επιχειρήσεις.

Το μέτρο 4.2 περιλαμβάνει δέκα δράσεις, οι οποίες επιχορήγησαν μια ποικιλία ενεργειών, που είτε ενίσχυσαν άμεσα τις ΜΜΕ είτε υποβοηθούν τα συλλογικά τους όργανα, είτε, ακόμα, διαμορφώνουν συνθήκες συνεργασίας και δικτυώσεων. Οι δράσεις αφορούν κυρίως την παροχή Τεχνικής Βοήθειας σε Επιμελητήρια ή σε άλλους Κλαδικούς Συλλογικούς Φορείς των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, στην προώθηση της Εταιρικής Συνεργασίας μεταξύ των ΜΜΕ και στην προώθηση της Υπεργολαβίας μεταξύ των ΜΜΕ. Σημαντική είναι η Δράση 6, η οποία αφορά τη χρηματοδότηση ενεργειών εκπόνησης επιχειρηματικού σχεδίου δράσης για την ίδρυση ή ανάπτυξη μιας επιχείρησης, εκπόνησης μελέτης έρευνας αγοράς, εκπόνησης και εφαρμογής μελετών οργάνωσης και διοίκησης υφιστάμενων επιχειρήσεων, εγκατάστασης ή μετεγκατάστασης σε <<θερμοκοιτίδες>> και δημιουργίας συνδέσμων νέων επιχειρηματιών. Όπως ανακοινώθηκε από τον ΕΟΜΜΕΧ, που διαχειρίζεται τη Δράση αυτή, κατά την υλοποίηση της ιδρύθηκαν 872

νέες επιχειρήσεις συνολικού προϋπολογισμού 16 δισ. δρχ. και δημιουργήθηκαν 3.500 νέες θέσεις απασχόλησης.

5.3.4 Οι ιδιαιτερότητες των Προγραμμάτων του Β' ΚΠΣ

Τα χρηματοδοτικά προγράμματα του Β' ΚΠΣ, πέραν του γεγονότος ότι εισήγαγαν στην ελληνική επιχειρηματική κοινότητα νέα <<επενδυτικά ήθη>>, με την ανάδειξη νέων τομέων ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού, καθιέρωσαν μια τυποποιημένη διαδικασία σε όλο το εύρος τους, άγνωστη μέχρι τότε και σχεδόν ουδέποτε δοκιμασμένη, για να υπάρχει και η αναγκαία κρίσιμη μάζα εμπειρίας. Ειδικότερα, οι ιδιαιτερότητες των προγραμμάτων αυτών εντοπίζονται στα εξής σημεία:

- Ο χρόνος από την προκήρυξη μέχρι το <<κλείσιμο>> του κάθε προγράμματος είναι περίπου 45 ημέρες.
- Μέσα στο χρόνο αυτό, οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις οφείλουν να προμηθευτούν τον οδηγό του προγράμματος και να συμπληρώσουν τυποποιημένα έντυπα, καταρτίζοντας παράλληλα την αναγκαία διαγνωστική μελέτη, συνοδεύοντας τη και με συγκεκριμένα δικαιολογητικά, που ζητάει το πρόγραμμα.
- Μετά την κατάθεση των προτάσεων ακολουθεί η αξιολόγηση, εντός 15 έως 20 ημερών, από αξιολογητές που ορίζουν το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και το Υπουργείο Ανάπτυξης.
- Τα στοιχεία αξιολόγησης καταχωρούνται, συνήθως, σε Ενιαίο Πληροφορικό Σύστημα και κατοχυρώνονται από λειτουργούσες Γνωμοδοτικές Επιτροπές, των οποίων Πρόεδρος είναι ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας, από την οποία προέρχονται οι επενδυτικές προτάσεις.
- Τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων παραπέμπονται στα αρμόδια Υπουργεία, τα οποία, με βάση την κατάταξη των προτάσεων, προβαίνουν σε εγκρίσεις χρηματοδότησης.

Όμως η σημαντικότερη ιδιαιτερότητα και η βασική καινοτομία των προγραμμάτων αυτών βρίσκεται στο γεγονός ότι η υπευθυνότητα διαχείρισης τους δεν ανήκει πλέον στις υπηρεσίες της Κεντρικής Δημόσιας Διοίκησης, αλλά σε επτά, για όλη η χώρα, Ενδιάμεσους Φορείς Διαχείρισης (ΕΦΔ), οι οποίοι προκρίθηκαν να αναλάβουν αυτό το έργο μετά από προκήρυξη, διαγωνισμό και επιλογή τους. Οι επτά αυτοί ΕΦΔ καλύπτουν ευρείες γεωγραφικές περιφέρειες της χώρας, όπως ακριβώς παρουσιάζονται στον Πίνακα 13 . Οι φορείς αυτοί έχουν ιδρυθεί από Συνδέσμους Βιομηχανιών, Επιμελητήρια, Πιστωτικά Ιδρύματα, Οργανισμούς του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα (ΕΟΜΜΕΧ), Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και Αναπτυξιακές Εταιρίες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Εγκριθείσες επενδύσεις Ν. 1262/1982 για την περίοδο 1.1.82 έως 31.12.90

Περιφέρεια	Ύψος επένδυσης		Επιχορήγηση		Νέες θέσεις εργασίας	
	΄000 ευρώ	%	΄000 ευρώ	%		%
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ –ΘΡΑΚΗ	283.493,69	7,41	107.438,33	8,40	21595	13,29
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	599.368,90	15,67	204.524,37	15,99	31.912	19,64
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	67.495,44	1,76	25.066,65	1,96	4.354	2,68
ΗΠΕΙΡΟΣ	120.425,73	3,15	46.134,76	3,61	5.955	3,66
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	188.742,76	4,93	55.225,92	4,32	8.604	5,29
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	157.807,84	4,12	43.982,28	3,44	6.252	3,85
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	195.486,97	5,11	65.712,30	5,14	10.437	6,42
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	679.920,59	17,77	230.077,18	17,99	17.615	10,84
ΑΤΤΙΚΗ	189.973,54	4,97	75.560,59	5,91	5.126	3,15
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	205.984,21	5,38	63.074,33	4,93	10.082	6,20
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	182.998,18	4,78	72.901,04	5,70	6.810	4,19
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	493.939,71	12,91	169.928,27	13,29	15.272	9,40
ΚΡΗΤΗ	460.271,19	12,03	119.134,45	9,32	18.479	11,37
Σύνολα	3.825.908,75	100,00	1.278.760,47	100,00	162.893	100,00

πηγή:Σύνδεσμος Βιομηχανιών Θεσσαλίας και Κεντρικής Ελλάδας,2002

5.4 Τα ειδικά χρηματοδοτικά προγράμματα του Γ' ΚΠΣ

Μέχρι τώρα έχουν εκτελεστεί ήδη δυο ΚΠΣ, και από το 2000 βρίσκεται σε εξέλιξη το Γ' ΚΠΣ, το οποίο ολοκληρώνεται ως προς τις νομικές του δεσμεύσεις το 2006 και ως προς την ολοκλήρωση του διαχειριστικού κλεισίματος το 2009.

Το Γ ΚΠΣ , όχι μόνον απαιτεί στην ύπαρξη των πόρων του κράτους μέλους και την εκταμίευση τους σε πρώτη φάση, αλλά εισάγει νέες ανεξάρτητες ρυθμιστικές αρχές διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του κάθε τομέα, διαμορφώνει νέα χρηματοδοτικά σχήματα και όρους, και έχει οικοδομήσει ένα Ενιαίο Πληροφορικό Σύστημα, το <<Εργόγραμμα>>, το οποίο συγκεντρώνει όλη τη διαδρομή υλοποίησης, όλων των έργων, με ιδιαίτερα λεπτομερειακή καταγραφή. Επιπλέον, θέτει χρονικούς

περιορισμούς στις ταχύτητες απορρόφησης των πόρων καθώς και ποσοτικούς στους ετήσιους ρυθμούς απορρόφησης. Η μη ικανοποίηση των περιορισμών αυτών μπορεί να σημάνει ακόμη και την επιστροφή πόρων στην <<ΕΕ>>.

Τα ΠΕΠ επαναλαμβάνονται και στο Γ' ΚΠΣ όπως το Β' ΚΠΣ, και ένας από τους βασικότερους άξονες τους είναι αυτός της Ενίσχυσης του Παραγωγικού Περιβάλλοντος, ο οποίος αποσκοπεί στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, την υποστήριξη επενδύσεων, τη βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και των υπηρεσιών, τον εκσυγχρονισμό των οργανωτικών και παραγωγικών διαδικασιών των ΜΜΕ και την προώθηση των νέων τεχνολογιών και της καινοτομίας.

5.4.1 Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας (ΕΠΑΝ)

Το Γ' ΚΠΣ, το οποίο ανέρχεται σε 50 δισ. ευρώ περίπου, αποτελεί μια πολύ σημαντική αναπτυξιακή ευκαιρία για την ελληνική οικονομία, δεδομένου ότι συνεισφέρει σημαντικούς πόρους για την ενίσχυση του εκσυγχρονισμού της. Για τη μεταποιητική δραστηριότητα, το Γ' ΚΠΣ προβλέπει οκτώ (8) βασικούς Άξονες Προτεραιότητας, μέσα από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας (ΕΠΑΝ), οι οποίοι αποβλέπουν: (α) στη Βελτίωση του Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος, (β) στη Στήριξη και ενθάρρυνση της Επιχειρηματικότητας, (γ) στην Επιχειρηματική Αριστεία, (δ) στην Τεχνολογική Καινοτομία και Έρευνα, (ε) στα Νέα Τουριστικά Προϊόντα, (στ) στον Ενεργειακό Εφοδιασμό και (ζ) στην Ενέργεια, την Ανάπτυξη και το Περιβάλλον, και (η) στην Ανάπτυξη των Ανθρώπινων Πόρων.

Το ΕΠΑΝ, το οποίο είναι ένα τομεακό πρόγραμμα και λειτουργεί υπό την απόλυτη ευθύνη του Υπουργείου Ανάπτυξης και την αιγίδα της ΕΥΔ/ΕΠΑΝ, έχει ένα συνολικό προϋπολογισμό της τάξης των 6,4 δισ. ευρώ, των οποίων το 50% προέρχεται από δημόσια δαπάνη (κοινοτική και εθνική) και το υπόλοιπο από ιδιωτική συμμετοχή. Τα αναμενόμενα αποτελέσματα από την πλήρη υλοποίηση του ΕΠΑΝ είναι η ενίσχυση 35.000 επιχειρήσεων, η δημιουργία 15.000 νέων επιχειρήσεων και η δημιουργία 100.000 νέων θέσεων απασχόλησης.

Οι επιμέρους παρεμβάσεις του ΕΠΑΝ, ανά κατηγορία αξόνων προτεραιότητας, είναι οι εξής:

Ανταγωνιστικότητα και επιχειρηματικότητα

Η κατηγορία αυτή στοχεύει στην απλοποίηση και αναβάθμιση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στην αξιοποίηση της τεχνολογίας, στην επιχειρηματική δραστηριότητα, στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, στην προώθηση νέων χρηματοδοτικών εργαλείων, στην αύξηση της απασχόλησης, στην προώθηση της

επιχειρηματικής αριστείας, στην αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων και στην προώθηση των επιχειρηματικών συνεργασιών.

Ηλεκτρονικό επιχειρείν

Η κατηγορία αυτή αποβλέπει στην ανάπτυξη και απασχόληση στην ψηφιακή οικονομία, με τη δημιουργία ενός ευνοϊκού ψηφιακού περιβάλλοντος για τις επιχειρήσεις, την ενίσχυση των επιχειρήσεων για την εισαγωγή τους στην ψηφιακή οικονομία και την προώθηση της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης για την Κοινωνία της Πληροφορίας.

Ανταγωνιστικότητα, τεχνολογική καινοτομία και έρευνα

Στα πλαίσια της κατηγορίας αυτής περιλαμβάνονται δράσεις για τον εμπλουτισμό του παραγωγικού ιστού με νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες εντάσεως γνώσης, τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων από ερευνητές και ερευνητικούς οργανισμούς (ΑΕΙ, ΤΕΙ, Κέντρα έρευνας), την υποστήριξη των νέων επιχειρήσεων σε θερμοκοιτίδες, E & T, πάρκα με συμβουλευτικές υπηρεσίες και κεφάλαια, την προσέλκυση ξένων επιχειρήσεων για να χρησιμοποιήσουν τις ελληνικές ερευνητικές και τεχνικές υποδομές, τη χρηματοδότηση έργων σε επιχειρήσεις για έρευνα (ΠΑΒΕΤ), τεχνολογική επίδειξη (ΠΕΠΕΡ), μεταφορά τεχνολογίας (Τεχνομεσίτες) και την ενίσχυση της γνώσης του ανθρώπινου δυναμικού των επιχειρήσεων και ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Ανταγωνιστικότητα και ενέργεια

Η κατηγορία αυτή αποβλέπει στην προστασία του περιβάλλοντος για την εκπλήρωση των δεσμεύσεων του Kyoto, στη συνεισφορά στον ενεργειακό εφοδιασμό της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην ενίσχυση θεσμών και νέων υποδομών της απελευθέρωσης αγοράς ενέργειας, στην κάλυψη ενεργειακών αναγκών νησιών και απομακρυσμένων περιοχών, στη διασύνδεση με διεθνή ενεργειακά δίκτυα, στη διασφάλιση αποτελεσματικής λειτουργίας της ενεργειακής αγοράς, στη μείωση της ενεργειακής έντασης και στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη χρήση ενέργειας / τήρηση των περιβαλλοντικών δεσμεύσεων της χώρας.

Τουρισμός και ανταγωνιστικότητα

Η κατηγορία αυτή επιδιώκει την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε όλους τους τομείς που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν και την ανταγωνιστική τιμολόγηση των υπηρεσιών αυτών, τη δημιουργία και οργάνωση υποδομών ικανών να τροφοδοτήσουν την ανάπτυξη εναλλακτικού τουρισμού, την ενίσχυση του τουριστικού προϊόντος με το συγκριτικό πλεονέκτημα του πολιτιστικού αποθέματος που διαθέτει η χώρα, τη μείωση της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας, τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, τη στήριξη της επιχειρηματικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, την προώθηση της

επιχειρηματικής αριστεία στον τουρισμό, τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, την ανάπτυξη κοινών δράσεων προβολής και την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Εκσυγχρονισμός του συστήματος κρατικών προμηθειών

Τέλος, η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει παρεμβάσεις για την ηλεκτρονική οργάνωση των κρατικών προμηθειών, την τυποποίηση των προϊόντων των ΜΜΕ που επιδιώκουν τη συμμετοχή τους στις κρατικές προμήθειες και στην κατάρτιση στελεχών στην ηλεκτρονική διενέργεια των κρατικών προμηθειών,

6. Τα Περιφερειακά Προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης της Ελλάδας(1989-2006)

Μετά την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, η ελληνική περιφερειακή πολιτική πέρασε από μια περίοδο προσαρμογής στο σύστημα προγραμματισμού της Κοινότητας, η οποία οριστικοποιήθηκε το 1988, με την έναρξη εφαρμογής των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης(ΚΠΣ).

Τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα συνδέονται με έναν ειδικό τρόπο με την περιφερειακή ανάπτυξη, ο οποίος και τα καθιστά αυτόνομο αντικείμενο μελέτης. Κατ' αρχάς, προσδιορίζουν με μεγαλύτερη σαφήνεια την περιφερειακή στρατηγική, και προσαρμόζονται περισσότερο στις αναπτυξιακές απαιτήσεις της κάθε περιφέρειας. Επιπλέον, προσφέρουν το κατάλληλο πλαίσιο εξειδίκευσης και αξιολόγησης και των τομεακών πολιτικών. Παρότι τα προγράμματα αυτά χρηματοδοτούν συνήθως έργα μικρής κλίμακας, έχουν εξαιρετική σημασία για την τοπική ανάπτυξη και παράγουν σημαντική τοπική προστιθέμενη αξία. Μάλιστα, μεγάλο μέρος των έργων αυτών εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Τέλος, τα περιφερειακά προγράμματα αποκαλύπτουν το βαθμό διοικητικής και δημοσιονομικής αποκέντρωσης του κράτους, που είναι ένας κρίσιμος παράγοντας για την αποτελεσματική εφαρμογή της σύγχρονης δημόσιας πολιτικής.

6.1 Περιφερειακά προγράμματα, περιφερειακός σχεδιασμός κι περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα

Όλες οι ελληνικές περιφέρειες ήταν επιλέξιμες για κοινοτική χρηματοδότηση και στα τρία ΚΠΣ – αφού όλες είχαν εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης.

Ανεξάρτητα από τα κοινοτικά προγράμματα, η χώρα όφειλε να έχει ένα στρατηγικό σχέδιο περιφερειακής ανάπτυξης, εντός του οποίου θα υλοποιούνται και τα ΚΠΣ. Αυτό θα αποτελούσε επίσης κατευθυντήριο οδηγό και για τις εκτός ΚΠΣ πολιτικές οι οποίες, παρότι είναι μικρότερης έκτασης και βαρύτητας, δεν έχουν πάψει να υπάρχουν. Παράδειγμα είναι οι δημόσιες επενδύσεις. Το 60% αυτών υλοποιείται μέσω των ΚΠΣ, το υπόλοιπο, όμως, 40%, μέσω ποιου κατευθυντήριου σχεδίου κατανέμεται στη χώρα¹⁰;

Σε έκθεση αξιολόγησης του Β' ΚΠΣ, για την Ελλάδα αναφέρεται ότι <<τόσο στα ΠΕΠ, όσο και στα τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα του εθνικού σκέλους του Β' ΚΠΣ, δεν διακρίνεται η διαπεριφερειακή διάσταση, που θα συνιστούσε το κατευθυντήριο πλαίσιο άρθρωσης της αναπτυξιακής στρατηγικής κάθε περιφέρειας και παράλληλα

¹⁰ Εδώ μπαίνουν τα ολυμπιακά έργα, οι επιχορηγήσεις των επιχειρήσεων των αναπτυξιακών νόμων, τα έργα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που χρηματοδοτούνται από τους κεντρικούς αυτοτελείς πόρους, κ.ά.

θα στήριζε τη διαμόρφωση συγκροτημένων, διαπεριφερειακής και στρατηγικής σημασίας, τομεακών παρεμβάσεων σ' ένα ευρύτερο των περιφερειών πλαίσιο χωρικών ενότητων >>. (ΚΕΠΕ-REMACO, 1998, ΣΣ.3-33).

Η διοικητική αποκέντρωση και η δημοσιονομική αποκέντρωση, που θα συνόδευαν τον προγραμματισμό και τις αναπτυξιακές πολιτικές των ΠΕΠ, ήρθαν πολύ καθυστερημένα. Οι περιφέρειες θεσμοθετήθηκαν το 1986, αλλά πόρους διαχειρίστηκαν μόλις το 1998. Αυτό σημαίνει ότι το συγκεντρωτικό σύστημα διοίκησης και διαχείρισης των δημοσίων πόρων έπαιξε και εξακολουθεί να παίζει τον κυρίαρχο ρόλο στις περιφερειακές υποθέσεις, όλο αυτό το διάστημα. Σήμερα έχουν διαμορφωθεί κάποιες δομές και έχει αποκτηθεί σημαντική εμπειρία, που αποτελεί ένα κεφάλαιο για τον περιφερειακό προγραμματισμό. Οι περιφέρειες συνιστούν πλέον το μοναδικό βαθμό διοικητικής αποκέντρωσης, και από αυτές γίνεται η διαχείριση των ΠΕΠ. Επομένως, μπορούν από καλύτερη θέση να αποτελέσουν τον εταίρο της κεντρικής κυβέρνησης και της Κοινότητας στην αναπτυξιακή προσπάθεια. Ο πολύ-επίπεδος και συμμετοχικός προγραμματισμός, άλλωστε, είναι ένα από τα στοιχεία της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης, κάτι που η κυοφορούμενη περιφερειακή και διοικητική ανασυγκρότηση της χώρας πρέπει να λάβει υπόψη.

6.2 Η διαχρονική βαρύτητα του άξονα προτεραιότητας περιφερειακή ανάπτυξη στο σύνολο των ΚΠΣ

Ο άξονας προτεραιότητας περιφερειακή ανάπτυξη περιλαμβάνει τα ΠΕΠ. Η διαχείριση των περιφερειακών προγραμμάτων των ΚΠΣ σταδιακά έχει περάσει στις περιφέρειες. Κατά συνέπεια, η σχετική βαρύτητα των προγραμμάτων αυτών στο σύνολο των ΚΠΣ αποκαλύπτει και το βαθμό διοικητικής και δημοσιονομικής αποκέντρωσης στην Ελλάδα.

Στους πίνακες 14, 15, 16 που ακολουθούν, αποτυπώνεται επιπλέον η εικόνα της κατανομής των πόρων στην αρχή και στο τέλος κάθε προγραμματικής. Από τους πίνακες αυτούς προκύπτουν ορισμένα πολύ χρήσιμα συμπεράσματα.

Κατ' αρχάς, στο πενταετές Α' ΚΠΣ 1989-1993, έχει έξι προτεραιότητες. Τα ΠΕΠ περιλαμβάνονται στον άξονα <<ανάπτυξη του εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών>>. Συγκεκριμένα, στο Α' ΚΠΣ, καταρτίστηκαν 12 τομεακά και 13 περιφερειακά προγράμματα. Την περίοδο αυτή, το μισό ΚΠΣ πήγε στα ΠΕΠ.

Στον άξονα προτεραιότητας 1 <<βελτίωση των βασικών υποδομών>>, το προγραμματισμένο αρχικά 37,4% των πόρων μειώνεται στο 28,8%. Ο άξονας αυτός που επρόκειτο να καλύψει έναν τομέα με μεγάλες υστερήσεις για την ελληνική οικονομία, εκεί που υπήρχε, δηλαδή, τεράστια ανάγκη να καλυφθεί το αναπτυξιακό

και κοινωνικό κενό, στον τομέα των βασικών υποδομών, εκεί εμφανίστηκε αδυναμία να γίνει έγκαιρη και σωστή αξιοποίηση των πόρων.

Οι υπόλοιποι τέσσερις άξονες έχουν μικρότερη συμμετοχή στο ΚΠΣ, μεγάλη, όμως σχετική σημασία ως προς τον τομέα παρέμβασης τους.

Υπερβάσεις σε σχέση με τον αρχικό προγραμματισμό παρατηρούνται στον άξονα <<ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού>>, που είναι ο τρίτος από άποψη σχετικής βαρύτητας, άξονας του ΚΠΣ (από το 7,5 στο 10,2). Δεδομένου ότι οι δημόσιες επενδύσεις στο ανθρώπινο κεφάλαιο συμβάλλουν αναλογικά περισσότερο στην αναπτυξιακή διαδικασία απ' ό,τι αυτές στο φυσικό κεφάλαιο (TonDI, 2001) είναι ιδιαίτερα θετικό που αυτές καταλαμβάνουν τόσο υψηλή θέση στην ιεράρχηση των προτεραιοτήτων της ελληνικής οικονομίας. Πολύ περισσότερο που η ελληνική οικονομία από τα μέσα της δεκαετίας του '80 άρχισε να εμφανίζει ανησυχητικά υψηλή ανεργία.

Στον άξονα προτεραιότητας <<βελτίωση της ανταγωνιστικότητας>>, στον οποίο επρόκειτο να κατανεμηθεί το 7% των πόρων, τελικά κατανεμήθηκε σχεδόν μόλις το 3,8%. Δυστυχώς, η ελληνική οικονομία αδυνατεί να κατευθύνει πόρους και να αξιοποιήσει κονδύλια που θα ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητα, που είναι η μοναδική θωράκιση της οικονομίας απέναντι στο διεθνή ανταγωνισμό, ο οποίος γίνεται ακόμη πιο έντονος σε μια διαδικασία ολοκλήρωσης της αγοράς.

Κάποια έμφαση δίνεται επίσης στην ανάπτυξη του <<αγροτικού τομέα>>, όπου ακόμη και αν αφορά σε μικρά έργα, κρίνεται χρήσιμη, τόσο με βάση τη σημασία αυτού του τομέα για την ελληνική οικονομία, όσο και για τις έντονες πιέσεις που έχει δεχτεί μετά την ένταξη της χώρας στην κοινότητα.

Δεν παρατηρείται, όμως, το ίδιο και στον τουρισμό, καθώς και εκεί που η χώρα έχει φυσικό συγκριτικό πλεονέκτημα, αδυνατεί να κατευθύνει επενδύσεις για να ισχυροποιήσει και να αναδείξει σωστά το ολοένα και πιο ανταγωνιστικό <<προϊόν>> της. Παρά δε την αναφορά <<ισόρροπη>> ανάπτυξη του τουρισμού, είναι αμφίβολο κατά πόσο οι νέες επενδύσεις κατευθύνθηκαν σε άλλες περιοχές και όχι σε ήδη τουριστικά κορεσμένες.

Προχωρώντας θα εξεταστούν τα αντίστοιχα δεδομένα για το Β' ΚΠΣ, κατά την έναρξη, και κατά την λήξη, της περιόδου εφαρμογής του 1994-1999. Το Β' ΚΠΣ συνοδεύτηκε από επιπλέον αύξηση των χορηγούμενων πόρων και από επιμήκυνση της προγραμματικής περιόδου (εξαετής διάρκεια). Στο Β' ΚΠΣ, καταρτίστηκαν 17 τομεακά και 13 περιφερειακά προγράμματα. Οι συνολικοί πόροι που διατέθηκαν ήταν 29,72 δισ. ECU, από τα οποία τα 7,4 δισ. ECU αφορούσαν τα ΠΕΠ. Αν συνυπολογιστεί και το Ταμείο Συνοχής, οι συνολικοί διαρθρωτικοί πόροι για την Ελλάδα κατά την περίοδο αυτή ανήλθαν σε 32,78 δισ. ECU.

Οι άξονες προτεραιότητας είναι πέντε, και ο άξονας 5 αφορά το περιφερειακό σκέλος, δηλαδή τα περιφερειακά προγράμματα του Β' ΚΠΣ. Η πρώτη και σημαντικότερη διαπίστωση είναι ότι ο άξονας αυτός έχει υποχωρήσει αισθητά σε σχέση με το Α' ΚΠΣ, από το 41% στο 25%.

Η μετατόπιση των πόρων μεταξύ των αξόνων δεν είναι πλέον εύκολη, και γι' αυτό, το ειδικό βάρος του άξονα περιφερειακή ανάπτυξη μετατοπίζεται μεν, αλλά όχι όσο έγινε στο Α' ΚΠΣ (από το 25% στο 28,5%).

Αναφορικά με τους υπόλοιπους τέσσερις άξονες προτεραιότητας διαπιστώνεται ότι, και σε αυτό το ΚΠΣ, η έμφαση δίνεται κυρίως στον τομέα των βασικών υποδομών, μέσω της ανάπτυξης μεγάλων έργων. Στον άξονα αυτό κατανέμεται το 28% των πόρων. Όμως, αντίθετα με ό,τι προγραμματίζεται, η συμμετοχή αυτού του άξονα στο τέλος του ΚΠΣ διαμορφώνεται πολύ χαμηλότερα, στο 22%.

Η <<ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα του οικονομικού ιστού>> είναι επίσης άξονας κρίσιμης σημασίας, φανερά ενισχυμένος, που ενώ ξεκινάει από το 25% στην αρχή του ΚΠΣ, διαμορφώνεται στο 22% στο τέλος του ΚΠΣ.

Στους άξονες <<ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της εργασίας>> και <<βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης>>, διατίθενται σχετικά λιγότεροι πόροι (12,5% και 9%, αντίστοιχα), με μικρή μετατόπιση προς τα πάνω στο τέλος του ΚΠΣ.

Το Γ' ΚΠΣ 2000-2006, που έχει επταετή διάρκεια, αποτελείται από επτά άξονες προτεραιότητας. Επίσης, περιλαμβάνει 24 Επιχειρησιακά Προγράμματα, εκ των οποίων τα 11 αφορούν εθνικές – τομεακές πολιτικές (ΤΕΠ) και τα 13 περιφερειακές (ΠΕΠ). Το πρόγραμμα, ύψους 52,4 δισ. ευρώ, είναι το μεγαλύτερο που εφαρμόστηκε ποτέ στην Ελλάδα. Οι κοινοτικοί πόροι αντιπροσωπεύουν το 21,9% του ΑΕΠ, η δημόσια δαπάνη ανέρχεται στο 3,27%, ενώ αν συνυπολογιστεί και η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, η παρέμβαση ανέρχεται στο 4,35% (ΕΕ,2003,Σ.9).

Στο Γ' ΚΠΣ, ο Άξονας προτεραιότητας 7, με τίτλο <<περιφερειακή ανάπτυξη>> , περιλαμβάνει τα ΠΕΠ. Ο άξονας αυτός σταθεροποιείται γύρω στο 25%, όπως και κατά την προηγούμενη περίοδο. Δυνητικοί τελικοί δικαιούχοι για την ένταξη έργων στα ΠΕΠ, είναι οι κεντρικοί φορείς, η συγκεκριμένη κάθε φορά περιφέρεια (αρμόδιες Δ/σεις) και οι ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού.

Ως προς τους άλλους έξι άξονες έχουν να παρατηρηθούν τα εξής. Η καθαρή έμφαση είναι πλέον στις <<Μεταφορές>> (28%)- άξονας που έχει την πρωτοκαθεδρία στο μερίδιο του Γ' ΚΠΣ. Στην τρίτη θέση βρίσκεται η <<βελτίωση της ανταγωνιστικότητας>>, ενώ στην τέταρτη η <<ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και η προώθηση της απασχόλησης>>. Η <<αγροτική ανάπτυξη και αλιεία>>

βρίσκονται στην πέμπτη θέση. Για πρώτη φορά εμφανίζονται άξονες προτεραιότητας για την <<ποιότητα ζωής>> και την <<κοινωνία της πληροφορίας>>.

Οι μεταφορές, δηλαδή οι βασικές υποδομές, αποτελούν σταθερά την πρώτη προτεραιότητα και στο Γ' ΚΠΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Οι έξι βασικές προτεραιότητες του Α' ΚΠΣ 1989-1993

	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΠΣ	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΠΣ
1 ^η προτεραιότητα Βελτίωση των βασικών υποδομών	37,4%	28,8%
2 ^η προτεραιότητα Ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και αγροτική ανάπτυξη	5,8%	6,1%
3 ^η προτεραιότητα Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων	7,0%	3,8%
4 ^η προτεραιότητα Ισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού	1,3%	0,8%
5 ^η προτεραιότητα Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού	7,5%	10,2%
6 ^η προτεραιότητα Ανάπτυξη του εγχώριου δυναμικού των 13 περιφερειών	40,9%	50,3%
	100,0%	100,0%

πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994, σσ. 17-18

ΠΙΝΑΚΑΣ 15
 Οι πέντε αναπτυξιακοί άξονες και μορφές παρέμβασης
 του Β' ΚΠΣ 1994-1999

	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΚΠΣ	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ ΜΕΧΡΙ ΤΙΣ 30.6.99
Άξονας 1 Μείωση του βαθμού περιφερειακότητας και προώθηση της εσωτερικής συνοχής μέσω της ανάπτυξης των μεγάλων δικτύων υποδομής	27,8%	22,3%
Άξονας 2 Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης	9,05%	11,7%
Άξονας 3 Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα του οικονομικού ιστού	25,3%	21,9%
Άξονας 4 Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της εργασίας	12,5%	15,4%
Άξονας 5 Μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων και άρση της απομόνωσης των νησιωτικών περιοχών	25,0%	28,5%
Τεχνική Βοήθεια	0,33%	0,2%
	100,0%	100,0%

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1994, σσ. 126-129, ΥΠΕΘΟ, 1999, σ. 118.

ΠΙΝΑΚΑΣ 16

Οι αναπτυξιακοί άξονες και μορφές παρέμβασης του Γ' ΚΠΣ 2000-2006

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕΡΙΔΙΟ
Άξονας προτεραιότητας 1 Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης	10,7%
Άξονας προτεραιότητας 2 Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας για βιώσιμη ανάπτυξη	14,5%
Άξονας προτεραιότητας 3 Μεταφορές	28,8%
Άξονας προτεραιότητας 4 Αγροτική ανάπτυξη και αλιεία	9,0%
Άξονας προτεραιότητας 5 Ποιότητα ζωής	4,3%
Άξονας προτεραιότητας 6 Κοινωνία της πληροφορίας	6,8%
Άξονας προτεραιότητας 7 Περιφερειακή ανάπτυξη	25,8%
Τεχνική βοήθεια	0,2%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%

πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001 α.

6.3 Ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας των ΠΕΠ

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται αρχικά η περιφερειακή κατανομή των ΠΕΠ του Α' ΚΠΣ. Σε απόλυτα μεγέθη το μεγαλύτερο μερίδιο των ΠΕΠ κατέχουν η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία (16,8% και 14,6%). Στις δυο αυτές περιφέρειες κατανέμεται το 31% των πόρων. Είναι φανερό ότι η μεγαλύτερη χωρική συγκέντρωση των πόρων αφορά τις περιφέρειες που φιλοξενούν τα δυο μεγαλύτερα μητροπολιτικά συγκροτήματα της χώρας, και στις οποίες παράγεται το 53% του ΑΕΠ της χώρας.

Από τα παραπάνω μπορεί κανείς να διατυπώσει κάποιες υποθέσεις για την περιφερειακή στρατηγική της Ελλάδας. Φαίνεται, λοιπόν, πως αυτή βασίζεται στη θεωρία των πόλων ανάπτυξης, που προσπαθεί να τους ενδυναμώσει περαιτέρω, στηρίζοντας σε αυτούς τις προσδοκίες της για διάχυση της ανάπτυξης. Παράλληλα, η περιφερειακή πολιτική φαίνεται να υιοθετεί στόχους της εθνικής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας, τους οποίους και συνδράμει.

Στον Πίνακα 17 σταθμίζεται η συνολική δαπάνη των ΠΕΠ με τον πληθυσμό της κάθε περιφέρειας, δημιουργώντας το δείκτη ΠΕΠ/κάτοικο. Με τη χρήση αυτού του δείκτη,

προσδιορίζεται το ποσό της δαπάνης (για όλη τη διάρκεια του προγράμματος) που αντιστοιχεί σε κάθε κάτοικο των 13 περιφερειών.

Από την πρώτη στήλη του πίνακα 17 διαπιστώνεται ότι σε κάθε κάτοικο της Αττικής αντιστοιχούν πόροι που είναι ίσοι με το μισό του εθνικού μέσου όρου, ενώ σε κάθε κάτοικο της Ανατ. Μακεδονίας και Θράκης, αντιστοιχούν πόροι 2,5 φορές περισσότεροι σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο, στο Βόρειο Αιγαίο και στα Ιόνια Νησιά, διπλάσιοι, ενώ στην Ήπειρο, μιάμιση φορά πάνω από τον εθνικό μέσο όρο. Επομένως, στις νησιωτικές και παραμεθόριες περιοχές με χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης φαίνεται ότι κατευθύνονται αναλογικά περισσότεροι πόροι των ΠΕΠ απ' ό,τι στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία.

Η εικόνα της χωρικής κατανομής των ΠΕΠ του Β' ΚΠΣ ακολουθεί το ίδιο πρότυπο, με μικρές μόνο διαφοροποιήσεις. Σε απόλυτα μεγέθη, στις τρεις πρώτες θέσεις βρίσκονται οι ίδιες με πριν περιφέρειες, με ποσοστά πάνω από 10%. Όμως, και οι τρεις λαμβάνουν κάτι λιγότερο από πριν, έτσι που ενώ πρώτα συγκέντρωναν αθροιστικά το 45% των πόρων, τώρα συγκεντρώνουν το 39%. Αντίστροφα, στις κατώτερες θέσεις, σχεδόν όλοι λαμβάνουν κάτι παραπάνω, εκτός από την Ήπειρο. Μόνο μια περιφέρεια συμμετέχει με το ίδιο ποσοστό 3,7% επί του συνόλου (Ιόνια Νησιά), ενώ όλες οι υπόλοιπες λαμβάνουν ποσοστά μεγαλύτερα του 4,7%. Γενικά φαίνεται ότι υπάρχει μια τάση χωρικής εξισορρόπησης της κατανομής των πόρων.

Πιο κατατοπιστική πάλι είναι η εικόνα της κατά κεφαλήν δαπάνης. Η κατάταξη των περιφερειών, σύμφωνα με αυτή, είναι πολύ διαφορετική αυτής που βασίστηκε στη χωρική κατανομή των απόλυτων μεγεθών. Συγκεκριμένα για τους κατοίκους της <<ευνοημένης Αττικής>>, όπως αυτή παρουσιάζεται σε απόλυτα μεγέθη, αντιστοιχούν τα λιγότερα χρήματα στα κατά κεφαλήν μεγέθη, όπως και για τους κατοίκους της Κεντρικής Μακεδονίας. Στις πρώτες θέσεις της κατάταξης συναντώνται οι περιφέρειες Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και ακολουθούν η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, τα Ιόνια Νησιά και η Δυτική Μακεδονία.

Διακρίνεται έτσι μια τάση πριμοδότησης των κατοίκων που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές, αλλά κυρίως των νησιωτικών περιφερειών στις οποίες κατοικεί μικρό ποσοστό του πληθυσμού (Βόρειο και Νότιο Αιγαίο). Δεν διακρίνεται, όμως, εμφανής τάση πριμοδότησης των μη αναπτυγμένων περιφερειών. π.χ. η περιφέρεια Ηπείρου είναι έκτη στην κατάταξη του κκ ΠΕΠ, ενώ είναι η λιγότερη ανεπτυγμένη περιφέρεια της ΕΕ-15.

Η ίδια εργασία επαναλαμβάνεται, τέλος, για το Γ' ΚΠΣ. Η εικόνα της χωρικής κατανομής των ΠΕΠ ακολουθεί πάλι το ίδιο πρότυπο. Σε απόλυτα μεγέθη, στις τρεις πρώτες θέσεις βρίσκονται οι ίδιες με πριν περιφέρειες, με ποσοστά πάνω από 10%, που τώρα λαμβάνουν το 38%, από 39% κατά το Β' και 45% από το Α' ΚΠΣ. Στις

κατώτερες θέσεις –αν εξαιρέσουμε τα Ιόνια Νησιά που πέφτουν από το 3,7 στο 3,4 – όλες οι άλλες περιφέρειες λαμβάνουν πάνω από 5,0%.

Ακόμη και στα κατά κεφαλήν μεγέθη, η κατάσταση είναι πιο εξισορροπημένη, με ενίσχυση της Ηπείρου.

Ως προς την αναδιανομή, όμως, τα δεδομένα αλλάζουν. Τώρα, μόνον η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία λαμβάνουν πόρους κάτω από το μέσο όρο, γιατί έχουν επίπεδο ανάπτυξης πάνω από αυτόν. Η Πελοπόννησος και η Δυτική Ελλάδα έχουν ενισχυθεί, αλλά πάλι βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις, μετά την Αττική και την Κεντρική Μακεδονία. Το Νότιο Αιγαίο, η Δυτική Μακεδονία και η Στερεά Ελλάδα, έχουν αναλογικά μεγαλύτερη συμμετοχή στα ΠΕΠ, σε σχέση με το επίπεδο ανάπτυξης τους. Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας των προγραμμάτων στο Γ΄ΚΠΣ να γίνεται πιο απροσδιόριστος

ΠΙΝΑΚΑΣ 17 Η περιφερειακή κατανομή και ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας των ΠΕΠ του Α' ΚΠΣ 1989-1993

Γεωγραφική ενότητα	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)		Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	
	Ανά κάτοικο 1989, Ελλάδα=100	Χωρική κατανομή (%)	Κατά κεφαλήν Ελλάδα=100	Χωρική κατανομή(%)
Περιφέρειες(NUTS II)	1989-1993	1989-1993	1989	1989
Ελλάδα	100	100,0	100	100,0
1 Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	245 1	13,6 3	90 10	5,0 8
2. Βόρειο Αιγαίο	196 2	3,8 11	69 13	1,3 13
3. Ιόνια Νησιά	195 3	3,7 13	91 9	1,7 12
4Ηπειρος	158 4	5,2 9	71 12	2,3 11
5Δυτική Μακεδονία	155 5	4,4 10	106 4	3,0 9
6Νότιο Αιγαίο	151 6	3,8 12	113 2	2,8 10
7 Στερεά Ελλάδα	136 7	7,7 5	122 1	6,7 4
8Κρήτη	124 8	6,6 6	108 3	5,6 6
9Θεσσαλία	118 9	8,4 4	96 7	6,9 3
10Πελοπόννησος	97 10	5,7 7	96 8	5,6 7
11Κεντρική Μακεδονία	87 11	14,6 2	99 6	16,4 2
12Δυτική Ελλάδα	82 12	5,7 8	84 11	5,8 5
13Αττική	49 13	16,8 1	106 5	36,8 1

Πηγή:Το ΚΠΣ 1989-1993, Eurostat

Πίνακας 18 Η περιφερειακή κατανομή και ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας των ΠΕΠ του Β' ΚΠΣ 1994-1999

Γεωγραφική ενότητα	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)		Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	
	Ανά κάτοικο 1994, Ελλάδα=100	χωρική κατανομή (%)	Κατά κεφαλήν Ελλάδα=100	Χωρική κατανομή(%)
Περιφέρειες(NUTS II)	1994-1999	1994-1999	1994	1994
Ελλάδα	100	100,0	100	100,0
1. Βόρειο Αιγαίο	281 1	4,9 11	75 12	1,3 13
2. Νότιο Αιγαίο	226 2	5,8 9	113 1	2,9 9
3.Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	207 3	11,1 3	90 9	4,8 8
5Ιόνια Νησιά	194 4	3,7 13	92 7	1,7 12
4Δυτική Μακεδονία	163 5	4,7 12	91 8	2,6 10
6Ηπειρος	144 6	5,1 10	66 13	2,3 11
7 Κρήτη	141 7	7,5 6	108 3	5,7 6
8Στερεά Ελλάδα	133 8	8,4 4	100 5	6,1 4
9Θεσσαλία	116 9	8,2 5	92 6	6,6 3
10Δυτική Ελλάδα	97 10	6,8 7	86 11	6,0 5
11Πελοπόννησος	92 11	5,9 8	88 10	5,5 7
12Κεντρική Μακεδονία	78 12	13,2 2	100 4	16,9 2
13Αττική	45 13	14,8 1	112 2	37.4 1

πηγή:ΚΠΣ,1994-1999,Eurostat

ΠΙΝΑΚΑΣ 19 Η περιφερειακή κατανομή και ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας των ΠΕΠ του Γ' ΚΠΣ 2000-2006

Γεωγραφική ενότητα	Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ)		Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)	
	Ως ποσοστό του μόντης χώρας	χωρική κατανομή (%)	Ως ποσοστό του μ.ο. της χώρας	Χωρική κατανομή(%)
Περιφέρειες(NUTS I I)	2000	2000	2000	2000
Ελλάδα	100	100,0	100	100,0
1 Βόρειο Αιγαίο	268 1	5,0 12	96 7	1,7 12
2. Νότιο Αιγαίο	201 2	5,5 10	118 1	3,1 9
3. Ήπειρος	195 3	6,3 9	69 13	2,5 11
5 Δυτική Μακεδονία	185 4	5,1 11	101 4	2,9 10
4Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	185 5	10,3 3	81 11	4,3 8
6Ιόνια Νησιά	177 6	3,4 13	86 10	1,7 13
7 Στερεά Ελλάδα	146 7	8,1 5	116 2	7,3 3
8Θεσσαλία	124 8	8,5 4	92 8	6,5 4
9Κρήτη	119 9	6,5 7	98 6	5,2 7
10Πελοπόννησος	111 10	6,5 8	86 9	5,5 5
11Δυτική Ελλάδα	107 11	7,2 6	75 12	5,3 6
12Κεντρική Μακεδονία	75 12	12,8 2	100 5	17,2 2
13Αττική	43 13	14,7 1	113 3	37,0 1

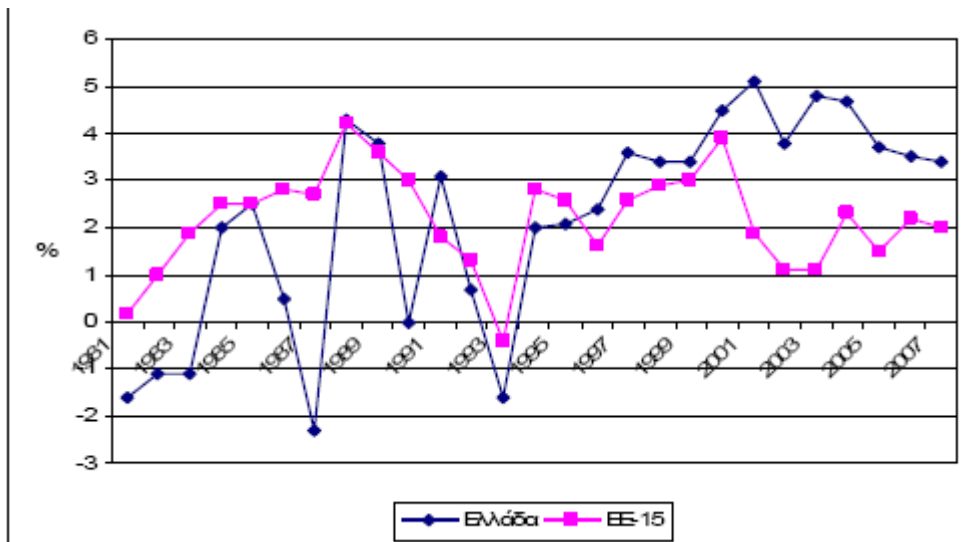
Πηγή: ΚΠΣ,2000-2006,Eurostat

7.Μακροχρόνιες εξελίξεις και προοπτικές της ελληνικής οικονομίας

Η ελληνική οικονομία κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 αναπτύχθηκε με μέσο ρυθμό 0,7% έναντι 2,4% της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 (παρά την δημοσιονομική επέκταση και την ταχεία συσσώρευση δημοσίου χρέους), με αποτέλεσμα να υπάρξει απόκλιση του κατά κεφαλήν εισοδήματος από το μέσο εισόδημα των χωρών αυτών (σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης). Από τη δεκαετία του 1990, όμως, ο ρυθμός ανάπτυξης επιταχύνεται. Μια σειρά παραγόντων συνετέλεσαν στην ανάκαμψη αυτή: η δημοσιονομική επέκταση κυρίως λόγω της προετοιμασίας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, οι εισροές κοινοτικών κονδυλίων (ΚΠΣ), η πιστωτική επέκταση ως αποτέλεσμα της πορείας ονομαστικής σύγκλισης και, πιο πρόσφατα, η συνεισφορά τομέων όπως η ναυτιλία και ο τουρισμός οδήγησαν σε υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, κατά μέσον όρο υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό της ΕΕ-15 (3% για την περίοδο 1994-2004 έναντι 2% για την ΕΕ-15).

Ο ρυθμός ανάπτυξης για το 2005 διαμορφώθηκε στο 3,7%, ενώ για τα έτη 2007 και 2008 προβλέφθηκε επιτάχυνση στο 3,9% και 4% αντίστοιχα. Ήδη το 1^ο εξάμηνο του 2006, ο ρυθμός ανάπτυξης έφθασε το 4,1%, με ευνοϊκές ενδείξεις και προοπτικές για το υπόλοιπο του έτους, γεγονός που δείχνει ότι η ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας θα μπορούσε να ξεπεράσει τις προβλέψεις του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Οι προβλέψεις για διατήρηση της αναπτυξιακής δυναμικής και του διαφορικού ρυθμού μεγέθυνσης (κοντά στην 1,5 ποσοστιαία μονάδα) επιβεβαιώνονται και από διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ1 Ρυθμός ανάπτυξης της Ελλάδας και της ΕΕ-15 (ΕΕ=100)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006

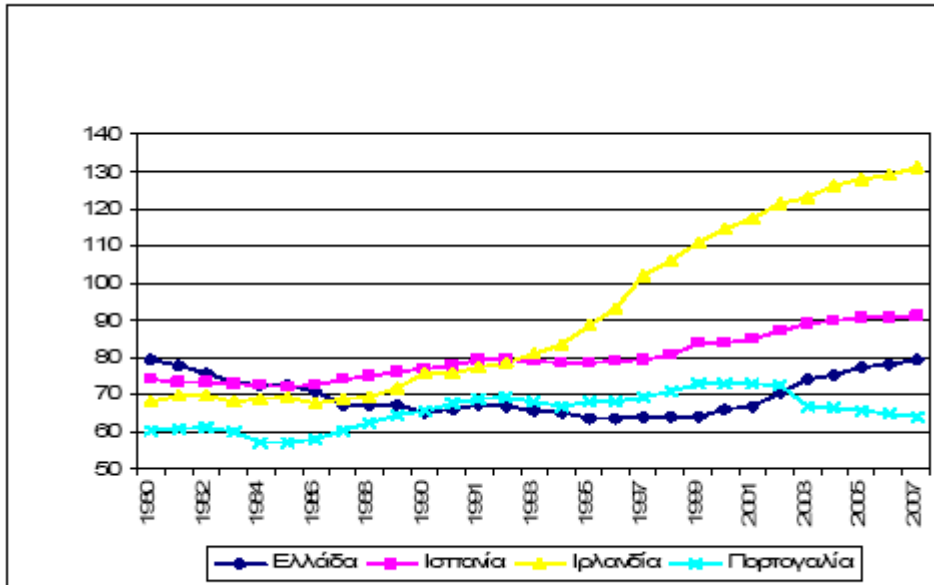
Παρά την ταχεία ανάπτυξη των πρόσφατων ετών, όμως, το επίπεδο του κατά κεφαλήν προϊόντος της Ελλάδος σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης εξακολουθεί να υπολείπεται των προηγμένων χωρών της ΕΕ. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει το μέγεθος της πρόκλησης αλλά και των προσπαθειών που θα πρέπει να καταβληθούν προκειμένου να μειωθούν οι εισοδηματικές ανισότητες σε σχέση με την Ε.Ε. και να επιτευχθεί πραγματική σύγκλιση στο ορατό μέλλον.

Το 2005, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης βελτιώθηκε σημαντικά στο 77,3% του μέσου όρου της ΕΕ 15, από 75,5% το 2004. Η πραγματική αύξηση των 1,8 ποσοστιαίων μονάδων είναι περίπου τριπλάσια της μέσης ετήσιας αύξησης που παρουσίασε ο σχετικός δείκτης την περίοδο 1994-2001. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πορεία του ρυθμού ανάπτυξης στη χώρα για τη διετία 2006-2007, το κατά κεφαλή ΑΕΠ σε μονάδες σταθερής αγοραστικής δύναμης στο τέλος της περιόδου αυτής θα προσεγγίσει το 84% του κοινοτικού μέσου.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2- Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης)

(ΕΕ15=100)

(EE15=100)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2006.

Παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η αύξηση της απασχόλησης από το μέσο της προηγούμενης δεκαετίας ήταν σχετικά περιορισμένη: ο μέσος ετήσιος ρυθμός ήταν 0,8% έναντι 1,2% της ΕΕ-15 (που είχε όμως πολύ χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης) και έναντι 0,9% της περιόδου 1981-1995 όπου επίσης η εγχώρια ανάπτυξη ήταν πολύ χαμηλότερη. Η ανεργία αυξήθηκε από 7,1% τη δεκαετία 1981-1990 σε (εθνικολογιστική βάση) σε 10% τη δεκαετία 1991-2000 για να φθάσει το 11% το 2004. Το 2005 μειώθηκε στο 10,4% ενώ οι προβλέψεις του προϋπολογισμού για το 2006 και το 2007 είναι ότι θα μειωθεί περαιτέρω στο 9,2% και το 8,2% αντίστοιχα σε (εθνικολογιστική βάση). Οι προβλέψεις αυτές για την τάση μείωσης του ποσοστού ανεργίας επιβεβαιώνονται και από τις προβλέψεις τόσο του ΟΟΣΑ όσο και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Η ανεργία, πάντως, έχει διαρθρωτικά χαρακτηριστικά, με τη μακροχρόνια ανεργία και την ανεργία των νεοεισερχόμενων στην αγορά, των νέων και των γυναικών να αποτελούν σημαντικές παραμέτρους προβλήματος. Το ποσοστό απασχόλησης, πάντως, βρίσκεται σε ανοδική τροχιά φθάνοντας το 60,1% το 2005 από 54,6% το 1990.

Ο πληθωρισμός από 19,1% τη δεκαετία του 1980 μειώθηκε σε 9,4% τη δεκαετία που ακολούθησε, στο πλαίσιο της ονομαστικής σύγκλισης, παραμένοντας όμως ταυτόχρονα σημαντικά υψηλότερος και από το μέσο της ευρωζώνης και της ΕΕ-15. Το 1999 (χρονιά κρίσης για την εκπλήρωση των κριτηρίων του Μάαστριχτ) ο

πληθωρισμός έφθασε το 2,6% για να ακολουθήσει στη συνέχεια και πάλι ανοδική πορεία. Τα τελευταία χρόνια ο πληθωρισμός επηρεάζεται σημαντικά από συγκυριακούς παράγοντες, όπως οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου, εξέλιξη που απεικονίζεται στην πορεία του πυρήνα του πληθωρισμού. Το 2004 ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 2,9%, για να φθάσει το 3,5% το 2005%, κυρίως λόγω των συγκυριακών παραγόντων που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ο ρυθμός μεταβολής του εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή(ΕΔΚ), πάντως, παραμένει σταθερά υψηλότερος στην Ελλάδα από τον μέσο όρο των χωρών στη ζώνη του ευρώ παρά το γεγονός ότι η διαφορά αυτή έχει μειωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια.

Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης παρέμεινε σε πολύ υψηλά επίπεδα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και ξεπέρασε για αρκετά χρόνια το 10%, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990 που ξεκίνησε η προσπάθεια ονομαστικής σύγκλισης ώστε να εξασφαλισθεί η συμμετοχή της Ελλάδας στην ευρωζώνη. Μετά την επίτευξη του στόχου αυτού, όμως, το έλλειμμα ακολούθησε και πάλι αυξητική τάση για να φθάσει το 7,8% το 2004. Η πολιτική της ήπιας δημοσιονομικής προσαρμογής που ακολουθήθηκε έκτοτε έχει ήδη αποφέρει σημαντικά αποτελέσματα, με το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης να μειώνεται κατά 5,2 ποσοστιαίες μονάδες ως ποσοστό του ΑΕΠ την περίοδο 2004-2006(από 7,8% σε 2,6%). Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώνεται για πρώτη φορά μετά την είσοδο στην ΟΝΕ κάτω από το όριο του 3% το 2006(2,6%), για να φθάσει το 2,4% το 2007 και να ακολουθήσει πτωτική πορεία προς τον μεσοπρόθεσμο στόχο του ισοσκελισμένου ή ελαφρά ισοσκελισμένου προϋπολογισμού στη συνέχεια. Η προσπάθεια δημοσιονομικής εξυγίανσης θα συνεχισθεί προς το στόχο αυτό, με έμφαση τόσο στη βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων οικονομικών όσο και την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης.

Στο πλαίσιο της δημοσιονομικής εξυγίανσης, το πρωτογενές αποτέλεσμα της γενικής κυβέρνησης από έλλειμμα μετατρέπεται σε πλεόνασμα, υποβοηθώντας έτσι την ταχύτερη αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους, το οποίο το 2008 μειώνεται κάτω από το 100% του ΑΕΠ για πρώτη φορά μετά από το 1992. Ας σημειωθεί ότι το χρέος της γενικής κυβέρνησης ακολούθησε έντονα ανοδική πορεία από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, φθάνοντας από το 29,7% του ΑΕΠ το 1981 στο υψηλότερο σημείο του το 1997 (114%). Ταυτόχρονα οι τόκοι εξυπηρέτησης του είχαν φθάσει να απορροφούν ακόμη και το 13,9% του ΑΕΠ (1994). Η σταδιακή μείωση του λόγου χρέους/ ΑΕΠ θα προέλθει από το συνδυασμό των αυξανόμενων πρωτογενών πλεονασμάτων, των μειωμένων προσαρμογών ελλείματος- χρέους, των εσόδων από αποκρατικοποιήσεις και του υψηλού ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ.

Ένα από τα διαρθρωτικά προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας είναι ο χρόνια ελλειμματικός εξωτερικός τομέας, ως αποτέλεσμα της φθίνουσας ανταγωνιστικότητας. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ (εθνικολογιστική βάση) αυξήθηκε από 1,1% κατά τη δεκαετία του 1980 σε 2,5% τη δεκαετία του 1990, για να φθάσει το 10% το 2003. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στο διαφορικό πληθωρισμό και την έλλειψη, μέχρι πρόσφατα, κάποιων σημαντικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Στόχος της Ελληνικής κυβέρνησης είναι να αντιστραφεί η τάση αυτή και τα πρώτα αποτελέσματα είναι ήδη ορατά, με το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών να μειώνεται ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2005 (9,2% έναντι 9,5% το 2004) και τον εξωτερικό τομέα να έχει θετική συμβολή στην αύξηση του ΑΕΠ.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι προβλέψεις και προβολές για τα μακροοικονομικά μεγέθη για την περίοδο 2007-2013.

ΠΙΝΑΚΑΣ20 -Προβλέψεις / προβολές μακροοικονομικών μεγεθών για την περίοδο 2007-2013

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ρυθμός ανάπτυξης(% μεταβολή πραγματικού ΑΕΠ)	3,9%	4,0%	4,1%	4,0%	4,0%	4,0%	4,0%
Ρυθμός μεταβολής δαπανών Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων	8,0%	7,0%	6,0%	5,0%	5,0%	5,0%	6,5%
Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-2,4%	-1,8%	-1,2%	-0,7%	-0,2%	0,0%	0,2%
Χρέος γενικής κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	100,1%	95,9%	91,3%	87,6%	83,0%	78,4%	73,8%

Πηγή: ΥΠΟΙΟ, 2006

8.1 Στόχοι του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς

Το Κράτος Μέλος υποβάλλει ένα Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς(ΕΣΠΑ) που εξασφαλίζει ότι η ενίσχυση από τα Ταμεία συμβαδίζει με τις κοινοτικές στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη συνοχή και το εθνικό αναμορφωμένο Πρόγραμμα. Το ΕΣΠΑ αποτελεί όργανο αναφοράς για την προετοιμασία του προγραμματισμού των Ταμείων. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα είναι το έγγραφο που υποβάλλεται από το Κράτος Μέλος, εγκρίνεται από την Επιτροπή και καθορίζει την αναπτυξιακή στρατηγική με τη χρήση συνεκτικού συνόλου προτεραιοτήτων, για την υλοποίηση της οποίας επιζητείται ενίσχυση από το Ταμείο ή στην περίπτωση του στόχου <<Σύγκλιση>> από το Ταμείο Συνοχής και το ΕΤΠΑ. Οι προτεραιότητες (στόχοι) του ΕΣΠΑ που καταρτίζει η Επιτροπή για την περίοδο 2007-2013 είναι:

- Στόχος 1 -<< Σύγκλιση>>: επιτάχυνση της σύγκλισης των λιγότερο αναπτυγμένων Κ-Μ και περιφερειών μέσω της βελτίωσης των συνθηκών για την ανάπτυξη και την απασχόληση.
- Στόχος 2- << Περιφερειακή Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση>>: αποβλέπει, εκτός από τις λιγότερες αναπτυγμένες περιφέρειες, στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της ελκυστικότητας των περιφερειών καθώς και στην απασχόληση, επισπεύδοντας τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που συνδέονται με την απελευθέρωση του εμπορίου, μέσω της καινοτομίας και της προώθησης της κοινωνίας της γνώσης της επιχειρηματικότητας, της προστασίας και της βελτίωσης του περιβάλλοντος και βελτίωσης της προσπελασιμότητας της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των επιχειρήσεων καθώς και μέσω της ανάπτυξης αγορών εργασίας χωρίς περιορισμούς
- Στόχος 3- <<Ευρωπαϊκή Εδαφική συνεργασία >>: ενίσχυση της διασυνοριακής συνεργασίας μέσω κοινών τοπικών και περιφερειακών πρωτοβουλιών σε διεθνικό επίπεδο, μέσω δράσεων που ευνοούν την ενοποιημένη εδαφική ανάπτυξη που συνδέεται με τις κοινοτικές προτεραιότητες και μέσω διαπεριφερειακής δικτύωσης και ανταλλαγής εμπειριών στο κατάλληλο εδαφικό επίπεδο.

8.2 Η συνολική στρατηγική προσέγγιση στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ

Η πορεία της Ελληνικής οικονομίας, καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από την ικανότητα προσαρμογής της στο διεθνές περιβάλλον μέσω μιας ισχυρής και

διαρκούς ώθησης της ανταγωνιστικότητας. Στο πλαίσιο αυτό, απαιτείται σύνθετη και ολοκληρωμένη δράση σε ευρύ πεδίο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Η στρατηγική εστιάζει στην ανάγκη άσκησης πολιτικής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο με τρόπο, που θα καταστήσει τις Περιφέρειες αλλά και τις πόλεις της χώρας τόπους έλξης και εγκατάστασης επιχειρήσεων, βελτιώνοντας ταυτόχρονα το βιοτικό επίπεδο των πολιτών της και αμβλύνοντας τις διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές ανισότητες. Η νέα αυτή προσέγγιση εδράζεται στην αποτελεσματικότητα των πολιτικών μέσω απλοποιημένων μηχανισμών σχεδιασμού της εφαρμογής.

Στόχος είναι η διεύρυνση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων της χώρας, η διατήρηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης και η αύξηση της παραγωγικότητας σε επίπεδα υψηλότερα του μέσου κοινοτικού όρου για την τόνωση της απασχόλησης, την επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής όλων των πολιτών χωρίς αποκλεισμούς.

Η Ελλάδα της νέας περιόδου 2007-2013 στοχεύει στην ανάδειξη της σε μια εξωστρεφή χώρα με ισχυρή διεθνή παρουσία με ανταγωνιστική και παραγωγική οικονομία. Μια Ελλάδα με έμφαση στην εκπαίδευση και τους νέους, στην ποιότητα, στην τεχνολογία και την καινοτομία, στο σεβασμό του περιβάλλοντος.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού, η αναπτυξιακή προσπάθεια επικεντρώνεται:

•στην προώθηση της καινοτομίας, της έρευνας και της επιχειρηματικότητας καθώς και στη διασύνδεση τους. Μέσω της στρατηγικής θα προωθηθεί η επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων και η υποστήριξη των ΜΜΕ που αντιμετωπίζουν πρόβλημα επέκτασης καθώς και η διεύρυνση της αναπτυξιακής προσπάθειας προς συσσωματώσεις (clusters) ή κατηγορίες επιχειρήσεων, που εμφανίζουν θετικές προοπτικές και παρουσιάζουν σημαντικές δυνατότητες. Έμφαση θα δοθεί στην ανάπτυξη των τομέων, όπου κατά κύριο λόγο η καινοτομία μετατρέπεται κατά την παραγωγή σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα.

•στην επένδυση σε βιώσιμες υποδομές, απαραίτητη προϋπόθεση βελτίωσης της ελκυστικότητας της χώρας για την προσέλκυση επενδύσεων και την ποιότητα ζωής. Σημαντική θέση κατέχουν η ολοκλήρωση έργων, οι λειτουργικές διασυνδέσεις των μεταφορών (δίκτυα). Επίσης, σημαντική θέση έχουν η ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον μορφών ενέργειας στον τομέα της ενέργειας, καθώς και στη βελτίωση του ενεργειακού εφοδιασμού, που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και στη βελτίωση της ανταγωνιστικής θέσης της χώρας μεσο -μακροπρόθεσμα.

• στην επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, που κατέχει κυρίαρχη θέση στη στρατηγική της χώρας και αποσκοπεί στη δημιουργία περισσότερων αλλά και καλύτερων θέσεων εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζεται η σημασία της

Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Απασχόληση (ΕΣΑ) σε αναφορά τόσο με τον καθορισμό των πολιτικών για την αγορά εργασίας, όσο και με τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής σχετικής με την ενσωμάτωση ομάδων, που απειλούνται με αποκλεισμό.

Η Ελλάδα θα επικεντρωθεί στην **ανάπτυξη ποιοτικού ανθρώπινου δυναμικού**, που συμβάλλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η προεξάρχουσα σημασία του ανθρώπινου δυναμικού συναρτάται ευθέως με την εισαγωγή νέων μορφών οργάνωσης της εργασίας, όπου το ανθρώπινο κεφάλαιο αποτιμάται πλέον κυρίως σε γνώση (παραγωγή νέας και διάχυση της διαθέσιμης), δεξιότητες και στη δυνατότητα ευέλικτης προσαρμογής και ενσωμάτωσης καλών πρακτικών. Η προαγωγή της δια βίου μάθησης, η βελτίωση της ποιότητας εκπαίδευσης και κατάρτισης και η προσαρμοστικότητα εργαζομένων, εργοδοτών και επιχειρήσεων αποτελούν στο πλαίσιο αυτό κομβικές στρατηγικές επιλογές για την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων της αγοράς εργασίας.

Η διευκόλυνση της πρόσβασης στην εργασία συναρτάται άμεσα με τη συνολική ανάπτυξη της χώρας, την επίτευξη και διατήρηση υψηλών επιπέδων ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία νέων ευκαιριών για εργασία. Η σχετική υστέρηση της χώρας σε δαπάνες για ενεργητικά μέτρα απασχόλησης και η ανάγκη για τη διεύρυνση των μέτρων αυτών είναι γνωστή. Για την αντιμετώπιση του συγκεκριμένου ζητήματος λαμβάνονται υπόψη τόσο οι συστάσεις του **Συμβουλίου 2004 για την απασχόληση** όσο και η αποτίμηση των αδύνατων σημείων του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων.

•στην αναβάθμιση του θεσμικού περιβάλλοντος, με την απλούστευση του κανονιστικού πλαισίου (μείωση της γραφειοκρατίας) και τον ουσιαστικό **εκσυγχρονισμό του δημόσιου τομέα σε όλα τα επίπεδα διοίκησης** για τη μετατροπή του σε σύγχρονο και αποτελεσματικό εργαλείο σχεδιασμού και εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών. Η ενδυνάμωση της διοικητικής ικανότητας των δημόσιων υπηρεσιών θα συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας και της ποιότητας της εργασίας, την προώθηση της επιχειρηματικότητας, την προσέλκυση επενδύσεων και τη δημιουργία απασχόλησης. Στο πλαίσιο της αναβάθμισης του θεσμικού περιβάλλοντος, **κυρίαρχο ρόλο έχει η αναμόρφωση του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου**, καθώς και η ενσωμάτωση των κοινοτικών οδηγιών.

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, την ευρύτατη διαβούλευση και τους ανωτέρω στρατηγικούς στόχους, προσδιορίζονται οι παρακάτω πέντε(5) θεματικές προτεραιότητες, οι οποίες εξειδικεύουν τη στρατηγική στόχευση της χώρας για τη νέα προγραμματική περίοδο και προωθούν την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος:

- Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας

- Κοινωνία της γνώσης και καινοτομία
- Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή
- Θεσμικό Περιβάλλον
- Ελκυστικότητα της Ελλάδας και των Περιφερειών, ως τόπο επενδύσεων, εργασίας και διαβίωσης

Η αναπτυξιακή στρατηγική του ΕΣΠΑ διαμορφώνεται σε συνέργεια με πολυετείς εθνικές τομεακές πολιτικές που περιλαμβάνουν (εκτός των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων) παρεμβάσεις αμιγούς εθνικής χρηματοδότησης ή και τη συμβολή του ιδιωτικού τομέα. Λαμβάνοντας υπόψη τη στρατηγική Προσέγγιση για την Πολιτική Συνοχής της περιόδου 2007-2013, παρακάτω περιλαμβάνονται είτε σχετικές παραπομπές στα εθνικά αυτά έγγραφα είτε ονομαστική αναφορά των κυριοτέρων προτεραιοτήτων, ενώ αναλυτικότερες αναφορές περιλαμβάνονται κατά περίπτωση στα τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα. Ενδεικτικά αναφέρεται η κάλυψη των κυριοτέρων εθνικών θεματικών πολιτικών από έγγραφα προγραμματισμού:

Θεματικές πολιτικές	Έγγραφα Προγραμματισμού
Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση	Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008 ΕΠ Εκπαίδευση και Δια βίου Μάθηση 2007-2013, ΕΠ Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013 [Συνοπτική αναφορά στο Γενικό Στόχο 4 του ΕΣΠΑ]
Προσαρμοστικότητα εργαζομένων και επιχειρήσεων, Πρόσβαση στην απασχόληση	Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008 ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου δυναμικού 2007-2013 Συνοπτική αναφορά στους Γενικούς Στόχους 7 και 8 του ΕΣΠΑ]
Κοινωνική Ενσωμάτωση	Εθνική Έκθεση Στρατηγικής για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ένταξη 2006-2008/ Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη ΕΠ Ανάπτυξη του Ανθρώπινου Δυναμικού 2007-2013 [Συνοπτική αναφορά στο Γενικό Στόχο 9 του ΕΣΠΑ]
Υγεία και Κοινωνική Αλληλεγγύη	Εθνική Έκθεση Στρατηγικής για την Κοινωνική Προστασία και την Κοινωνική Ένταξη 2006-2008/

Έκθεση Στρατηγικής για την Υγεία και την
Μακροχρόνια Φροντίδα

Δημόσια Διοίκηση	Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008 ΕΠ Βελτίωση της Διοικητικής Ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης 2007-2013 <<ΠΟΛΙΤΕΙΑ: Επανάδρυση της Δημόσιας Διοίκησης 2005-2007>> <<ΘΗΣΕΑΣ 2005-2009>> Συνοπτική αναφορά στο Γενικό Στόχο 12 του ΕΣΠΑ]
Μεταφορές	Σχέδιο Ανάπτυξης Μεταφορών 2007-2013 και εικοσαετίας (ΥΜΕ) Εθνική Λιμενική Πολιτική (ΥΕΝ) ΕΠ Προσπελασιμότητα 2007-2013 [Συνοπτική αναφορά στο Γενικό Στόχο 13 του ΕΣΠΑ]
Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη	Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης – Τομέας Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη περιόδου 2007-2013 Αθήνα, Οκτώβριος 2006
Ισότητα Φύλων	Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2005-2008 Πρόγραμμα Δράσης της Γενικής Γραμματείας Ισότητας <<Εθνικές Προτεραιότητες πολιτικής Και άξονες δράσης για την ισότητα των φύλων (2004-2008)>> [Συνοπτική αναφορά στο Γενικό Στόχο 11 του ΕΣΠΑ]
Τεχνολογίες Πληροφορίας Και Επικοινωνιών	Ψηφιακή Στρατηγική 2006-2013 ΕΠ Ψηφιακή Στρατηγική 2007-2013
Αγροτική Ανάπτυξη	Σχέδιο Στρατηγικής Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας 2007-2013

Κεντρικό στοιχείο της **αναπτυξιακής στρατηγικής** αποτελεί η περιφερειακή διάσταση και εξειδίκευση των αναπτυξιακών παρεμβάσεων. Η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών Περιφερειών είναι εξέχουσας σημασίας για τη χώρα, για την επίτευξη της οποίας απαιτούνται σημαντικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις στην οικονομία κάθε Περιφέρειας. **Το μέλλον κάθε ελληνικής Περιφέρειας εξαρτάται από την ανταγωνιστικότητα του παραγωγικού ιστού της**, η οποία συνδέεται άμεσα με τις επενδύσεις σε κλάδους παραγωγής, που είναι εκτεθειμένοι στον εθνικό και διεθνή ανταγωνισμό.

Η αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας σε προϊόντα και υπηρεσίες, που ανταγωνίζονται στη διεθνή αγορά ή διαθέτουν βάσιμες μελλοντικές προοπτικές, συντελεί στην ισχυροποίηση της βάσης ανάπτυξης κάθε Περιφέρειας με πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στο παραγόμενο προϊόν, το εισόδημα και την απασχόληση.

Η στρατηγική περιφερειακής ανάπτυξης εστιάζει στη **διαμόρφωση ευρύτερων και ανταγωνιστικότερων χωρικών ενοτήτων** με την εφαρμογή **προσαρμοσμένης αναπτυξιακής στρατηγικής** και τη δημιουργία ενός **μικρού αριθμού ανταγωνιστικών πόλων ανάπτυξης σε αυτές**.

Η στρατηγική ανάπτυξης της χώρας ολοκληρώνεται με τη χωρική διάσταση και με την εισαγωγή στον προβληματισμό συγκεκριμένων στοιχείων, που προκύπτουν από τη θεώρηση της γεωγραφικής – φυσικής διάστασης του χώρου. Η εξισορροπημένη και αειφόρος χωρική ανάπτυξη φιλοδοξεί να ικανοποιήσει ταυτόχρονα στόχους, που συνδέονται άρρηκτα με την οικονομία, την κοινωνία και το περιβάλλον.

Η χωρική ανάπτυξη επιπλέον αποσκοπεί στον εμπλουτισμό του προβληματισμού που συνάγεται από τη περιφερειακή και θεματική θεώρηση με πρόσθετα στοιχεία, τα οποία θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση προτεραιοτήτων, στην ιεράρχηση τους καθώς και στην εξειδίκευση δράσεων συγκεκριμένων πολιτικών, που με τον τρόπο αυτό θα καταστούν αποτελεσματικότερες. Επίσης, μέσα από τον εξειδικευμένο προβληματισμό της χωρικής διάστασης μπορούν να συναχθούν συμπεράσματα ιδιαίτερα χρήσιμα για την αντιμετώπιση με ολοκληρωμένο τρόπο των προβλημάτων, που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα χωρικά σύνολα.

Επισημαίνονται **τρεις στόχοι άμεσα συνδεδεμένοι με το χώρο**, οι οποίοι και προσδιορίζουν το περιεχόμενο της χωρικής ανάπτυξης: η ανάπτυξη ενός ισόρροπου

και πολυκεντρικού αστικού συστήματος και μιας νέας σχέσης πόλης- υπαίθρου, η εξασφάλιση της ισότητας πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση, καθώς και η αειφόρος ανάπτυξη, ορθολογική διαχείριση και η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Έτσι αναδεικνύονται τρεις χωρικές προτεραιότητες:

- η βιώσιμη αστική ανάπτυξη
- η ανάπτυξη της υπαίθρου
- η διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία

8.3)Θεματικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής

Επένδυση στον παραγωγικό τομέα της οικονομίας

Γενικός στόχος 1: Η αύξηση της εξωστρέφειας και των εισροών ξένων Άμεσων Επενδύσεων

Ο γενικός στόχος επιδιώκει:

- τη στοχευμένη προσέλκυση επενδυτών
- τη βελτίωση της εξωστρέφειας του ελληνικού παραγωγικού συστήματος.
- την αξιοποίηση του πλεονεκτήματος της χώρας ως πύλης πρόσβασης στην ευρύτερη περιοχή της νοτιανατολικής Ευρώπης.

-την εδραίωση της χώρας ως διεθνές επιχειρηματικό και οικονομικό κέντρο

Γενικός στόχος 2: Η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της παραγωγικότητας

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην τόνωση της προδιάθεσης για επιχειρηματικότητα
- στη μετατόπιση από την επιχειρηματικότητα ανάγκης στην εταιρική επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων
- στη στήριξη της καινοτομικής επιχειρηματικότητας σε τομείς με ανταγωνιστικό πλεονέκτημα
- στην προώθηση της επιχειρηματικής διάστασης στην προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος

Γενικός στόχος 3: Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της χώρας.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στον εμπλουτισμό και
- στην προβολή του τουριστικού προϊόντος της χώρας

Γενικός στόχος 4: Η βελτίωση της ποιότητας και της έντασης των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την αναβάθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- Επένδυση στο μέλλον, προώθηση των μεταρρυθμίσεων στο εκπαιδευτικό σύστημα και βελτίωση της πρόσβασης και του επιπέδου των βασικών δεξιοτήτων όλων.
- Ενίσχυση της δια βίου μάθησης.
- Αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου με την καταπολέμηση της σχολικής αποτυχίας και διαρροής
- Βελτίωση της ποιότητας και της ελκυστικότητας της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης

Γενικός στόχος 5: Η ενίσχυση της Έρευνας, Τεχνολογίας και η προώθηση της Καινοτομίας σε όλους του κλάδους ως βασικό παράγοντα αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας και μετάβασης στην οικονομία της γνώσης.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην παραγωγή νέας γνώσης σε τομείς προτεραιότητας, που ενδιαφέρουν τον παραγωγικό ιστό της χώρας και υπηρετούν ασκούμενες πολιτικές σε διάφορους τομείς.
- στη μετατροπή της γνώσης σε καινοτομικά προϊόντα, διαδικασίες και υπηρεσίες και στην υποβοήθηση της μεταφοράς τεχνολογίας- τεχνογνωσίας προς τις επιχειρήσεις και ειδικότερα τις ΜΜΕ
- στην προώθηση της εξωστρέφειας μέσω της ευρωπαϊκής και διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της ΕΤΑ
 - Στην οριζόντια δράση για το ανθρώπινο δυναμικό στον τομέα της έρευνας, της τεχνολογίας και της καινοτομίας.

Γενικός στόχος 6: Η ψηφιακή σύγκλιση της χώρας με την ενσωμάτωση και τη συστηματική χρήση των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς κοινωνικής και οικονομικής δραστηριοποίησης.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στη βελτίωση της παραγωγικότητας μέσω της χρήσης των ΤΠΕ
- στη βελτίωση της ποιότητας ζωής με τη χρήση των ΤΠΕ.

Γενικός στόχος 7: Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων και των νέων επιχειρήσεων

Αφορά στη σταδιακή αύξηση της συμμετοχής σε ενέργειες εκπαίδευσης και κατάρτισης, από τα σημερινά χαμηλά επίπεδα σε αυτά του Κοινοτικού μέσου όρου, έτσι ώστε τα άτομα να εφοδιάζονται με τις δεξιότητες και ικανότητες που απαιτούνται για να ανταπεξέρχονται στις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς εργασίας και παράλληλα, να βελτιώνεται η ποιότητα και η παραγωγικότητα της εργασίας. Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται στους εξής ειδικούς:

- Εφαρμογή του Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και κατάρτισης με την απασχόληση
- Βελτίωση της ποιότητας και της παραγωγικότητας της εργασίας.
- Ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων(ιδιαίτερα των ΜΜΕ).

Γενικός στόχος 8: Διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση.

Αφορά στη δημιουργία περισσότερων και ποιοτικότερων θέσεων απασχόλησης προσβάσιμων σε όλους. Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω :

- Διεύρυνση, αναδιοργάνωση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των ενεργητικών πολιτικών στην αγορά εργασίας, καθώς και αύξηση της χρηματοδοτικής προσπάθειας έως το 2013, λαμβανομένου υπόψιν του χαμηλού ποσοστού δαπανών του ΑΕΠ που κατευθύνεται σε ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης στη χώρα, συγκριτικά με το μέσο όρο της ΕΕ.
- Ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών και προώθηση της ισότιμης πρόσβασης και εξέλιξης τους στην αγορά εργασίας.
- Ενίσχυση της απασχόλησης των νέων, όπως με τη μείωση της διάρκειας μετάβασης από το εκπαιδευτικό σύστημα στην ενεργό επαγγελματική ζωή, απόκτηση εργασιακής εμπειρίας ή απασχόληση σε κάθε νέο που εγκαταλείπει το σχολείο και είναι άνεργος.
- Ενεργοποίηση τουλάχιστον 25% των μακροπρόθεσμα ανέργων και μείωση των εισροών στην μακροχρόνια ανεργία,
- Αύξηση των δημιουργούμενων βιώσιμων επιχειρήσεων από αυτοαπασχολούμενων, ιδιαίτερα νέους άνεργους.
- Εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση των δομών και των συστημάτων της αγοράς εργασίας για την εξυπηρέτηση του πολίτη(συμπεριλαμβανομένων παρεμβάσεων συστημικού χαρακτήρα), με τη διαρκή βελτίωση, αναβάθμιση και μετατροπή των Κέντρων Προώθησης της Απασχόλησης (ΚΠΑ) του ΟΑΕΔ σε κέντρα ολοκληρωμένων συναλλαγών (one-stop-shops) που παρέχουν εξατομικευμένες υπηρεσίες και ενσωματώνουν τρεις βασικές λειτουργίες: πληροφόρηση, επαγγελματικό προσανατολισμό και τοποθέτηση σε

απασχόληση, με το συντονισμό της δράσης του δικτύου από το Υπ. Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας.

- Καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας και τη μη καταγεγραμμένης ανεργίας, με την αναβάθμιση των μηχανισμών επιτήρησης της αγοράς εργασίας, την ευαισθητοποίηση εργοδοτών σε τοπική κλίμακα, την ενίσχυση των παρεμβάσεων του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας, την εφαρμογή των ισχυουσών διατάξεων για την αδήλωτη εργασία και τη ρύθμιση των νέων (μελλοντικών) μεταναστευτικών ροών.
- Εφαρμογή ολοκληρωμένης πολιτικής για την ενεργό γήρανση του εργατικού δυναμικού, όπως με την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης και κατάρτισης για τα μεγαλύτερα σε ηλικία μέλη του εργατικού δυναμικού.
- Συστηματική καταγραφή και πρόβλεψη των αλλαγών που επέρχονται στις τοπικές αγορές εργασίας εξαιτίας της παραγωγικής αναδιάρθρωσης της οικονομικής δραστηριότητας, με την αναβάθμιση της δυνατότητας των υφιστάμενων δομών(ΣΕΠΕ, ΟΑΕΔ, ΠΑΕΠ, ΕΚΕΠΙΣ) για την έγκαιρη διάγνωση των προβλημάτων και την ανάπτυξη ικανότητας ταχείας αντίδρασης στις μεταβολές.
- Ενσωμάτωση των αρχών της Κ.Π. EQUAL στην αναπτυξιακή πολιτική (συμπεριλαμβανομένων παρεμβάσεων συστημικού χαρακτήρα).

Γενικός στόχος 9:Πρώθηση της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης

Στόχος είναι η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων στην αγορά εργασίας και η πρόληψη των φαινομένων περιθωριοποίησης και αποκλεισμού.

Οι ειδικοί στόχοι του ΕΣΠΑ για την κοινωνική ενσωμάτωση αναπτύσσονται ως εξής:

- Πρόληψη και αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων(‘ΕΚΟ’, Π.Χ. Άτομα με Αναπηρίες, παλιννοστούντες, πρόσφυγες /αιτούντες άσυλο, θύματα trafficking, χρήστες και πρώην χρήστες ουσιών, άστεγοι, φυλακισμένοι/ αποφυλακισμένοι) με στοχευμένες και ολοκληρωμένου χαρακτήρα παρεμβάσεις για την ένταξη τους στην αγορά εργασίας.
- Διευκόλυνση της πρόσβασης και ενσωμάτωσης στο εκπαιδευτικό σύστημα ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, σε συνέργεια με τη στρατηγική του Γενικού στόχου 5 ανωτέρω.

- Προώθηση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης σε τοπικό επίπεδο
- Ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας και της επιχειρηματικής δραστηριότητας ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, με τη διαμόρφωση ενός ευνοϊκού πλαισίου (θεσμικού, κανονιστικού, φορολογικού, διοικητικού) για την ανάπτυξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας, με το σχεδιασμό και υλοποίηση ολοκληρωμένων σχεδίων σε τοπικό επίπεδο (ειδικά στα πεδία ποιότητας ζωής, περιβάλλοντος και πολιτισμού) για τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης. Έμφαση θα δοθεί σε σύγχρονα εργαλεία χρηματοδότησης κοινωνικών επιχειρήσεων, στη δικτύωση με τον δημόσιο /ιδιωτικό τομέα και τους ΟΤΑ, καθώς και στην υποστήριξη, δραστηριοποίηση και συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.
- Στοχευόμενες παρεμβάσεις για τη στήριξη ατόμων που χρήζουν βοήθειας(π.χ. ηλικιωμένα άτομα άνω των 65 ετών, ΑμεΑ που δεσμεύουν άτομα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος για την απαιτούμενη φροντίδα) με κοινωνική- ψυχολογική στήριξη υπηρεσίες πρωτοβάθμιας κοινωνικής φροντίδας, για την πρόληψη εμφάνισης φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού σε τοπικό επίπεδο.
- Ενίσχυση των μηχανισμών για το συντονισμό, παρακολούθηση, αξιολόγηση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και κοινωνικής προστασίας.
- Βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών μεταβιβάσεων
- Οριζόντια εφαρμογή της διάστασης της Κοινωνικής Ενσωμάτωσης και της ισότητας ευκαιριών (Social Inclusion Mainstreaming) σε όλες τις πτυχές της αναπτυξιακής πολιτικής, με την ενεργό συμμετοχή δημόσιων φορέων, κοινωνικών εταίρων και ΜΚΟ.

Γενικός στόχος 10: Θεμελίωση ενός αποδοτικού και οικονομικά βιώσιμου συστήματος Υγείας, που θα προσφέρει ποιοτικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στους πολίτες και θα εστιάζει στη συνεχή βελτίωση των υπηρεσιών πρόληψης και φροντίδας.

Στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την υγεία, οι **ειδικοί στόχοι του ΕΣΠΑ για τον τομέα της υγείας** αναπτύσσονται ως εξής:

- Ανάπτυξη του δικτύου της Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας και της Δημόσιας Υγείας. Η αναδιάρθρωση στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας θα βασισθεί στην ενδυνάμωση της σχέσης δημόσιου/ ιδιωτικού τομέα και του ρόλου της αυτοδιοίκησης, στην αναθεώρηση του ρόλου των ασφαλιστικών ταμείων, στην αξιολόγηση και στον επαναπροσδιορισμό του ρόλου των εξωτερικών ιατρείων στα δημόσια νοσοκομεία, στην καθιέρωση του θεσμού του

οικογενειακού γιατρού και της ηλεκτρονικής κάρτας παρακολούθησης του ιατρικού ιστορικού του πληθυσμού, με πιλοτική εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων σε νομαρχιακό ή περιφερειακό επίπεδο.

- Βελτίωση της ανταποκρισιμότητας της Δευτεροβάθμιας φροντίδας υγείας και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Περιλαμβάνονται στοχευμένες παρεμβάσεις στις συνθήκες νοσηλείας των μονάδων, στην εισαγωγή μηχανημάτων υψηλής τεχνολογίας, στη διαχείριση μολυσματικών αποβλήτων, στη διαχείριση ενέργειας, στην συνεχιζόμενη κατάρτιση και εκπαίδευση, στη στοχευμένη κάλυψη αναγκών υγείας των τουριστικών περιοχών, στην ανάπτυξη συστήματος / μηχανισμού για την ενσωμάτωση της έρευνας και της καινοτομίας, στην ανάπτυξη συστήματος διαχείρισης της ποιότητας. Επίσης, σχεδιάζεται η κατασκευή - ενίσχυση νοσοκομειακών υποδομών για την άρση περιφερειακών ανισοτήτων και ανάπτυξη ειδικών υπηρεσιών. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην ανάπτυξη του νέου συστήματος προμηθειών, όπου απαιτούνται στοχευμένες δράσεις για την εισαγωγή νέας τεχνολογίας(διοίκησης και υποδομών) ενώ άμεσα προωθείται νομοθετικό πλαίσιο.

Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στην αξιολόγηση της υφιστάμενης νοσοκομειακής υποδομής της χώρας σύμφωνα με τα πληθυσμιακά δεδομένα και το επιδημιολογικό προφίλ σε επίπεδο νομού/ περιφέρειας, προκειμένου να υλοποιηθούν οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις (π.χ. ανάπτυξη νοσοκομείων σε αυστηρά επιλεγμένες περιοχές υψηλής προτεραιότητας, ανάπτυξη νέων τμημάτων και εκσυγχρονισμός υφιστάμενων, μετασχηματισμός μη αναγκαίων παλαιών τμημάτων κ.λ.π.). Στο πλαίσιο αυτό προωθούνται επίσης προγράμματα πιστοποίησης και διασφάλισης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, στρατηγικής και επιχειρησιακής διοίκησης (σχεδιασμός, υλοποίηση, παρακολούθηση, αξιολόγηση), εξοικονόμησης ενέργειας στα νοσοκομεία και η ανάπτυξη συστημάτων παραγωγής ενέργειας από ήπιες πηγές, καθώς και προγράμματα προστασίας του περιβάλλοντος (μέτρα για την διαχείριση υγρών και στερεών αποβλήτων και προστασία από τους αέριους ρύπους). Ειδικό στόχο αποτελεί επίσης η κατάρτιση, εξειδίκευση και μετεκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού στον τομέα της υγείας.

-Προώθηση της Πληροφορικής Τεχνολογίας και των e-υπηρεσιών υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης –Ολοκλήρωση της πολιτικής εισαγωγής ψηφιακής τεχνολογίας.

- Μεταρρύθμιση στην ψυχική υγεία και ανάπτυξη πολιτικών επανένταξης.

Γενικός στόχος 11: Η ανάδειξη του οικονομικού, κοινωνικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα των θεμάτων ισότητας των φύλων, με την άμεση σύνδεση τους με τις κυρίαρχες εθνικές πολιτικές προτεραιότητες (ανάπτυξη-απασχόληση-κοινωνική συνοχή).

Κεντρική προτεραιότητα του ΕΣΠΑ αλλά και του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων αποτελεί η **ενίσχυση της απασχόλησης των γυναικών και η προώθηση της ισότιμης πρόσβασης και εξέλιξης τους στην αγορά εργασίας.**

Κρίσιμο στοιχείο αποτελεί επίσης, η ενσωμάτωση στοχευμένων παρεμβάσεων στις ανάγκες των γυναικών, οι οποίες θα διευκολύνουν την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους και την επανένταξη τους στην αγορά εργασίας μετά από μακρά παρουσία.

Γενικός στόχος 12: Η βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και η αποτελεσματική εφαρμογή τους για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των πολιτών και τη διευκόλυνση της επιχειρηματικής δράσης.

Η <<βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και ενίσχυση της ανοιχτής διοίκησης>> εστιάζει:

-στη βελτίωση της ποιότητας και των μηχανισμών σχεδιασμού και εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών με προτεραιότητα τις πολιτικές σε συγκεκριμένους τομείς δημόσιας δράσης, ιδιαίτερα τις πολιτικές οριζόντιου χαρακτήρα, σε συνδυασμό με τον εκσυγχρονισμό των δομών και διαδικασιών λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών στους αντίστοιχους τομείς, και την εκπαίδευση προσωπικού.

- στην ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας στη δράση των δημόσιων αρχών, στην προώθηση της ενεργού συμμετοχής του πολίτη και της κοινωνικής συναίνεσης και στη διασφάλιση της δίκαιης και ισότιμης μεταχείρισης του πολίτη και της επιχείρησης.

Ο <<εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης της δημόσιας δράσης και των δομών και διαδικασιών λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών>> εστιάζει στη βελτίωση της ποιότητας των νομοθετικών και κανονιστικών ρυθμίσεων, στην προσαρμογή του θεσμικού πλαισίου και των διαδικασιών εφαρμογής του με βάση τις ανάγκες των πολιτών και των επιχειρήσεων και στη βελτίωση της ποιότητας εξυπηρέτησης από τις δημόσιες υπηρεσίες. Βασικές επιδιώξεις αποτελούν:

- η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με την άρση των γραφειοκρατικών εμποδίων, που τίθενται από το κανονιστικό πλαίσιο και τις πρακτικές οργάνωσης και λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών, την ελαχιστοποίηση του διοικητικού

κόστους συμμόρφωσης των επιχειρήσεων προς τις ισχύουσες ρυθμίσεις, τον εκσυγχρονισμό των διαδικασιών προμηθειών αγαθών και υπηρεσιών από τη Δημόσια Διοίκηση,

- ο προσανατολισμός της οργάνωσης της εργασίας και των πρακτικών των δημόσιων υπηρεσιών προς τις ανάγκες των χρηστών των δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών και η ανάπτυξη λιτών και ευέλικτων δομών δημόσιας δράσης,

- η ενοποίηση αρμοδιοτήτων και λειτουργιών, που κατανέμονται σε πολλές υπηρεσίες ή φορείς, η αποκέντρωση κεντρικών αρμοδιοτήτων και λειτουργιών προς φορείς δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου σε συνδυασμό με την ενίσχυση του επιτελικού και ρυθμιστικού ρόλου της κεντρικής διοίκησης,

- η χρήση των νέων τεχνολογιών να συμβάλλει στην επίτευξη των στρατηγικών στόχων των δημόσιων φορέων, στο πλαίσιο μιας γενικότερης επιχειρησιακής ανασυγκρότησης και ενδυνάμωσης τους.

Η << ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Δημόσιας Διοίκησης >> εστιάζει:: στον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου διοίκησης του προσωπικού, ενδυναμώνοντας τις δεξιότητες και την τεχνογνωσία του προσωπικού, σε συνδυασμό με κίνητρα συμμετοχής του στην εκπαίδευση και την πιστοποίηση τους,

Η << δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης της εφαρμογής >> εστιάζει στη διασφάλιση της απαραίτητης πολιτικής και τεχνικής υποστήριξης για την επιτυχή υλοποίηση των δράσεων από την πλευρά της χώρας σε συνδυασμό με τη αξιοποίηση της Ευρωπαϊκής και διεθνούς εμπειρίας.

Στο πλαίσιο των << στόχων Βελτίωση της ποιότητας των δημόσιων πολιτικών και ενίσχυση της Ανοικτής Διοίκησης >> και << Εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου ρύθμισης της δημόσιας δράσης και των δομών και διαδικασιών λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών >>, οι παρεμβάσεις θα εστιάσουν σε επιλεγμένους τομείς δημόσιων πολιτικών (π.χ. υποστήριξη επιχειρηματικότητας, ενίσχυση της απασχόλησης κ.α.) με κρίσιμη σημασία για την αναπτυξιακή διαδικασία, στην εξυπηρέτηση πολιτών και επιχειρήσεων, με παράλληλη ενίσχυση των δομών εφαρμογής τους σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Για τη διασφάλιση της επιτυχούς εφαρμογής του ΕΠ και την επίτευξη συγκεκριμένων επιχειρησιακών αποτελεσμάτων, από τα πρώτα στάδια της περιόδου 2007-2013 θα υλοποιηθούν κατά προτεραιότητα συγκεκριμένες παρεμβάσεις κομβικού χαρακτήρα, με βάση αντίστοιχο Οδικό Χάρτη Εφαρμογής του ΕΠ.

Οι παρεμβάσεις αυτές αναμένεται ότι θα αποτελέσουν ουσιαστικές καινοτομίες στο περιβάλλον της δημόσιας διοίκησης και σε συνδυασμό με συμπληρωματικές δράσεις που θα υλοποιηθούν από το ΕΠ <<Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής>>(όπως υποστήριξη φορέων υλοποίησης με στόχο την αναβάθμιση της διαχειριστικής τους ικανότητας στο σχεδιασμό και υλοποίηση έργων κλπ) θα συμβάλουν σημαντικά στην αποτελεσματική διαχείριση των πόρων των Ταμείων.

Σημαντικό οριζόντιο στόχο αποτελεί η αποτελεσματική ένταξη της εθνικής πολιτικής Ισότητας σε όλο το πεδίο της δημόσιας δράσης (κεντρική διοίκηση και αυτοδιοίκηση).

Γενικός στόχος 13: Η ανάπτυξη και ο εκσυγχρονισμός των φυσικών υποδομών και των συναφών υπηρεσιών του συστήματος μεταφορών της χώρας.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

-στην αντιμετώπιση των ασυνεχειών στα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών(εστιάζει στη συμπλήρωση του οδικού και σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας, καθώς και στη συμπλήρωση του βασικού σιδηροδρομικού άξονα της χώρας ΠΑΘΕ/Π).

-στην ανάπτυξη συνδυασμένων μεταφορών και την ενίσχυση της διατροπικότητας του συστήματος μεταφορών(εστιάζει στη διασύνδεση των υποδομών με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών).

- στη σύνδεση των περιοχών της χώρας με τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών

- στην ανάπτυξη και επέκταση των αστικών μεταφορών

-στην αναβάθμιση υποδομών

-στην προώθηση θεσμικών και οργανωτικών παρεμβάσεων

Ο στόχος αυτός θα συμβάλει στην επέκταση και βελτίωση των υποδομών μεταφορών ,στη διασυνοριακή, διεθνική, διαπεριφερειακή συνεργασία καθώς και στην επέκταση, βελτίωση και διασύνδεση των Ευρωπαϊκών υποδομών και ολοκλήρωση των διασυνοριακών έργων προτεραιότητας. Επίσης ο γενικός στόχος 13 είναι σε συνάφεια με την πολιτική της Ε.Ε. για τις μεταφορές όπως διατυπώνονται στη Λευκή Βίβλο αναφέρεται στην απελευθέρωση των αγορών των μεταφορών.

Γενικός στόχος 14: Ο ασφαλής ενεργειακός εφοδιασμός της χώρας με γνώμονα την αειφορία.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην ολοκλήρωση και τον εκσυγχρονισμό του ηλεκτρικού δικτύου της χώρας (εστιάζει στην διεθνή διασύνδεση της χώρας, λαμβανομένων υπόψη και των προτεραιοτήτων των Διευρωπαϊκών Δικτύων Ενέργειας (TEN-E), καθώς και την

ενίσχυση και τον εκσυγχρονισμό του εθνικού διασυνδεδεμένου συστήματος μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας)

- στη μείωση της εξάρτησης της χώρας από το πετρέλαιο με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον

Ο Γενικός Στόχος 14 αντικατοπτρίζει τους στρατηγικούς τομείς καίριας σημασίας της ενεργειακής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι είναι:::

- Αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής

-Αντιμετώπιση της εξωτερικής εξάρτησης της ΕΕ από τις εισαγωγές φυσικού αερίου και πετρελαίου

- Προώθηση της ανάπτυξης και της απασχόλησης

Η ολοκλήρωση της απελευθέρωσης της αγοράς μέσω των απαιτούμενων παρεμβάσεων σε συστήματα και συνοδευτικές επενδύσεις θα δημιουργήσει ελκυστικό περιβάλλον για την περαιτέρω ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων και την εξασφάλιση καλύτερης ποιότητας υπηρεσιών για τους καταναλωτές.

.

Γενικός στόχος 15: Η αειφόρος διαχείριση του Περιβάλλοντος

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην ορθολογική διαχείριση των εδαφικών συστημάτων

- στην διαχείριση των Υδατικών Πόρων και στην προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος

-στην εξασφάλιση και διατήρηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού και του ακουστικού περιβάλλοντος

- στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής

- στη διαχείριση κινδύνου

- στην αειφόρο διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος(εστιάζει στη δημιουργία ενός συνεκτικού, οργανωμένου και λειτουργικού δικτύου προστατευόμενων περιοχών. Αυτό θα επιτευχθεί με την προστασία της βιοποικιλότητας, τη βελτίωση της κατάστασης διατήρησης των οικοτόπων και των πληθυσμών των απειλούμενων και κινδυνευόντων ειδών και περιοχών οικολογικού ενδιαφέροντος, τη διατήρηση και ανάδειξη φυσικών τοπίων υψηλής αισθητικής αξίας, τον ολοκληρωμένο αναπτυξιακό και περιβαλλοντικό σχεδιασμό στις προστατευόμενες περιοχές και την ενσωμάτωση της συμμετοχικής διαδικασίας στο σχεδιασμό και τη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.

Γενικός στόχος 16: Η άσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στη βελτίωση του σχεδιασμού και της εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής
- στην ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών στα θέματα περιβαλλοντικής προστασίας

Γενικός στόχος 17: Ανάδειξη του Πολιτισμού ως ζωτικού παράγοντα της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.

Ο γενικός στόχος εξειδικεύεται περαιτέρω:

- στην ενίσχυση των πολιτιστικών υποδομών της χώρας και
- στην τόνωση της ζήτησης στον τομέα του Πολιτισμού

9. Συμπεράσματα

Στο πλαίσιο της ανάλυσης που προηγήθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο με θέμα <<οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα>>, προέκυψαν σημαντικά συμπεράσματα σχετικά με τη φύση, τις παρεμβάσεις και τα αποτελέσματα των Προγραμμάτων Περιφερειακής Ανάπτυξης στη χώρα. Ειδικότερα: κατέδειξε ότι όταν η μέτρηση των ανισοτήτων στην Ελλάδα γίνεται με βάση το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των περιφερειών, οδηγεί σε σοβαρές υποεκτιμήσεις του περιφερειακού προβλήματος της χώρας, λόγω των ιδιομορφιών που παρουσιάζει η χωρική του κατανομή αλλά και το ίδιο το ΑΕΠ ως δείκτης. Η εκτίμηση του δείκτη ευημερίας δείχνει σαφώς ένα υψηλότερο επίπεδο ανισοτήτων στη χώρα μας, το οποίο διαχρονικά διατηρείται σταθερό. Επίσης θα πρέπει να πούμε ότι το βασικό περιφερειακό πρόβλημα της χώρας εξακολουθεί να παραμένει η απόκλιση σε επίπεδο, τόσο συνολικό, όσο και περιφερειακό από τις ανεπτυγμένες χώρες της ΕΕ. Σε αυτή τη μάχη της ανάπτυξης, κάποιες περιοχές της χώρας έχουν καταφέρει ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης στηριζόμενες είτε σε ευνοϊκή παραγωγική συγκρότηση και υψηλή ποιότητα ανθρώπινου κεφαλαίου, είτε σε επαρκείς και αξιοποιήσιμους τουριστικούς πόρους. Οι υπόλοιπες θα πρέπει να ανακαλύψουν ή να δημιουργήσουν συγκριτικά πλεονεκτήματα που θα τους επιτρέψουν να ανταγωνιστούν με επιτυχία στο νέο περιβάλλον. Αυτός κυρίως είναι ο ρόλος και η ευθύνη των περιφερειακών πολιτικών.

Όσον αφορά την επιλογή των μέσων άσκησης περιφερειακής πολιτικής βασικό συμπέρασμα είναι ότι δεν υπάρχουν γενικοί κανόνες και συνταγές επιτυχίας ως προς την επιλογή κατάλληλων συνδυασμών μέσων με σκοπό την ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης περιοχής. Πολλά εξαρτώνται από τα χαρακτηριστικά της ίδιας της περιφέρειας. Για την επιλογή απαιτείται προηγουμένως σωστή διάγνωση των προβλημάτων, κατανόηση των κινδύνων και των ευκαιριών που παρουσιάζονται και αξιοποίηση ή ενεργοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της. Χρειάζεται πάνω από όλα, κριτική σκέψη και αξιολόγηση της κάθε πολιτικής σε σχέση με τους στόχους που τίθενται. Το γεγονός ότι οι πόροι που διατίθενται για την άσκηση αναπτυξιακών πολιτικών είναι πάντοτε περιορισμένοι, θέτει τους μελετητές, τους επιστήμονες και τους πολιτικούς μπροστά σε σοβαρά διλήμματα: Θα πρέπει να επιλεγούν hard (π.χ. υποδομές) ή soft (δράσεις) πολιτικές; Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην αναδιάρθρωση της παραγωγικής βάσης ή την ενίσχυση της ζήτησης; Ποιες πολιτικές είναι πλέον κατάλληλες για την αύξηση της απασχόλησης; Ποια είναι τα όρια της κάθε πολιτικής; Οι απαντήσεις βρίσκονται μετά από αναζήτηση και αξιολόγηση των πραγματικών δεδομένων της κάθε περιφέρειας και των στόχων και οραμάτων που έχει η κάθε κοινωνία για το μέλλον της.

Η ανάλυση για τα Περιφερειακά Προγράμματα των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης μπορεί να οδηγήσει επίσης, σε μερικά σημαντικά συμπεράσματα. Πρώτον, η σχετική σημασία του άξονα περιφερειακή ανάπτυξη στο σύνολο των προτεραιοτήτων των ΚΠΣ διαχρονικά μειώνεται. Αυτό από μόνο του δεν αποτελεί ίσως μειονέκτημα. Όμως, εξαιτίας της ανυπαρξίας ενός ευρύτερου στρατηγικού σχεδίου περιφερειακής ανάπτυξης, τα περιφερειακά προγράμματα καταλήγουν σε μια αποσπασματική και κατακερματισμένη παρέμβαση, σε περιφερειακή κλίμακα, με αμφίβολη συμβολή στην περιφερειακή ανάπτυξη, τουλάχιστον κατά το Α' και Β' ΚΠΣ. Ως γενική αρχή για το μέλλον θα μπορούσε να διατυπωθεί η μεγαλύτερη αποκέντρωση και ο καλύτερος συντονισμός. Δεύτερον, παρατηρείται μια διαρκής μετατόπιση προτεραιοτήτων και αλλοίωση του περιεχομένου του αρχικού προγραμματισμού. Παρότι σταδιακά δείχνει να εμπεδώνεται μια νοοτροπία προγραμματισμού – η οποία παράλληλα με το δεσμευτικό κανονιστικό πλαίσιο της Κοινότητας, οδηγεί σε έναν εξορθολογισμό του συστήματος – δεν παύει να αναπαράγονται οι εγγενείς αδυναμίες, τόσο ως προς την υλοποίηση των προγραμμάτων όσο και ως προς την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων. Τρίτον, παρατηρείται μια εμμονή των ΚΠΣ στις <<βασικές υποδομές>> τομέας στον οποίο εμφανίζονται και οι μεγαλύτερες αποκλίσεις από τον αρχικό σχεδιασμό. Το ίδιο συμβαίνει και στον άξονα προτεραιότητας που αφορά τη <<βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας>>. Δηλαδή, ενώ εκεί υπάρχουν οι μεγάλες ανάγκες και οι υστερήσεις της χώρας, εκεί εμφανίζονται και οι αδυναμίες αξιοποίησης των πόρων. Τέταρτον, οι επενδύσεις στο ανθρώπινο δυναμικό είναι σχετικά περιορισμένες, και κυρίως χωρίς σαφή εστίαση, έτσι που να είναι τελικά αμφισβητούμενη η προστιθέμενη αξία και η αποτελεσματικότητα τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της χώρας. Πέμπτον, ο βαθμός διοικητικής και δημοσιονομικής αποκέντρωσης είναι μικρός, ενώ υπάρχουν προβλήματα συγχρονισμού ανάμεσα σε αυτούς. Έκτον, ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας των ΠΕΠ διαχρονικά γίνεται όλο και λιγότερο διακριτός, ενώ συστηματικά εμφανίζονται ορισμένες περιφέρειες που έχουν δυσανάλογη (αλλού μεγαλύτερη και αλλού μικρότερη) συμμετοχή στις δράσεις ΠΕΠ, με βάση το επίπεδο ανάπτυξης τους. Σε γενικές γραμμές, οι βασικές συντεταγμένες του χωρικού προτύπου της κατανομής των πόρων παραμένουν σταθερές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Καζάκος Π., Μαθήματα Περιφερειακής Ανάπτυξης, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ,1984
- Κόνσολας Ν., Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική, Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ,1997
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών – Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς, 2007-2013
- Πετράκος Γ.-Ψυχάρης Ι., Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ,2004
- Υπουργείο Ανάπτυξης www.ypan.gr
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών www.ypetho.gr
- www.hellaskps.gr
- www.espa.gr